

Jaargang 32, nr. 2, juni - juli - augustus 2017

van wirs

Driemaandelijks tijdschrift van heemkundekring 'Amalia van Solms', Baarle-Hertog-Nassau

kaante

Colofon

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van Baarle, Castelé, Ulicoten en Zondereigen om de kennis ervan te vergroten en de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen.

Heemhuis

Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog

Openingstijden:

- Elke woensdagavond van 19.30 tot 21.00 uur
- Elke eerste zondag van de maand van 10.30 tot 12.30 uur

Bankrelatie

- NL 13 RABO 0103 8949 69
- Persoonlijk lidmaatschap: € 15,00
- Gezinslidmaatschap: € 20,00
- Jeugdlidmaatschap: € 5,00

Secretariaat (Maria Voeten)

B: Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog

NL: Postbus 225,

5110 AE Baarle-Nassau

0031 (0)13 507 8133

info@amaliavansolms.org

Voorzitter (Ad Jacobs)

0031 (0)13 507 8258

Penningmeester (Nelly Pieke)

0031 (0)13 508 3408

penningmeester@amaliavansolms.org

Verantwoordelijke uitgever

Ad Jacobs, Kerkstraat 4,

2387 Baarle-Hertog

Website

- www.amaliavansolms.org
- www.dodendraad.org
- Voor de digitale nieuwsbrief van de heemkundekring aanmelden via website amaliavansolms.org

Van Wirskaante

Overname van teksten is toegestaan mits bronvermelding.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor € 5,00 per stuk.

Redactieadres

vanwirskaante@amaliavansolms.org

Realisatie en druk:

Koninklijke Drukkerij Em. de Jong,

Baarle-Nassau

Oplage: 1250.

Inhoud

5 Voorwoord

6 Aon de praot mee... (65) Jef Jacobs

Al 56 jaar woont Jef Jacobs met zijn vrouw Hortense in een Belgisch-Nederlandse buurt aan de Molenbaan. Als kersverse onderwijzer ging hij op 19-jarige leeftijd aan de slag op de Vrije Lagere School van Baarle-Hertog.

Het zal zijn standplaats blijven tot 1989.

25 150 jaar Bels Lijntje

Op 1 oktober 1867 reden de eerste treinen tussen Turnhout en Tilburg. Nu is het een druk gebruikt

fietspad. In vier artikelen wordt verleden, heden en toekomst van het Bels Lijntje belicht:

- Parijs – Amsterdam via Baarle
- Vertreksein BL150
- Korte 'BL150 wandeling'
- Lange 'BL150-wandeling'

Foto: Eline Blok

43 Biodiversiteit en landbouw

Antoon van Tuijl vraag zich af waarom de biodiversiteit op de Brabants/Kempense zandgronden in de periode rond 1850 tot 1900 uitzonderlijk groot was.

50 De linde (38)

De linde is een boom van wel 15 meter hoog. Hij straalt een langzame, statige zelfverzekerde kracht uit die in overeenkomst is met zijn afmetingen.

52 Lindebomen rond de Kapel van Boshoven

53 Hoe uniek is Baarle? (3)

In deze derde aflevering blijven we

Redactie

Harry Benschop (a.i.)

Leo Voeten (a.i.)

Aan dit nummer werkten mee:

Harry Benschop, Frans Van Gils,

Ad Jacobs, Jos Jansen,

Herman Janssen, Jeanne Meeuwesen,

Fons Raeijmaekers, Antoon van Tuijl,

Leo Voeten, Maria Voeten-Wouters

Foto's: hkk Amalia van Solms,

tenzij anders vermeld.

Jaargang 32, nr. 2, juni - juli - augustus 2017

van wirs

Driemaandelijks tijdschrift van heemkundekring 'Amalia van Solms', Baarle-Hertog-Nassau

kaante

in Centraal-Azië en bezoeken we vier enclaves van Oezbekistan en eentje van Kirgizië. Deze enclaves ontstonden in 1991 na de ontbinding van de Sovjet-Unie.

61 Ontmoetingen in een andere wereld (2)

Antoon van Tuijl kreeg de kans om in 1982 op bezoek te gaan bij een aantal oud-Baarlenaren in Kameroen.

67 Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens (22)

Vrijwilligers voor het Belgische leger namen niet de kortste weg naar de Westhoek om zich bij hun

eenheid te vervoegen. De rekruten maakten een grote omweg via Nederland, Engeland en Frankrijk om tegen de Duitse bezetter te strijden.

74 Merkwaardigheden (87)

76 In memoriam

77 Amalia aan het werk (10)

80 Eerste Vroege Vogeltocht 2017

De (niet zo vroege) Vroege Vogeltocht van dit jaar ging net over de grens naar het Turnhouts Vennengebied. Lies van Moorsel maakte de foto's.

82 Arme Amalia (96)

85 Nieuwe leden

85 Reacties van lezers

86 Uit de dagboeken van Jo Huijbregts

Jo Huijbregts vraagt zich af of de opening van het Bels Lijntje in gevaar komt (februari 1973)

96 Activiteitenkalender

Voorwoord

Op dinsdag 21 maart hebben wij onze 41e Algemene Ledenvergadering gehouden. Ruim vijftig van onze leden waren hiervoor naar het Cultureel Centrum gekomen. Het bestuur legde verantwoording af over het gevoerde beleid van het afgelopen jaar. Ook keken we met plezier terug naar de activiteiten in het kader van 40 jaar Amalia. Als we vooruit kijken zien we ook dit jaar weer een gevarieerde activiteitenkalender.

Afgelopen jaar heeft het bestuur van Amalia een structurele onderbezetting gehad van twee bestuursleden. Dit hebben wij als bestuurders aan den lijve ondervonden. De hoeveelheid werk is door de onderbezetting flink toegenomen. Vele van onze bestuurders zijn niet alleen bestuurlijk maar ook uitvoerend aan het werk. Als voorzitter was ik al blij dat onze aftredende bestuurders zich allen herkiesbaar hadden gesteld. Met deze bestuurders, Ria Laurijssen, Harry Benschop en Fons Raeijmaekers blijft ervaring en deskundigheid binnen ons bestuur in takt. In het bestuur is na voordracht van het bestuur, Piet Bastiaansen benoemd als bestuurslid. Hij is een echte Baar-

Bestuur Amalia maart 2017.

leenaar en brengt veel bestuurlijke ervaring in. Zijn ervaring zullen wij de komende tijd goed kunnen gebruiken. Momenteel kijken we immers naar onze bestuurlijke organisatie en wij hopen tot een duidelijker en betere taakverdeling binnen het bestuur te komen. Wij hopen hiermede dat de ontspanning en het plezier in het besturen van Amalia behouden blijft.

Uit het verslag van onze penningmeester blijkt dat we financieel een gezonde vereniging zijn. Een vereniging die op basis hiervan gezamenlijke projecten zoals 150 jaar Bels Lijntje financieel ondersteunt. Vanuit de vergadering werd er op aangedrongen om hier heel zorgvuldig mee om te gaan en enkel een bijdrage te leveren als dit heemkundig verantwoord is. Wij zullen bij een aanvraag, op basis van het tot op heden gevoerde financiële beleid en de toezegging aan de Algemene Ledenvergadering, een passend besluit nemen. Jan Willekens ging nog in op de stand van zaken bij de werkgroe-

pen. Zij zijn de draaischijven van onze vereniging. Verschillende werkgroepen kunnen ook nu nog steeds versterking gebruiken.

Herman Janssen blikte vooruit naar de activiteiten van dit jaar. Hierbij natuurlijk de jaarlijks terugkerende activiteiten zoals de lokale heemdag, avondwandelingen, fietstochten en ook dit jaar weer twee heemreizen. Wil je aan activiteiten deelnemen, geef je dan tijdig op!

Na het officiële gedeelte werd afgesloten met een optreden van het trio The Ferrymen. Zij trakteerden ons op sfeervolle lers getinte muziek. Onze Jos Pelkmans was een van de muzikanten.

Als U dit leest zitten er intussen alweer vijf maanden op van dit heemjaar. Wij zijn natuurlijk begonnen met onze Nieuwjaarsborrel waarin ik met U vooruit gekeken heb naar de viering van 150 jaar Bels Lijntje. Voor de organisatie van deze viering is een stichting en een vzw opgericht waarin de part-

De hele dag had de stand van Amalia bij de aftrap van Bels Lijntje 150 jaar op zondag 23 april veel aanloop.

ners van dit samenwerkingsverband zitting hebben. Ook een van onze bestuursleden, Harry Benschop, zit in genoemde bestuurlijke organisatie. Dit bestuur zorgt met haar partners voor de organisatie van de activiteiten in het kader van dit jubileum.

Op 23 april jongstleden hebben zij de officiële aftrap van '150 jaar Bels Lijntje' op de plaats van het voormalige grensstation gegeven. In de loop van het jaar ga je op het Bels Lijntje steeds meer van het spoorverleden kunnen proeven. Ook Amalia zit in dit samenwerkingsverband en vandaar onze

aanwezigheid op deze bijzondere dag. Een dag die voor veel extra werk heeft gezorgd om alles tijdig geregeld te krijgen. Maar door de geweldige samenwerking is dit gelukt en kunnen wij terugkijken op een bijzonder geslaagd evenement

Dat er veel belangstelling is voor ons Bels Lijntje bleek ook bij de lezing door Jan van Eijck. Ditmaal was de aula van het Cultureel Centrum uitverkocht. De aanwezigen hebben genoten van de prima lezing die bij vele herinneringen opriep. Wij hopen ook bij een van de komende activiteiten veel leden te ontmoeten.

Al deze activiteiten kunnen georganiseerd worden omdat er bij Amalia vele vrijwilligers actief zijn. Vrijwilligers waar we trots op zijn!

Ad Jacobs, uw voorzitter

‘Hier zit een gelukkig man’

Aan de praat mee.... (65)

Jef Jacobs

JOS JANSEN

Als je geboren bent op 7-7-1937, als je uit een gezin komt van hardwerkende, eenvoudige, maar vooruitstrevende mensen, als je mocht trouwen met ‘het mooiste meisje van Weelde’, als je fier kunt zijn op de prestaties van uw twee zonen, als je de trotse grootouders bent van vijf kleinkinderen, als je een groot deel van je leven hebt mogen wijden aan de ontwikkeling van jonge mensen, als je het geluk hebt van een grote kring vrienden om je heen, als je al 56 jaar in een Belgisch-Nederlandse buurt woont in de Molenbaan waar eendracht en vriendschap de norm zijn en als je dan allebei bijna 80 jaar bent en nog goed gezond, ja, dan ben je toch een gelukkig man. Dat vindt Jef Jacobs tenminste wel van zichzelf.

Hortense en Jef

Bij hem ga ik vrijdagmorgen, 23 maart, op bezoek. Ik bel aan bij de voordeur van het statige huis, dat Jef en zijn vrouw Hortense bouwden in het voorjaar van

1961. Hortense vraagt me of ik de deur aan de zijkant wil nemen, want van deze moet het slot al lange tijd gemaakt worden. “Het is er nog niet van gekomen”, zegt

De tuin in de zomer.

Jan Quirijnen, hengstenboer van het Lipseinde.

Jef als hij me verwelkomt, doelend op de reparatie van de voordeur. "Iedereen komt eigenlijk altijd automatisch langs hier." We gaan in de veranda zitten, met uitzicht op de prachtige, diepe tuin.

Vooraf de ruime fontein die elk uur een tijdlang begint te spuiten en de machtige beukenboom verderop, maken indruk. Sinds ik hem ongeveer een week geleden belde met het verzoek hem te mogen interviewen voor dit blad, is Jef zijn herinneringen meteen gaan oppoetsen en alvast in grote lijnen op papier gaan zetten. Ook de mappen met foto's en de dozen met dia's zijn al een keer door zijn handen gegaan. Kortom: dit wordt beslist een makkie voor me. Maar dan blijkt dat de tekst op papier maar een zeer beperkte selectie is uit het rijk gevulde leven van Jef. Daar komt nog bij dat hij een heel geanimeerd en vlot verteller is. Merksplas, geboortegrond Zeven is Jef's geluksgetal vanaf dat hij geboren wordt op 7-7-1937. Zijn ouders zijn met 'Jozefke', officieel Jozef August, hun eerste spruit, ook in de zevende hemel. Zijn vader, August Geerard (Gust) wordt in 1910 geboren op het Hofeinde in Merksplas. Zijn moeder komt in 1915 aan de andere kant

Vader August Jacobs en moeder Maria Quirijnen met hun twee oudste spruiten: Jef zit bij vader, Jan bij moeder op schoot.

van Merksplas ter wereld, op het Lipseinde, als oudste dochter van hengstenboer Jan Quirijnen.

Nadat vader en moeder in mei 1936 getrouwd zijn, gaan ze boeren op het Heiseneinde in

Merksplas. Na Jef komen er in het gezin Jacobs nog vier kinderen: twee jongens, Jan en Frans en twee meisjes, Maria en An. Vader en moeder zijn eenvoudige boerenmensen, die heel hard gewerkt hebben.

Vader en moeder Jacobs bij hun kalveren in de wei achter de boerderij, met op de achtergrond de kerktoeren van Merksplas. Het gebied is nu volgebouwd.

Familiefoto t.g.v. de gouden bruiloft in 2011. Boven v.l.n.r.: Patty, Jan, Hortense, Jef, Guy, dochter Stefanie. Onder v.l.n.r.: Bart, Dennis, Laurens, Anthony.

“Zwaar labeur”, zegt Jef. “Zo’n 18 koeien en 10/15 stuks jongvee, hooien met de hand, met de kleine maaaimachine het koren afdoen.” Jef heeft er waardering voor, maar is er zelf niet voor in de wieg gelegd. Wel voor leren, dat doet hij graag. En het zal hem ook altijd goed afgaan. Hij vindt zijn grote liefde in Weelde: Hortense Bax (Hortensia Joanna Catharina, geb. 22.07-1938). Zij trouwen in Weelde op 8 juli 1961 en gaan in Baarle-Hertog wonen (verplicht door de gemeente, n.a.v. de vaste benoeming).

Daar groeien hun twee kinderen op : Guy (°1962) en Jan (°1965). Guy wordt huisarts in Merksplas en Jan, technisch geschoold, richt het bedrijf BTI (Q-Lite) op, gevestigd aan de Wiekenweg. Jef en Hortense krijgen vijf schattige

kleinkinderen : bij Guy zijn dat Stephanie en de tweeling Laurens en Anthony, en de zonen van Jan heten Bart en Dennis.

Schooltijd

Zijn schoolloopbaan begint in 1940 met de bewaarschool bij de Zusters Annunciaden van Huldenberg. Hij gaat daarna naar

Lagere schoolfoto van Jef 10jaar.

de gemeentelijke jongensschool, maar... in oorlogstijd gaan dingen niet altijd zoals ze zouden moeten gaan en de school heeft zodoende onderdak gevonden in verschillende gebouwen, verspreid over het dorp. De lesuren zijn ook teruggebracht tot halve dagen. Jef leert in die tijd lezen bij juffrouw Treza Peeraer, aan huis!!

Hij doorloopt leerjaar 1 t/m 5, slaat het zesde over en gaat verder in leerjaar 7.

Dan komt de toenmalige onderpastoor van Merksplas bij hen thuis aandringen om Jef naar de Jezuïeten te sturen. Zo rijdt zijn moeder per fiets, met Jef, naar Turnhout, om hem te laten inschrijven voor de zesde latijnse (oude humaniora). Ondanks het sterke aandringen van moeder houden de paters jezuïeten halsstarrig voet bij

stuk: Jef moet eerst het voorbereidend jaar bij hen doen (terwijl dat toch te vergelijken is met het zevende leerjaar), anders kan hij niet aan de humaniora beginnen. Zijn moeder is over die weigering zo kwaad, dat ze met Jef direct van de Jezuiten naar het Sint Victorinstituut rijdt, waar hij onmiddellijk wordt aangenomen en jaar 6, 5 en 4 van de moderne humaniora doet. Dan is hij 15 jaar en eindigt de leerplicht.

In die tijd wordt het 'laten leren' van kinderen over het algemeen nog afgeraden. Er moet immers gewerkt worden! Maar Jef kan goed leren, heeft er schrik van om boer te worden en moeder vindt ook dat hij de kans moet krijgen om te studeren. Zo komt het dat Jef in 1952 naar de normaalschool in Mechelen gaat om er het mooie beroep van onderwijzer onder de knie te krijgen (Sint Pieter in Turnhout bestond toen nog niet!).

De klas van Jef in het eerste jaar dat hij les geeft, 1957. Met o.a. op de tweede bank rechts de huidige pastoor van Baarle-Hertog, Jan Braspenning. Vóór hem: Herman van Beers.

Een mooie tijd met een hechte club van medestudenten, die op 19 juli 1956 bekroond wordt met het onderwijzersdiploma, met vermelding Engels, Duits en later ook Frans. Die talenkennis zal hem later ook nog goed van pas komen!

Meteen aan de slag in Baarle-Hertog

Als kersverse onderwijzer – 19 jaar is hij dan – kan Jef op 18 september 1956 meteen aan de slag in het vijfde en zesde leerjaar van

Internen van de Normaalschool Mechelen 1952/53. Jef: 1ste rij, 3de van rechts.

de Vrije Lagere School in Baarle-Hertog. Jan Braspenning, de huidige pastoor van Baarle-Hertog en buurtgenoot van Jef, behoort tot zijn eerste leerlingen. Zijn benoeming is het gevolg van het feit dat de statige hoofdonderwijzer meester Slockers ziek is geworden. "En ziek gebleven", zegt Jef. "En ik ben ook gebleven, tot het einde van mijn onderwijsloopbaan!" Inderdaad: op 3 juni 1957 wordt hij er vast benoemd en het zal zijn standplaats blijven tot 1989. Hoewel...al in oktober 1957 wordt hij opgeroepen voor de legerdienst als soldaat milicien en de stofjas wordt vervuild voor het militaire uniform, voor een periode van 15 maanden.

"Ik kwam bij de luchtmacht terecht, waarom weet ik ook niet", vertelt Jef. (Een hoogvlieger mischien?) Na een driltijd van zes weken bij de VVE (de vliegveldverdedigingseenheden) in de Majoor Blaironkazerne in Turnhout en op Tienenheide, wordt hij overgeplaatst

Jef in legerdienst bij de welfare van de luchtmacht in Saffraanberg, januari 1959.

naar de school van de luchtmacht in Saffraanberg (tussen St. Truiden en Luik). Een gevarieerde episode in zijn leven: Jef krijgt de functie van 'vertaler', daarna wordt hij griffier voor de interne tuchtprocedures en tenslotte komt hij terecht bij de welfare, die geleid wordt door de aalmoezeniersdienst. En passant benut hij zijn militaire dienstdienst ook om het diploma bibliothecaris te behalen en te tolken tijdens de wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel, waarbij zijn talenstudie goed van pas komt. Daags na zijn afzwaaien in 1959 staat hij weer voor de klas, deze keer met leerlingen van het derde en vierde leerjaar. Inmiddels is er een nieuwe collega bij gekomen: Louis Geenen. Samen met hem, met meester Somers en zijn echtgenote Liza Mercelis vormen zij het complete schoolteam.

"Wij bouwden en trouwden in 1961."

Jef is altijd een actief, druk manneke geweest. In het voorjaar van 1961 wordt er hard gewerkt aan de realisatie van een mooi en ruim woonhuis in de Molenbaan, waar Jef en Hortense Bax, met wie hij op 8 juli 1961 trouwt, gaan wonen... tot op de dag van vandaag.

Tijdens het groot verlof van de jaren 1960, 1961 en 1962 rijdt Jef alle dagen met de brommer naar de Provinciale land- en tuinbouwschool in Mechelen en sluit daar de opleiding tot landbouwleraar

Jef met zijn brommer, waarop hij 53.000 km aflegde.

voor naschools onderwijs, na drie jaar succesvol af met een diploma. Zijn kennis en kunde op het gebied van tuinen en planten blijft in het dorp niet verborgen. Het gevolg is dat steeds meer mensen bij hem aankloppen voor advies over de inrichting van hun tuin en het aanplanten van bomen, struiken, heesters enzovoorts. Jef wil mensen niet graag teleurstellen, maar hij geniet er ondertussen zelf ook van. Het is een prachtige tijd, maar het kost wel steeds meer kunst- en vliegwerk om alle taken met elkaar in balans te houden. Als hij, na het overlijden van meester Somers door een ongeval, in januari 1965 ook nog tot schoolhoofd benoemd wordt, tamelijk kort nadat hij begonnen is aan een driejarige opleiding Pedagogiek, schroeft hij zijn hoveniersactiviteiten noodgedwongen wat terug.

Permanente educatie

Stilstaan is achteruitgaan. Die gedachte moet Jef bewegen hebben om zich steeds opnieuw te verdiepen en te bekwamen in

allerlei zaken. Gemakkelijk maakte hij het zichzelf daarmee niet. Het is immers een zware opgave om naast je werk als onderwijzer en schoolhoofd drie jaar lang elke dinsdagavond in Turnhout en elke woensdagnamiddag in Antwerpen je te laten opleiden voor het Diploma Hogere Opvoedkundige Studiën. Ja, kinderen goed laten opgroeien is niet zo eenvoudig, zeker niet als ze van een ander zijn! Jef noemt die periode zelf ook 'een zware tijd': twee keer per week cursus, in de grote vakanties studeren, in oktober examenen.

Ondertussen gaan de lopende zaken gewoon door: het gezinsleven thuis, les geven, een school leiden. Het moet wel gezegd dat Jef de studie ook als heel inspirerend heeft ervaren. Het gaat immers over de kern van je werk: de ontwikkeling van kinderen. Daarom heb je destijds voor dit beroep gekozen! Gelukkige omstandigheid: er waren toen zeer gedreven en heel bekwame inspecteurs van het onderwijs, zoals de hoofdinspecteur Frans Stoffelen. Groot

Jef speelt met de reserves van Merksplas tegen de reserves van Dosko. Zijn leerlingen supporteren.

Jef met de laatste klas waaraan hij les gaf in 1976/77. Vooraan midden: zijn zoon Jan.

respect en bewondering daarvoor! "Het Vlaamse basisonderwijs heeft trouwens veel te danken aan zijn bekwame onderwijsdeskundigen", wil Jef nog wel even kwijt. Na de hectiek van deze studieperiode volgt er een tijd van relatieve rust. Op school komt de pas gediplomeerde onderwijzer Guy Verhoeven in 1965 het team versterken en in 1970 komt daar Fon Pellis nog bij. Het zegt waarschijnlijk wel iets over de sfeer

en de ambiance op die werkplek dat Guy en Fon, evenmin als Jef zelf ooit ergens anders les gegeven hebben. Thuis in de Molenbaan groeien de zonen Guy (geb. 1962) en Jan (geb. 1965) gezond en vredig op met veel liefdevolle aandacht en zorg van Hortense. Jef geeft landbouwavondleergangen in Merksplas en Baarle-Hertog en op zondagvoormiddagen voordrachten voor de boerengilden. "De jaren van lesgeven, met onze vakantie-reizen naar Italië, van ongeveer 1972 tot 1982, waren de mooiste van ons leven", zal hij in 1997 op een uitnodigingsbrief aan familie en vrienden schrijven. In 1977 geeft hij voor het laatst les. Een bijzonder schooljaar, ook omdat hun zoon Jan dan een van zijn leerlingen is.

Fusiegekte

In de jaren 70 begint de grote fusiegolf over ons heen te rollen. Bedrijven, gemeenten, scholen.... allemaal moeten ze eraan geloven. "Een niet te ontwijken vooruitgang, een groeiende drang naar

Personneelsfoto van het team na de fusie in 1977. Bovenste rij v.l.n.r. Louis Geenen, Marc van Haeren, Cecile Gulickx, Guy Verhoeven, Fon Pellis. Onderste rij v.l.n.r. Jef Jacobs, Zuster Damiana, Lia van Kuijk, Inne van Haeren, Meik van Haeren, Marij Versmissen.

eenheid en streven naar meer rendement, mensen dichter bij elkaar brengen”, zo omschrijft Jef als directeur van de Vrije Lagere en Kleuterschool van Baarle-Hertog dit verschijnsel in de inleiding van het schoolboekje van 1977. Mede door het aandringen van minister De Croo op scholenfusies, komt dus ook hier een samengaan van vijf afzonderlijke scholen tot stand: de jongensscholen van Baarle-Hertog en die van Zondereigen, de meisjesscholen van beide dorpen en de school van Weelde-Statie. Zo gaan op 1 september drie gemengde scholen van start, elk met onderwijs voor kinderen van 2,5 tot 12 jaar. Alles bijeen zijn daar 28 personeelsleden, 3 oudercomité’s en een beheerraad actief.

Nu, veertig jaar na dato, constateert hij dat de twaalf jaren die toen volgden tot aan zijn pensionering in 1989, twaalf heel zware jaren zijn geweest. In die periode zijn er honderd avondvergaderingen

per jaar; je loopt van de ene naar de andere. “Ik had genoeg van vergaderen en stapels paperassen!!!” zegt hij nu met grote nadruk. Hij merkt daarbij op dat de lengte van de vergaderingen ook te maken had met de mate van inbreng van de Nederlanders. “In Zondereigen duurde een vergadering één uur, eenzelfde vergadering duurde in Weelde-Statie twee uur en in Baarle-Hertog – met een identieke agenda – vier uur!” Hij moet er nu hartelijk om lachen.

Boekje dat verscheen na de fusie: Kent u onze dorpsschool?

De school moest klaargemaakt worden voor de toekomst, de gebouwen moesten leefbaar gemaakt worden. Maarallemaal zonder geld. “Onderhoudsmensen waren er niet! Ik stond ooit een keukenaanrecht te betogelen, in plaats van leiding te geven of te vergaderen! Gelukkig had ik in die tijd in Frans Dufrain uit Zondereigen een klusjesman met gouden handen!” Er moest volop onderhoud gepleegd worden aan het schoolgebouw; veel was toen al aan vervanging toe. “We hebben toen, veertig jaar geleden, al hardop gedroomd van een nieuwe school aan de Parallelweg! Maar het ontbrak ons volledig aan de noodzakelijke middelen daarvoor. Daarom vind ik het geweldig dat die oude droom dit jaar verwezenlijkt is, dankzij de inspanningen van mijn opvolger en van het gemeentebestuur van Baarle-Hertog.”

Samen met medebestuurders van het COV (Christen Onderwijzers Verbond) en met de inspectie heeft hij in de jaren 86/87/88 meermaals vergaderd en sterk geijverd voor de herwaardering van het ambt van schooldirecteur, voor hogere werkingstoelagen voor het basisonderwijs. Het werd door de verantwoordelijken niet altijd serieus genomen. Mgr. Smits zegt eens tegen hem, als hij wijst op de hopeloze financiële situatie: “Klare en duidelijke taal Mr. Jacobs, je moet de tering naar de nering stellen.” En ik kon naar huis... zonder centen.

“Veel overleg, op en neer rijden tussen de verschillende scholen, vergadermarathons. De school was veel te groot geworden. Het was onhoudbaar”, concludeert hij in retrospectie. Dat anderen dit ook

De zonen Guy (6de leerjaar) en Jan (3de leerjaar) zitten bij hun vader op school.

gingen inzien, bleek toen onder het directeurschap van zijn opvolger Frans van Gils de scholen weer gedeeltelijk gesplitst werden: de scholen van Hertog samen en die van Zondereigen en Weelde-Statie bij elkaar.

De werkdruk van die periode heeft dan wel zijn tol geëist. Zijn huisarts Rik van Hove leest de uitslag van zijn bloeddrukmeter af en concludeert hardop dat op deze manier doorgaan geen optie is. Jef is dan 51, heeft er meer dan dertig dienstjaren op zitten en komt in aanmerking voor pensioen. Het dringende advies van zijn huisarts trekt Jef over de streep. Het is gewoon te veel geworden; hij stopt met onderwijs. "Ik ben altijd graag naar school gegaan", zegt hij ter afsluiting van dit onderwerp, "en ik was zeker tien jaar langer gebleven als ik geweten had....." Uit opmerkingen die hij verderop tussen de regels door maakt, begrijp ik dat hij geweldig content is over zijn conditie en zijn gezondheid, nu hij de tachtig nadert.

Geen overall, wel een boerenhart

Jef weet al jong dat hij geen boer wil worden, maar tegelijkertijd heeft hij wel een heel sterke band met de landbouw. Dat dankt hij vooral aan zijn familie langs moeders zijde, de grote Quirij-nens' familie, die voornamelijk in Zondereigen en Merksplas woont. Later ook aan zijn schoonouders (Stan Bax, met een landbouwma-

chinezaak in Weelde). Mede onder invloed van hen is zijn boerenhart altijd stevig blijven kloppen en heeft hij de ontwikkelingen in de landbouw – zeker ook de technische vooruitgang – steeds met grote interesse gevolgd.

In dit verband denkt hij met enige weemoed terug aan zijn va, die stellig beweerde: "Hier in Merksplas, mee dieë zware grond, gaan ze het paard nooit kunnen missen." Daar denkt Jef een slag anders over; hij gaat de boeren in deze streek dan ook bijscholen over hun vakgebied. We noemden al de leergangen over de landbouw, die hij in de jaren zestig in Merksplas en Baarle-Hertog verzorgt. Daarnaast geeft hij op zondagvoormiddag voordrachten voor boerengilden over een breed scala aan onderwerpen: bemesting, weidepercelering, moderne stallenbouw, groenteteelt in de open lucht, landbouwboekhouding, elektriciteit, sierplantenteelt, enz. Zelfs over familiekunde! Ook heeft hij meerdere jaren grondstalen genomen in opdracht van de bodemkundige dienst van België. En

Vader August Jacobs, terug van het meststoffen zaaien.

wie naar het Geheul in Merksplas gaat, zal getroffen worden door de enorme groentekassen die daar staan. De eerste groenteserres zijn door Jef mee gepromoot, zoals die van Jan van zijn nonkel Frans, de eerste tomatenteler. Natuurlijk hebben zijn land- en tuinbouwstudies hem ook de liefde voor sierplanten en tuinaanleg bijgebracht.

Vrije tijd

Het klinkt haast paradoxaal, maar Jef heeft altijd zoveel hobby's gehad, dat hij vrije tijd tekort kwam. "Ja, heemkunde vind ik ook heel interessant", zegt Jef als de activiteiten van 'Amalia' ter sprake komen, "maar ge kunt nu eenmaal niet alles doen!" Zo is dat. Als ik namelijk het lijstje van liefhebberijen en hobby's van Jef overzie, vraag ik me af wanneer hij daar in hemelsnaam aan toekwam. We zullen er eens enkele de revue laten passeren. Meester Frans Willebrords uit Zondereigen leert hen het grote genot van reizen met de caravan. Het grote vrijheidsgevoel ook, dat daar bij hoort. Tien jaar lang doorkruisen Hortense en

Kleinkinderen bezig met schilderen naar de natuur in de tuin van opa en oma.

Jef in het zomerverlof Italië, met meerdere bevriende families. Ze genieten dan telkens gedurende viereneenhalve week van de zon, de sfeer, de schoonheid, het eten en drinken. Maar ook voor een vijf weken durende reis naar Portugal schrikken ze niet terug. Later volgen er stedenreizen naar Spanje.

En ze verblijven van tijd tot tijd in hun buitenhuis in Manderfeld, in de Oostkantons. Ja, de vakanties zijn voor hen heilig! Maar ook dichterbij huis amuseren Jef en

Hortense zich buitengewoon. Een grote bron van vreugde zijn de kleinkinderen, die zich in het grote huis en de ruime tuin uitstekend kunnen vermaken. Trouwens, opa en oma helpen hen daarbij graag aan ideeën: verstopperijtje spelen, schilderen, timmeren, een douche nemen onder de fontein, maar ook bloemen leggen op het graf van vava en moemoe of met een echte wandelstok een fikse wandeling maken.

Verder beoefent Jef al 37 jaar de tennissport met nagenoeg dezelfde vriendengroep. Het zijn mensen van heel verschillend pluimage en die gevarieerdheid maakt het zo aangenaam. Heel lang gebeurt dat op woensdagavond in St. Victor en sinds een paar jaar op een middag in de week in de sporthal van Merksplas. "Een prachtige accommodatie! Ik moet zeggen dat het gemeentebestuur van Merksplas heel veel doet voor zijn bewoners", voegt Jef eraan toe. Ik merk op dat het nogal wat is: iedere week met dezelfde mensen tennissen en dat het dan ook nog altijd gezellig is! "Jos, dat is bijna familie geworden.

Het huis in Manderfeld in winterse sferen.

Bovendien....wij zijn er ook van overtuigd dat het regelmatig en fanatiek tennissen onze conditie goed gedaan heeft. We hebben geen lichamelijke klachten en het doet nergens zeer!" Verder is Jef met Jan van Gompel enkele jaren 's morgens gaan fietsen.

Hobbyen in en rond het huis

Jef heeft zijn hele leven graag met zijn handen gewerkt. Het aanleggen van tuinen en zijn grote liefde voor sierplanten zijn daar een bewijs van. Maar eigenlijk doet hij alles graag zelf in en om het huis, als het onderhoudswerk betreft. Hij knutselt en bouwt dat het een lieve lust is. Het aanleggen van elektriciteit neemt daarbij een bijzondere plaats in. "Daar kom ik eigenlijk ook altijd wel mee klaar", zegt Jef. Elektronica, da's een ander verhaal; daar ken ik weinig van." En houtbewerking, dat is eigenlijk meer dan een hobby. Na zijn pensionering heeft hij een meubelmakersopleiding gevolgd op middelbaar niveau.

"Ambachtelijk werk, daar hou ik

Jef als meubelmaker met Gust van de Lisdonk bezig met de vervaardiging van kerkmeubelen voor de St. Remigiuskkerk van Baarle-Hertog.

Bezig met het bereiden van 'huisgemaakte wijn'. De foto-inzetjes zijn de speciale etiketten voor de jaarlijkse wijnproductie.

van. Ik maak technische tekeningen van kasten en vervolgens ga ik aan de slag. Zagen, schuren,

passen en meten. Tenslotte het in elkaar zetten. "Zo heb ik met Gust van Lisdonk zelfs meubelen gemaakt voor onze kerk." Ik heb hier in huis verschillende werkstukken staan. Hij toont mij een boekenrek en kasten. De laatste zijn dikwijls ook nog voorzien van siersnijwerk, fraai symmetrisch gegutst, links en rechts. "Tegenwoordig willen veel mensen alles strak hebben, recht toe, recht aan. Daar komt weinig ambacht aan te pas. Ieder mag dat natuurlijk zelf weten, maar ik houd vooral van vakmanschap dat je aan een meubelstuk kunt aflezen. Tegenwoordig is daar maar weinig waardering meer voor." Dit doet hem denken aan de anekdote over die boer, die een oude, rijk

van snijwerk voorziene kast in huis had staan. Op zekere dag komt er toevallig een antiquair bij hem over de vloer. Zijn oog valt direct op het prachtige meubelstuk met het weelderige beeldhouwwerk.

'Ha, je hebt nog een ouwe kast staan, zie ik', zegt de antiquair zo nonchalant mogelijk. 'Wat gaat ermee gebeuren?' 'Nou, hij moet er hier eigenlijk uit, zegt de boer, want hij staat in de weg. Interesse?' 'Nou', zegt de antiquair, 'Ik kan er eigenlijk niks mee. Een ouderwets ding waar geen enkele vraag naar is op dit moment.' 'Wat is ie je waard?', wil de boer toch weten. 'Ja, hij is goed droog, dus voor brandhout neem ik hem mee. En dan zal ik er nog een tientje bij doen', is de royale reactie van de antiquair. Dan kom ik hem morgen ophalen. Als hij de volgende dag terugkomt is de boer net de laatste plank van de kast aan het doorzagen. 'Zo', zegt de boer, 'dan gaat ie wat gemakkelijker in de open haard.'

Wijn maken

Jef drinkt graag een goed glas wijn. Maar hij beperkte zich niet tot het drinken van dat kostbare nat. "Rond mijn vijftigste levensjaar heb ik een tiental jaren wijn gemaakt. Ik begon ermee omdat ik in mijn groenteserre een overvloed aan blauwe druiven had. We maakten kersenwijn, appelwijn, berkensapwijn, aardbeien- en druivenwijn. We kregen ook de overschot aan 'valappelen' van de Zusters. Die wijn kreeg de naam Jardin des Soeurs." Na het feest van zijn vijftigste verjaardag kreeg elk koppel een fles wijn mee naar huis. "Maar alles heeft zijn tijd... ", stelt hij nuchter vast, om vervol-

gens na die bottelperiode heel zijn apparatuur weg te geven aan vrienden.

Lezen

"Een ander tijdverdrijf waar ik bijzonder van kan genieten is lezen. Ik heb twee kranten, 16 tijdschriften en daarnaast lees ik boeken. De tijdschriften variëren van land- en tuinbouw, tuinaanleg en heemkunde tot onderwijs. Probleem is alleen dat ik er geen afstand van kan doen. Ze liggen, keurig gesorteerd, in stapeltjes naast elkaar. Van een reeks van jaren." Hortense kijkt er eens bedenkelijk bij als hij het hierover heeft. "Overall ligt wel wat", stelt ze vast. Jef volgt ook wat er op politiek gebied gebeurt, maar dan vooral landelijk. "Daar wordt een mens niet blij van. Met vijf regeringen is België feitelijk onbestuurbaar!", is zijn conclusie. Ik krijg van hem ook nog gratis twee leestips mee. Het ene is een boek over de graaicultuur die er in België heerst. Peter Mertens schreef er een boek over met een titel die niets te raden overlaat: 'Graailand'. Hoewel zeer gelovig, sluit Jef ook niet zijn ogen voor wat er zich in de top van de rooms-katholieke kerk afspeelt. Om daar wat inzicht in te krijgen adviseert hij mij beslist het onthullende boek van Cees Zoon te lezen: 'Onder de rokken van het Vaticaan'.

Jef doet tussendoor ook nog wat andere dingetjes. Zo is hij bijvoorbeeld meer dan 50 jaar lector in de St. Remigiuskerk, voorzitter van de oud-studentenvereniging 'Vrienden van 56', lid van het bestuur van de christelijke onderwijsvakbond COV en vijf jaar voorzitter van het Seniorenbestuur daarvan. Tenslotte is hij ook nog vier jaar voorzitter geweest

van OKRA, de bond van ouderen van Baarle-Hertog. Hij is er nu nog wijkverantwoordelijke van.

Kostbare bijvangst

We gaan even een stuk terug in de geschiedenis. Het zal in 1958 geweest zijn. Pa Jacobs wil een melkmachine kopen. Hij is fan van het merk Alfa-Laval. Albert Bax in Weelde is daar verdeler van. Gust gaat er met zijn zoon Jef – even op verlof van militaire dienst - op uit. Jef ziet veel prachtig glinsterende machines in de zaak, maar er is in huize Bax één ding waar hij zijn ogen geen moment van af kan houden. Dat is de betoverende dochter van Albert: Hortense. De koop van de melkmachine gaat overigens door. "En hij krijgt mij erbij", zegt Hortense lachend. Of

De Hortense, voor wie Jef in 1958 viel als een blok.

Jef als liefhebber van sierplanten deels ook gevallen is voor haar naam 'Hortensia' heb ik hem niet gevraagd. Stapelverliefd is de milicien uit Merksplas op 'het schattigste meisje van Weelde'. Maar van het uitbundig tonen van

Trouwfoto, 8 juli 1961.

je op hol geslagen gevoelens is geen sprake. Zij mogen zo goed als niets, zeggen Jef en Hortense allebei. Resolute ouders, door de kerk daartoe stevig aangemoedigd, zorgen ervoor dat de hormonen zo goed en zo kwaad als het gaat in bedwang worden gehouden. “Maar”, zegt Jef nu, “Hortense was een lentekind, waar ik zo blij mee was dat we op 8 juli 1961 trouwden in de kerk van St. Jan in Weelde.”

Na de mis met drie heren was er een grote receptie, een tamelijk nieuw verschijnsel in die dagen. Die werd gehouden in de nieuwe parochiezaal van Weelde en heel de gemeenteraad van Baarle-Hertog was aanwezig. “Er werd alleen miswijn geschonken”, herinnert Jef zich, “waar nonkel pastoor Gust Bax voor gezorgd had.” Na die schitterende, feestelijke dag konden ze voor het eerst een intiem moment samen hebben in hun pas gereedgekomen nieuwe huis aan de Molenbaan in Baarle-Hertog. Zij hadden het geluk samen in de ‘golden sixties’ te kunnen starten, maar ze hebben samen ook hard gewerkt. “We gooiden met alle knuppels om goed boven water te blijven”, typeert Jef die tijd. Het aandeel van Hortense daarin is dat zij een toegewijde ‘moeder aan den haard’ is voor hun jonge kinderen Guy en Jan en later het verzekeringskantoor ABB draaiend houdt.

Bourgondiërs

Ja, dat zijn het: Jef en Hortense. Ze laten geen gelegenheid voorbij gaan om het leven uitbundig te

vieren. “We hebben in ons leven veel en graag gefeest”, zeggen ze zelf. Ze slaan er geen enkele over: communie, 12,5 jaar getrouwd, zilveren bruiloft, 40-jarige echtverbintenis, gouden huwelijksfeest.

Feesten, dat doen ze graag, met vrienden, met burens, met onderwijzend personeel. Als Jef 60 wordt, nodigt hij familie en vrienden uit met de volgende tekst: “Gewenst cadeau: een luxe jacht van 15 meter op de Middellandse Zee of een paleis lijk ne sjeik met een harem, tussen de wuivende palm-bomen op het witte zandstrand van Waikiki Beach! Maar die lieve snoezers van kleinkinderen zouden wij niet kunnen missen en daarom wil ik niets.”

Ook met de ‘Vrienden van 56’, de club van oud-studenten van de Normaalschool in Mechelen – Jef is lid van het driekoppige bestuur – komen ze drie keer per jaar samen in Kasterlee. Altijd heel gezellig! En één keer per jaar hoort daar een daguitstap bij, aangevuld met een etentje.

‘Mis met 3 heren’: E.H. August Bax (oom van Hortense), E.H. Jan Jespers (neef van Hortense) en E.H. Jansens (oom van Hortense).

Vader Bax (links) en vader Jacobs (rechts) klinken bij gelegenheid van het 12,5-jarig trouwfeest van hun zoon en dochter op beider gezondheid.

Er is altijd wel een goede reden om het leven te vieren!

“Ik heb veel geniet gehad van het familiebestuur”

Om bovenstaande uitspraak van Jef te begrijpen is eerst wat toelichting nodig. De moeder van Jef is Marie Quirijns. Zij heeft drie broers en twee zussen. Zij zessen vormen de ‘stamvaders en –moeders’ van de Quirijns’ familie, die inmiddels is uitgegroeid tot meer dan 300 personen.

Jef is nu de oudste van heel de familie. Van elk van de zes takken was er één persoon vertegenwoor-

digd in het familiebestuur, dat gesticht werd in 1975. Het ‘oud bestuur’ organiseerde gedurende twintig jaar meerdere gezellige familieactiviteiten voor jong en oud. Over de eerste tien jaar familieactiviteiten werd een herinneringsboek samengesteld: alle brieven (58 stuks!) die in die jaren aan onze familieleden verstuurd werden, werden opnieuw afgedrukt, aangevuld met foto’s die bij elke activiteit genomen werden en vooraan in dit boek werd een foto van elke familie, met hun stamboom afgedrukt,

met daarbij nog de toenmalige adressenlijst van alle familieleden. Ieder kon dit boek toen kopen voor 100 frank. Het werd een waardevol familiedocument, vol mooie herinneringen! Na 20 jaar ‘oud bestuur’ is nu reeds meer dan 20 jaar het ‘jong bestuur’ actief, zij het met minder activiteiten. “Zo is de Quirijns’ familie toch een hechte groep gebleven, waar ik nog steeds veel van houd”.

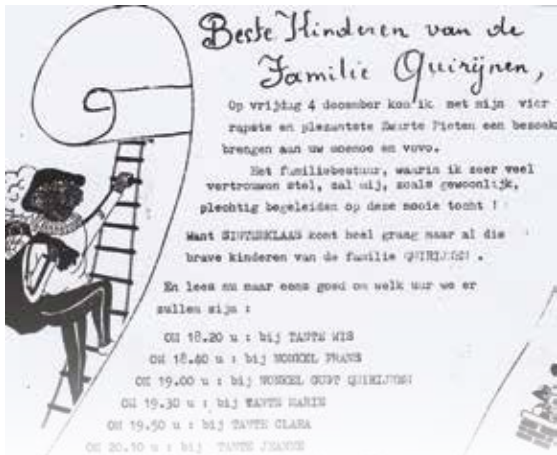
Het bijzonderste is natuurlijk dat zo’n grote familie van neven en nichten, achterneven en achternichten enz. zo’n sterke band vormen. Twee ingrediënten lijken daar vooral verantwoordelijk voor: de grote inzet van het bestuur om te zorgen voor telkens een andere speelse activiteit met een sterk programma én de aanstekelijke sfeer en de hechte band die inmiddels onderling gegroeid is. Reden waarom bijna geen familielid de Quirijns’ bijeenkomsten wil missen. Uit het vuur en het plezier waarmee Jef hierover vertelt, maak ik op: daar MOET je eigenlijk bij zijn!

De zes moemoe’s van de Quirijns’ familie bakken samen frieten voor de hele familie in de tomatenschuur bij Suske Dielis.

De Molenbaan, model van internationale samenwerking en broederschap

“Ik mag zeker niet vergeten onze buurtschap apart te noemen. En ik moet de bewoners ervan een groot compliment maken! In de 56 jaar dat wij nu in de Molenbaan wonen hebben we alleen maar eendracht en vriendschap ondervonden. De Molenbaan is werkelijk een bijzondere straat, waar Belgisch en Nederlands volledig gelijk zijn, ondanks de verschillen in wetgeving, belastingen, bestuur, tv-zenders, enzo-

Uitnodiging voor het bezoek van de Sint bij alle takken van de Quirijnen.

Een familiefeest van de Quirijnen: de Sint op bezoek bij nonkel Gust.

voorts." Jef vertelt met ingehouden bewondering dat de mensen in hun buurt het altijd roerend eens zijn geweest, in vreugde of verdriet of om elkaar te helpen. Hij ervaart het ook als een groot geluk dat ze in al die jaren goed met hun burens overeen gekomen zijn. Met enig gevoel voor drama – maar oprecht gemeend – voegt hij eraan toe: "Onze straat is een voorbeeld hoe onze gemeente HERTOEG/NASSAU zou kunnen functioneren." Hij is op het gebied van de samenwerking in Baarle hoopvol gestemd: "Ik heb de indruk dat de

nieuwe burgemeester van Nassau, mevrouw De Hoon, daar heel veel ten goede aan doet. Ze is immers niet 'partijgebonden', staat boven de partijen. Uiteindelijk zijn we allemaal mensen met dezelfde ingesteldheid en historische achtergrond en liggen onze waarden-schaal en geluksbeleving niet zover uit elkaar."

Na bovenstaande uitgebreide inking in het leven van Jef, vol met actie, handelingen en daden, ben ik ook erg benieuwd geworden naar wat zich zoal in zijn hoofd afspeelt: wat

beweegt hem? Wat zijn z'n ideeën en hoe denkt hij over een aantal zaken? Ik heb geprobeerd hem daarover een aantal uitspraken te ontfutselen.

Positieve ontwikkelingen

Jef ziet dat er in de loop van zijn leven op een aantal terreinen indrukwekkende vooruitgang is geboekt. Hij noemt de verbeteringen in de medische wereld. Maar ook de mechanisatie van de landbouw en de evolutie in de techniek in alle takken van de industrie door de ontwikkeling van nieuwe machines en de robotica. Het gevolg daarvan is dat we zien dat handen- en kinderarbeid wereldwijd sterk is teruggedrongen. Opvallend vindt hij zeker in de laatste decennia: de enorm snelle ontwikkeling van de digitale wereld. Jef vertelt er nog bij dat zij bij hun thuis pas een radio hadden als hij twaalf was!

Spijtig!

Niet alles zit altijd mee in het leven. Soms zou je dingen ook graag anders zien. Voor Jef per-

De Molenbaanbuurt druk bezig met het versieren van woning en tuin van het gouden paar Jef en Hortense in 2011.

soonlijk was het spijtig dat hij niet toegelaten werd bij de Jezuïeten, waardoor hij zijn wens om naar de universiteit te gaan kon vergeten. Hoewel Jef al een zeer actief leven heeft (gehad), zou hij ontzettend graag een muziekleiding gevolgd hebben. Helaas, het is er nooit van gekomen! Ook zijn ervaringen in de gemeentepolitiek roepen bij hem geen hallelujastemming op. Hij was zes jaar raadslid, in de oppositie! Hij heeft er het gevoel aan overgehouden dat partijtucht dikwijls boven het gezond verstand gaat. “Zolang onze bestuurders kunnen handelen over iets dat alleen hun eigen land aangaat, dan lukt het wel. Maar zodra ze SAMEN met de burens over een project moeten beslissen, zoals bijvoorbeeld de renovatie van de Molenbaan, dan wordt het wel heel moeilijk”, is de politieke analyse van Jef.

Nog wat betreuenswaardige zaken van deze tijd: Leraar is zo'n mooi beroep! Helaas is het minder aantrekkelijk geworden voor de mannelijke leerkrachten. We zijn hier al dertig jaar bezorgd over en weten niet hoe dit op te lossen.

Vader en moeder Jacobs met hun vijf kinderen.

De teloorgang van het klassieke gezin en ten gevolge daarvan de onstabiele relaties (60% single in de toekomst?) of complexe gezins-situaties sprekend over kinderen (de mijne, de uwe en d'onze!). De achteruitgang van de christelijke ingesteldheid en het kerkbezoek.

Onze onmacht om de miljoenen mensen die verhongeren te helpen, al is er water en voedsel genoeg op de wereld.

Je wordt tegenwoordig niet vrolijk van de gazet lezen.

Elke generatie denkt dat ze het buskruit uitgevonden heeft!

Dankbaar en gelukkig

Jef vindt dat hij alle reden heeft om dit interview uiterst positief af te sluiten. Hij somt op waar dat op gestoeld is:

Samen met Hortense heb ik een gelukkig leven gehad. We zijn heel blij dat het goed gaat met onze kinderen en kleinkinderen en we helpen hen graag als we kunnen. Ik heb veel te danken aan mijn ouders en schoonouders.

We zijn ook fier en dankbaar dat

we beide mochten afstammen van grote boerenfamilies, die wisten wat hard werken was, met respect voor christelijke waarden en met een gedrevenheid om vol te houden. Die ons ook leerden wat echt waardevol is in het leven; hun foto's staan daarom nog altijd naast ons bed.

De wijsheid van mijn vader (“Jef jongen, het is eender wat ge doet, als ge maar content zijt”. En: “Den bangste krijgt het meeste slaag”). Mijn moeder die ervoor zorgde dat ik mocht studeren.

Ik heb altijd graag naar school gegaan en ik zou zeker 10 jaar langer gebleven zijn als ik geweten had dat ik zo lang en gezond mocht leven.

We kijken met voldoening terug op onze gouden bruiloft en de vele andere feesten met vrienden en familie. Enorm blij en dankbaar dat we met ons 79 en 80 nog gezond zijn. Gelukkig vanwege de genegenheid van vele vrienden. Als het einde nabij is zal ik graag zeggen, zoals Stijn Streuvels zei: Ik heb graag en goed geleefd en van de geneugten des levens mijn deel gehad. Ik ben dankbaar dat ik een echtgenote heb die op de achtergrond altijd hard gewerkt heeft en bijzonder goed voor mij en onze kinderen gezorgd heeft.

Na deze lange opsomming is er reden genoeg om een glas Lefte te heffen. Dat wordt me dan ook vriendelijk aangeboden. “Ik hou het eventjes bij water”, zegt Jef. “In deze 40-dagentijd probeer ik den alcohol niet aan te raken....en dat valt eigenlijk goed mee. Maar als er een feestje is sla ik natuurlijk niet alles af, hè.”

Als afsluiting leidt Jef me nog even

Receptie bij gelegenheid van de gouden bruiloft in 2011 in de ontvangthal van Q-Lite aan de Wickenweg.

rond, eerst door hun tuin, dan door het huis. “De tegels heb ik goed in de mortel gelegd, dat ze op hun plaats blijven.”

”Dit is mijn werkhuis. Daar breng ik geregeld wat tijd in door. De zaag in deze machine is kwalitatief bijzonder goed. Ge moet de zijkant van deze plank eens voelen; alsof hij geschaafd is, zo glad.” Hij geeft nog even een demonstratie om te laten zien en voelen dat hij niet overdrijft. “Hier zaten kippen, maar

die hebben we opgeruimd.” “In deze kas kweek ik nog groenten, vooral tomaten.”

Als we weer binnen zijn, neemt hij me mee door vertrekken, waar hij zijn sporen duidelijk heeft nagelaten: zelfgemaakte kasten

met houtsnijwerk, grote stapels dozen met dia’s, keurig gesorteerde stapels tijdschriften, een hangmap-pensysteem, en nog een. Alles wel goed gearchiveerd. Jef laat me de lijsten zien, die het hem mogelijk maken om de documentatie over

Jaarlijkse tomatenteelt in de serre achter in hun tuin.

Guy en echtgenote Katrien, met v.l.n.r.: Stephanie, Anthony en Laurens.

allerlei onderwerpen snel tevoorschijn te toveren. "Ik kan moeilijk iets weggoaien", is de overbodige toelichting van Jef. Hortense heeft geen woorden nodig om dit te bevestigen. Haar gelaatsuitdrukking spreekt boekdelen. "Amai", is haar enige commentaar. "De kinderen hebben al lacherig gezegd dat ze later wel een container laten komen. Ja, wel twee!"

Aan de dood ontsnapt?

Jef vertelde me vanmorgen dat ze "van ziektes en ongevallen gespaard" zijn gebleven. Weer thuis van het interview belt hij me. "Jos, nou heb ik toch iets vergeten, wat ik voor de volledigheid eigenlijk wel moet vertellen. Wat was ik toen geschrokken!" Zijn verhaal gaat als volgt: "Tien jaar geleden reed ik op een stikhete zomermiddag (het was zeker +34 graden!) op de autostrade van St. Vith naar Eupen. Er was geen kat op de baan en ik reed serieus door! Ik was alleen en ben toen in slaap gevallen, op de pechstrook terecht gekomen en ben wakker geschoten toen ik in de goot belandde. Vervolgens zeilde mijn auto op het grasveld, een talud schuin omhoog! Toen heb ik de gelukkige reflex gehad om mijn auto terug te kunnen besturen, zeilde de helling terug af en voort op de autostrade! Op de eerstvolgende parking ben ik op een bank gaan zitten om te bekomen en O.L. Heer te bedanken, wetende dat op geen vijf procent van die autobaan een talud is en ik evengoed in de dieperik had kunnen vliegen! Ik kon niet anders dan dit voorval aan onze Guy (huisarts, JJ) op te biechten, die mij prompt naar het ziekenhuis stuurde voor een slaaponderzoek. Resultaat: zware

Jan en echtgenote Patty, met Bart (r) en Dennis (l).

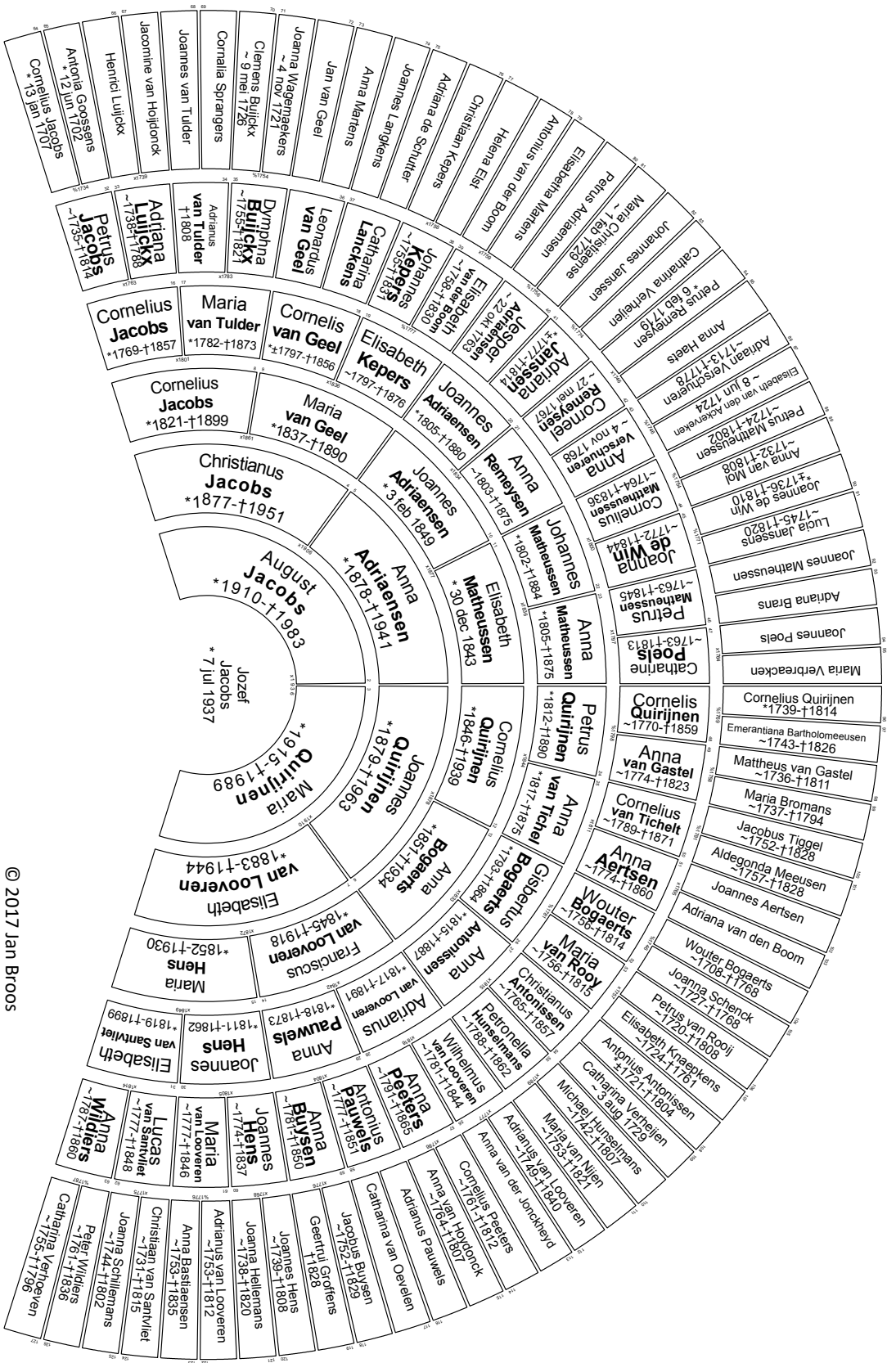
slaapapneu. Van toen af slaap ik met een CPAP-toestel, met schitterend resultaat, en ben overdag uitgerust! Ik heb dus altijd een goeie engelbewaarder gehad!"

Jef en Hortense, ik wil jullie namens alle lezers van dit blad van harte bedanken voor het inkijsje dat jullie hebben gegeven in jullie drukke, maar ook rijk gevulde leven.

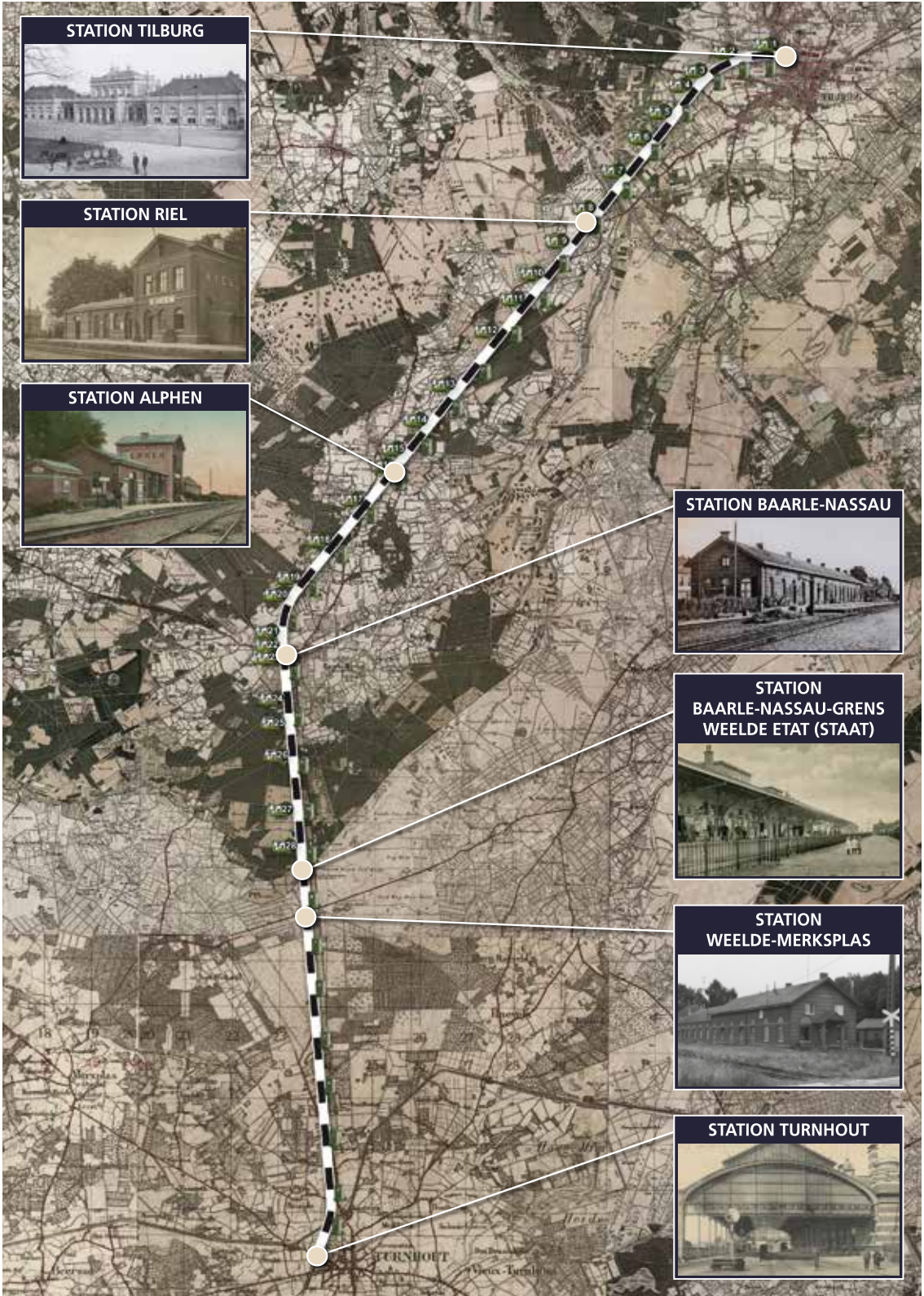
Het was heel aangenaam om enkele uren in jullie gezelschap te vertoeven en de tot nu toe afgelegde weg mee te mogen beleven. De lezers en ik wensen jullie nog een groot aantal gezonde jaren toe, ongetwijfeld met veel activiteiten, maar hopelijk ook met eenzelfde plezier en positieve instelling als ik tijdens ons gesprek heb mogen proeven. Hou jullie goed!

Hortense en Jef, een gouden paar in 2011.

© 2017 Jan Broos

Amsterdam - Parijs via Baarle

HARRY BENSCHOP

Verhalen over het Bels Lijntje beginnen steevast in 1867, het jaar dat de eerste treinen tussen Turnhout en Tilburg reden. Amalia gaat wat verder terug in de tijd. Daar blijft het niet bij. Aan het slot van het artikel maken we een heel grote stap in de tijd en kijken we hoe we 150 jaar na de aanleg het Bels Lijntje als hét voorbeeld van het 'nieuwe fietsen over oude spoorbanen' kunnen maken.

Het had zo maar gekund dat dé verbinding van Amsterdam naar Parijs over Baarle had gelopen. Niet de hoge snelheidsverbinding waar in de jaren tachtig van de vorige eeuw even voor werd gevreesd bij het opbreken van de spoorlijn, maar al veel eerder. Hoe zit dat? En waarom is het dan niet gebeurd?

Misschien moeten we er nu wel blij om zijn. Als 'Amsterdam-Parijs' over Baarle had gelopen, had onze omgeving er zonder twijfel heel anders uitgezien. En zou er nu geen sprake zijn van een recreatief fietspad over het Bels Lijntje. Iets waar we nu trots op zijn.

◀ **Het Bels Lijntje ingetekend op topografische kaart van rond 1900.**

Op voet van oorlog

In de jaren dertig en veertig van de negentiende eeuw is in rap tempo het zogenaamde basis-spoornet in België uitgebouwd. Nederland liep behoorlijk achter, in 1839 werd pas de eerste spoorlijn tussen Amsterdam en Haarlem aangelegd. Dat verschil heeft zeker voor een deel de geschiedenis van ons Bels Lijntje bepaald.

Lange tijd was een grensoverschrijdende lijn van België naar Nederland ondenkbaar. Na de afscheiding in 1830 leefden beide landen immers op voet van oorlog. Nadat Nederland in 1838 het Verdrag van de 24 Artikelen had erkend, bleef er nog steeds een klimaat van wantrouwen. Vanaf het midden van de negentiende eeuw kwam daar stilaan verandering in. Toen kon er voor het eerst over een internationale spoorlijn tussen België en Nederland worden gesproken. België had toen al zulke verbindingen met haar andere buurlanden Duitsland en Frankrijk.

De boot gemist

Over waar zo'n lijn de grens met Nederland moest passeren, is lang gesproken. Verschillende voorstellen passeerden de revue. Ook een traject dat Turnhout en Tilburg of Breda zou aandoen behoorde tot de mogelijkheden.

In 1852 gaf men de voorkeur aan het traject Antwerpen-Rosendaal-Rotterdam. Voor aanleg en exploi-

tatie van deze lijn werd de 'Société des chemins de fer d'Anvers à Rotterdam' opgericht. In 1855 kon reeds het hele traject worden geëxploiteerd en was de eerste spoorverbinding tussen België en Nederland een feit. De reistijd tussen beide havensteden was aanzienlijk bekort. Van daaruit waren in beide landen aansluitingen naar andere belangrijke plaatsen. Op één punt deed zich in de nieuwe spoorverbinding een probleem voor: het ontbreken van een brug over het Hollandsch Diep. Vanaf het dorpje Moerdijk aan de Brabantse kant van dit brede water moest het laatste stuk naar Rotterdam met de stoomboot worden afgelegd. Een reis die niet altijd zonder problemen verliep. Turnhout en Tilburg hadden dus de boot gemist om de eerste internationale spoorverbinding tussen België en Nederland binnen te halen. Niet zo verwonderlijk eigenlijk, want beide steden waren op dat moment niet eens op het spoorwegnet in eigen land aangesloten.

Concessies

In de tussentijd werd in België werk gemaakt van de verdere uitbouw van het spoorwagennet. Dat gebeurde vooral door concessies af te geven aan privé-maatschappijen, nadat de Belgische Staat al een basisnet tot stand had gebracht. De 'Société du chemin de fer de Turnhout' legde in 1855 een spoorweg aan van Turnhout naar

Lier. Deze maatschappij kreeg tegelijkertijd de voorkeur om deze lijn naar de Nederlandse grens door te trekken.

Terugkijkend kun je zeggen dat toen de kiem is gelegd waarom het Bels Lijntje nooit een succes is geworden. Want uit vrees voor mogelijke concurrentie sloot de maatschappij 'd'Anvers à Rotterdam' een contract met de 'Société de Turnhout' om de exploitatie van het traject Lier-Turnhout op zich te nemen. En zo het vervoer over haar eigen lijn van Antwerpen naar Nederland 'veilig te stellen'.

In de jaren erna legde de 'Société des Chemins de fer du Nord de la Belgique' een spoorweg van Herentals over Aarschot naar Leuven aan. Deze werd in 1863 geopend. Deze maatschappij verkreeg toen de voorkeur om van een spoorweg

tussen Turnhout en de Nederlandse grens aan te leggen.

Zo werd in het noorden van België een heel net van spoorwegen uitgebouwd.

Povere aanblik

Aan de andere kant van de grens vlotte het niet zo met de aanleg van spoorwegen. Dat had alles te maken met de vraag of aanleg door de Staat of door privé-maatschappijen moest gebeuren. In eerste instantie was geprobeerd een net uit te bouwen door het verlenen van concessies. Dat kwam niet van de grond. In 1860 is ten langen leste besloten dat de overheid een basisnet zou uitbouwen. De exploitatie van dat net werd in handen gelegd van een speciaal hiervoor opgerichte privé-onderneming

'Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen' (SS).

In 1863 kwam zo in het zuiden van Nederland een verbinding tot stand tussen Breda en Tilburg. Acht jaar eerder was Breda al op het spoorwegnet aangesloten. Daar had de 'd'Anvers à Rotterdam' voor gezorgd, gelijktijdig met de aanleg van de lijn Antwerpen-Roosendaal. Vanuit Tilburg ging het in 1865 verder naar Boxtel, een jaar later (op 1 juli 1866) kon men naar Eindhoven sporen. Daar werd de lijn naar Venlo en verder Duitsland juist een paar maanden later in gebruik genomen.

In 1866 – in dat jaar was het besluit om de lijn Turnhout-Tilburg al genomen! – vertoonde de spoorwegkaart van Noord-Brabant al met al een povere aanblik: eigenlijk was er alleen sprake van een oost-west verbinding van de Duitse grens tot in Zeeland. In dat jaar was men met de Zeeuwse lijn tot in Goes gevorderd, in 1873 werd Vlissingen bereikt. In de tweede helft van de negentiende eeuw was een deel van de Brabantse oost-westverbinding onderdeel van de internationale verbinding Londen-Berlijn. Vanaf Boxtel ging het pal in oostelijke richting over het 'Duits

Het netwerk van de Grand Central Belge in 1876. uit: Lier 1860, Geschiedenis Station en Spoor te Lier, Lier kermis 1985

Het povere spoorwegnet in Nederland (1873). uit: Marius Broos, Beter laat dan nooit, 150 jaar Spoorwegen in en om Breda, Breda 2005

Met de gidsen langs de put van de draaischijf.

Tussen perron en draaischijf.

Lijntje' (ook in 1873 gereedgemaakt) over Veghel en Uden naar Wesel en verder, tot in Berlijn en zelfs Moskou.

Noord-zuid

Aansluitingen in noordelijke richting lieten nog een paar jaar op zich wachten. Er was de verbinding van Roosendaal naar Moerdijk uit 1855, vanuit Breda was men in 1866 ook al gevorderd tot Lage Zwaluwe, maar de bouw van de Moerdijkbruggen liet nog tot 1872 op zich wachten. En toen duurde het nog vijf jaar voordat het spoor van IJsselmonde (Rotterdam-Zuid) tot in het centrum van Rotterdam bereiden kon worden. Ons Bels Lijntje heeft er niet van weten te profiteren.

In 1868 was men al wel een

heel eind gevorderd met de lijn van Boxtel over Den Bosch naar Utrecht. Die werd pas echt operationeel met het gereedkomen van de spoorbruggen over de Waal (bij Zaltbommel in 1869) en de Maas (bij Hedel in 1870).

De gebrekkige spoorkaart van Nederland in de eerste jaren van ons Bels Lijntje heeft niet in zijn voordeel gewerkt. Naast de pas later tot stand gekomen verbindingen over de grote rivieren in Nederland was ook nog eens het ontbreken van een 'logische verbinding' tussen Tilburg en Den Bosch – deze lijn kwam pas in 1882 tot stand – problematisch. Maar daarover een volgende keer. Dan hebben we het ook over de heftige discussies of het Bels Lijntje nu in Breda of in Tilburg op het Nederlandse spoorwegnet moest gaan aansluiten.

Nog een Bels Lijntje

Had het er halfweg de negentiende eeuw even naar uitgezien dat ons Bels Lijntje de eerste spoorverbinding tussen België en Nederland zou worden, uiteindelijk is het de laatste geworden die in noordelijke richting de grens overstak.

Eén jaar voordat men van Turnhout naar Tilburg kon sporen, werd de lijn Hasselt-Eindhoven geopend op 20 juli 1866. Bij Valkenswaard kwam de lijn Nederland binnen. Deze lijn was opgezet als een concurrerende verbinding tussen de Amsterdamse en Rotterdamse haven en het industrie- en mijnbouwgebied in de regio Luik, concurrerend ten opzichte van de lijn 'd'Anvers à Rotterdam'. Ook had men plannen voor doorgaande treinen naar Luxemburg en Basel.

Zendamateurs waren op beide uiteinden van het perron actief.

Het was aanschuiven bij de expositie BL150.

Het zitbankje bracht (spoor)sfeer op de expositie.

De receptie van BL150 was druk bezocht.

Uiteindelijk is deze spoorlijn vooral van belang geweest voor de ontsluiting van enkele mijnbouwgebieden in Belgisch Limburg. De lijn kende slechts beperkt reizigersvervoer, in 1939 reden er al een reizigerstreinen meer de grens over. Het goederenvervoer werd in 1973 gestaakt, nadat er in 1959 nog een nieuwe verbindingsboog van Geldrop naar Valkenswaard was aangelegd, omdat de treinen niet meer door de Eindhovense binnenstad konden vanwege het hogespoor in het Eindhovense station. Het lijkt bijna of je de geschiedenis van ons Bels Lijntje – in de streek van Valkenswaard wordt deze spoorlijn ook ‘Bels Lijntje’ genoemd – leest, zoveel parallellen zijn er te trekken. Alleen wat andere namen en jaartallen, en zelfs die zijn soms gelijk, en je hebt het verhaal. De lijn Hasselt-Eindhoven is aangelegd door de ‘Compagnie du che-

min de fer de Liègois-Limbourgois et des prolongements’. Een hele mond vol, ‘Luik-Limburg Spoorweg’ zoals de lijn ook wel werd aangeduid, ligt al wat vlotter in de mond. Nog wel een overeenkomst: de lijn is evenals ons Bels Lijntje in de eerste decennia geëxploiteerd door de Grand Central Belge, totdat beide lijnen werden genationaliseerd.

Nu we toch bezig zijn met grensoverschrijdende spoorlijnen tussen België en Nederland, maken we het lijstje maar compleet:

- Maastricht-Hasselt is de eerste grensoverschrijdende lijn Nederland in (1856). Hij is aangelegd door de Aken-Maastrichtse Spoorweg Maatschappij die drie jaar eerder al de verbinding Aken-Maastricht in gebruik genomen had.
- In 1861 kwam de lijn Luik-

Maastricht gereed (van de ‘Compagnie du chemin de fer de Liège á Maastricht et ses extensions’). De geschiedenis van Nederlands Limburg zit er ongetwijfeld tussen dat in deze streek zo vlot meerdere grensoverschrijdende spoorwegverbindingen tot stand zijn gekomen. Limburg was als Hertogdom Limburg onderdeel van de Duitse Bond, een statenbond van Duitse staten en staatjes. Hoewel Nederlands Limburg in 1839 deel werd van het Koninkrijk der Nederlanden, werd het in de Grondwet van 1840 niet als provincie aangeduid. Dat gebeurde pas 150 jaar geleden in 1867. Eén puntje uit de onderhandelingen over de scheiding van België en Nederland in de jaren dertig van de negentiende eeuw moeten we in dit spoorwegverhaal toch wel even aanstippen.

Dat België recht kreeg op een doorgang door 'oostelijk Limburg' zoals de streek toen werd aangeduid: de latere IJzeren Rijn, de verbinding van Antwerpen over Weert en Roermond naar Duitsland. Dan snap je waarom reactivering van die lijn zo lastig ligt; en ook dat deze discussie ook wel wordt gekoppeld aan de vrije doorgang op de Schelde, met bijkomende discussies over de verdieping van de Westerschelde én ontpoldering die we al tientallen jaren kennen.

- In 1879 werd de latere IJzeren Rijn verbinding aangelegd, over Weert en Roermond. Die kwam bij Budel Nederland in, bij Vlodrop ging het verder Duitsland in. Dezelfde 'Société des chemins de fer du Nord de la Belgique' van ons Bels Lijntje tekende voor de aanleg van deze lijn. Vanaf Herentals loopt de lijn over Mol, Overpelt en Hamont naar Weert.
- Acht jaar eerder dan de IJzeren Rijn werd vanuit Mechelen een spoorlijn aangelegd naar de havenstad Terneuzen, door de 'Société du chemin de fer international de Malines à Terneuzen'.

Momenteel zijn er nog maar twee grensoverschrijdende spoorlijnen tussen België en Nederland over, Roosendaal-Antwerpen en Maastricht-Luik. Feitelijk drie als we de TGV-verbinding van Breda naar Antwerpen erbij tellen. De overige lijnen kennen eenzelfde lot als de verbinding Turnhout-Tilburg: sluiting in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Al wordt nu wel gesproken over reactivering van de IJzeren Rijn als goederen spoorweg, of het doortrekken van de reizigerstrein vanuit Hamont

naar Weert. Ook al jaren wordt er gepraat over een tram tussen Hasselt en Maastricht over het vroegere spoortraject.

'Het nieuwe fietsen over oude spoorbanen'

Voor het Bels Lijntje zijn er geen plannen. Of het moeten de plannen zijn die bij 150 jaar Bels Lijntje naar boven komen. Op geen van de verlaten spoorlijnen is zo'n lang, aaneengesloten fietspad aangelegd als tussen Turnhout en Tilburg. Drie jaar terug werd het Bels Lijntje door de Nederlandse Fietsersbond genoemd als een goede tweede voor het nieuwe fietsen over oude spoorbanen. Het langste en fraaiste – volgens de Fietsersbond – voorbeeld in Nederland is de Baronnenweg tussen Apeldoorn en Hattem (bij Zwolle) over een lengte van 36 km. Verder zijn er in Nederland alleen kleine, onsamenhangende stukjes te vinden, niet waard om als voorbeeld te dienen voor het nieuwe fietsen over oude spoorbanen. Tussen haakjes zeggen we erbij: in tegenstelling tot bijvoorbeeld Wallonië waar RAVeL een begrip is onder fietsers: Réseau Autonome Voies Lentes, waar je vele kilometers over verlaten spoorwegen kunt fietsen, compleet met tunnels enz. Ook in Frankrijk

(de Voies vertes) of Duitsland (met zijn Bahnstrasseradwegen) kun je je hart ophalen.

Eind jaren tachtig is voor het Bels Lijntje misschien wel de beste investering gedaan in de geschiedenis van de 'spoorlijn': de aanleg van het (grensoverschrijdende) fietspad van Turnhout naar Tilburg. Daar wordt nu volop gebruik van gemaakt. Het heeft de naam 'Bels Lijntje' een heel andere betekenis gegeven.

Met '150 jaar Bels Lijntje' gaan we de klank van het Bels Lijntje nog eens oprispen én het nog aantrekkelijker maken erover te fietsen. Op een manier dat je het spoorverleden – op een eigentijdse manier – gaat proeven, dat je van ene verrassing naar de andere fietst. En dat we met recht kunnen zeggen dat het Bels Lijntje hét voorbeeld is van het 'nieuwe fietsen over oude spoorbanen'. Ons heem heeft er veel voor in huis om die titel waar te maken.

Foto's (van Marcel Thomassen) bij dit artikel geven een indruk van de aftrap BL150 op zondag 23 april.

Bronnen:

- Het Bels Lijntje,. De spoorlijn Turnhout-Tilburg. Josée Slegers. In Tilburgse Historische Reeks (1992-1).
- Website www.stationsweb.nl

Vertreksein BL150

Zondag 23 april is de aftrap gegeven van '150 jaar Bels Lijntje' of – om in spoortermen te blijven – het Vertreksein voor BL150. Het feestjaar wordt aangegrepen om het spoorverleden van het Bels Lijntje weer te laten proeven.

Zo'n drieduizend bezoekers waren 23 april naar het voormalig grensstation op de grens van Baarle en Weelde gekomen. Een tiental gidsen stond klaar om hen over het terrein en in de directe omgeving waar ook nog het nodige aan het spoorverleden herinnert, te leiden. De tentoonstelling in de trailer gaf een kijkje in 150 jaar Bels Lijntje.

Verbinding Turnhout-Tilburg

Bestuurders van de zeven gemeenten aan het lijntje – in de volgorde waarin 150 jaar geleden het spoor

is aangelegd: Stad Turnhout, Ravels, de beide Baarlese gemeenten, Alphen-Chaam, Goirle en Tilburg – vormden samen de verbinding Turnhout-Tilburg. Daarmee onderschreven de zeven gemeenten hun steun aan het Programma Bels Lijntje 150 jaar.

Aan het eind van het feestjaar kan het spoorverleden van het Bels Lijntje weer worden geproefd. Nieuwe **routeschildjes** wijzen de fietser weer de weg van Turnhout naar Tilburg, of andersom. En passant zullen die zich verwonderen over de vele wachthuisjes die – op het Nederlands traject – langs het spoor stonden: bij elk (zand)weg wel een. Ook andere zaken die aan het spoor herinneren zijn op de routeschildjes vermeld, zoals de commiezenwoningen, de voormalige stations maar ook de Hollandse Schuif in Turnhout. In Tilburg worden twee routes gemarkeerd: de oorspronkelijke route dwars door de stad en de route die de omlegging van het spoor uit 1958 volgt. Langs het hele, ruim 31 kilome-

terlange traject komt een tiental **'bakens'** die in één oogopslag duidelijk maken dat je over een voormalige spoorlijn fietst. Beter gezegd dat je over het Bels Lijntje fietst. Want elk baken herinnert aan het spoorverleden van die plek. Samen vormen de bakens een heus kralensnoer langs het Bels Lijntje. Helemaal fijn is dat je er ook even kunt uitpuffen op je fietstocht. In de zomermaanden worden schetsontwerpen gepresenteerd, waarna een kunstenaar of ontwerper aan de slag kan. Een elfde baken bevat een **panorama**. Dat komt op het voormalig grensstation. Als je er midden in gaat staan, waan je je een eeuw terug. Je houdt het bijna niet voor mogelijk hoe groots het begin twintigste eeuw op die plek is aangepakt: welke investeringen er aan de grens zijn gedaan in een enorm emplacement plus een imposant reizigersstation. De grootte van dat reizigersstation wordt met **twee stalen constructies** ook nog onder je aandacht gebracht. Die komen op het reizigersperron aan weerszijden van de grens te staan. De grens verdeelde destijds het reizigersstation in twee volledig symmetrische helften.

Bij de opening van het grensstation in 1906?

De zeven gemeenten vormen de verbinding Turnhout-Tilburg.
Foto: Eline Blok

Burgemeester Marjon De Hoon van Baarle-Nassau legt namens de zeven gemeenten 'de verbinding tussen erfgoed en recreatie' op het Bels Lijntje.

Gedeputeerde cultuur Luk Lemmens van de provincie Antwerpen belicht het unieke karakter van de (grensoverschrijdende) samenwerking van de zeven gemeenten.

Stichting/vzw

In het Programma Bels Lijntje 150 jaar wordt ook nog een **wandelroute van Turnhout naar Tilburg** ontwikkeld. Niet over het fietspad, maar min of meer parallel eraan. Vanzelfsprekend doet de route de highlights van het Bels Lijntje aan. Verder krijgt de wandelaar op zijn tocht tussen beide steden een keur aan 'oude landschappen' voorgeschoteld.

Routeschildjes, bakens, activiteiten aan de grens en wandelroute is zeker niet alles wat het Programma Bels Lijntje 150 jaar te bieden heeft. Naast de al genoemde **tentoonstelling** worden nog meerdere, kleinschalige initiatieven voorzien. Om dat allemaal (financieel) in goede banen te leiden, is een aparte Stichting BL150 opgericht. Omdat er grensoverschrijdend wordt gewerkt, moest er ook een VZW komen. Het Programma Bels Lijntje 150 jaar wordt ondersteund door de zeven gemeenten langs het

Bels Lijntje, de provincie Antwerpen en Erfgoed Noorderkempen. Met de provincie Noord-Brabant wordt nog gepraat over financiële ondersteuning, met name voor de bakens/rustpunten. Voor specifieke onderdelen wordt gekeken naar bijdragen van derden, waaronder heemkundekring Amalia van Solms.

Drie folders

Op zondag 23 april zijn drie folders verschenen. De folder 'Bels Lijntje' bevat een tijdlijn die je de memorabele punten in 150 jaar geschiedenis laat zien. Aan de achterzijde een historische kaart waarop ook de mijlpalen staan ingetekend die in 1867 langs de spoorlijn zijn geplaatst: vanaf station Turnhout elke kilometer een stenen paal. De laatste paal met nummer 31 stond enkele honderden meters voor het station van Tilburg. Met deze kaart in de hand, zie je precies hoeveel kilometer je nog moet fietsen.

Maar let wel op: het Bels Lijntje is ingetekend op een kaart van rond 1900. Die laat zien hoe 'leeg' het landschap toen nog was. Je zult je dus wel even moeten oriënteren.

Elke kilometer tussen Turnhout en Tilburg staat een mijlpaal (MP) op de topografische kaart.

Twee andere folders geven je een indruk van het grote grensstation en de omgeving. Ze bevatten ook een kaartje met wandelroute. Je kunt het zelf nog eens nalopen. De folder 'Grensstation' wijst je onder andere de weg naar de put van de draaischijf. De folder 'Baarle-Grens & Weelde-Station' neemt je mee de buurtschappen Baarle-Grens en Weelde-Station in om je daar 'het spoorverleden te laten proeven'. De teksten in de drie folders zijn tot stand gekomen met medewerking van Amalia. Koninklijke Drukkerij Em. De Jong heeft het drukwerk gesponsord. De folders liggen voor je klaar op het heemhuis. Op de woensdagavond en tijdens het 'Open Heemhuis' op de eerste zondag van de maand zijn ze af te halen. Je kunt voor de folders ook terecht bij de VVV in de Nieuwstraat.

Korte 'BL150-wandeling'

FRANS VAN GILS

Een tiental gidsen stond zondag 23 april de hele dag bij de aftrap van 150 jaar Bels Lijntje klaar om bezoekers het spoorverleden van Baarle-Grens en Weelde-Station te laten proeven. Frans Van Gils beschrijft in onderstaand artikel welke uitleg hij de bezoekers op de korte wandeling over het grensstation heeft gegeven én wat hij van de bezoekers hoorde.

Geschiedenis in een notendop

In Engeland reed in 1825 de eerste commerciële goedrentrein tussen enkele steenkoolmijnen. Tussen Liverpool en Manchester reed in 1833 de eerste passagiers-trein volgens een vaste dienstregeling op het eerste dubbelspoor. De eerste trein op het vasteland reed in 1835 tussen Brussel en Mechelen en werd getrokken door de stoomlocomotief de Pijl. Vier jaar later trok de Arend in Nederland de eerste trein tussen Amsterdam en Haarlem.

Met toelating van de nationale overheden bouwden privémaatschappijen de eerste spoorwegen. Zo werd op 1 oktober 1867 de spoorlijn Turnhout-Tilburg geopend en werden onderweg vier nieuwe stations gebouwd: Weelde-Merksplas, Baarle-Nassau, Alphen en Riel. Omwille van de strengere veiligheidsvoorschriften aan de overwegen in Nederland bouwden

men achtentwintig routehuisjes op Nederlands grondgebied. Op zes na zijn ze alle afgebroken. Zowel de spoorweg, de stations als de routehuisjes werden door de 'Société des Chemins de Fer du Nord de la Belgique' gebouwd en betaald.

Zowel België als Nederland nationaliseerden in 1898 de bestaande spoorwegen onder de naam 'Nederlandse Staatsspoorwegen' en 'Chemins de Fer de l'État Belge'. In 1906 had maakte men grootse plannen om de spoorlijn tussen Turnhout en Tilburg verder uit bouwen als een verbinding tussen Parijs over Brussel naar Amsterdam. Het stationnetje van Weelde-Merksplas zou dan niet meer voldoen om alle douaneformaliteiten te kunnen afhandelen. Daarom besloot men een enorm spoorwegcomplex met tientallen sporen, de nodige gebouwen en een grensoverschrijdend station te bouwen. Dit alles in opdracht en met geld van de Nederlandse Staatsspoorwegen. België betaalde huur voor het gedeelte dat op haar grondgebied lag. Het stationnetje Weelde-Merksplas werd niet meer gebruikt en routehuisje 28 – het laatste op Nederlands gebied, het stond waar nu de fietsdoorsteek naar het Ghil en Zondereigen is – werd afgebroken.

Routekaartje korte BL150-wandeling.

Het voormalige station Weelde-Merksplas.

Achterzijde van het station. De ketting duidt de grens aan.

Tijdens WO1 werd de grens tussen België en Nederland door de Dodendraad gesloten. De draad ging over het station heen en op het perron werd de grens tussen de twee landen met een ketting aangegeven en streng bewaakt door Nederlandse en Duitse soldaten. Vanaf 1916 tot eind 1918 was het spoorwegverkeer tussen Turnhout en Tilburg bij de grens volledig onderbroken.

Het personenvervoer werd in 1934 opgeheven. Ondertussen werd in 1957 de stoomlocomotief vervangen door een diesellocomotief en twee jaar later brak men het middenstuk van het station af. In 1973 stopte ook het goederenvervoer. Van 1974 tot 1982 reed een toeristentrein met stoomlocomotief van Tilburg tot Schaluinen en soms ook tot Weelde-Station. De afbraak ging verder van 1985 tot 1988 en in 1989 werd het Bels Lijntje een toeristisch fietspad.

Spooremlacement

Het gehele emplacement had een lengte van drie kilometer en liep

van aan het station Weelde-Merksplas tot even voorbij de Zevenhuizenbaan. Op Nederlands grondgebied zien we in het noorden een langgerekt sporencomplex en in het westen een locomotievenloods met draaischijf. Op Belgisch grondgebied vinden we in het zuiden een korter maar breder sporencomplex en aan de oostkant de quarantainestallen. In het midden stond een imposant, grensoverschrijdend station.

Langgerekt Nederlands sporencomplex

Het langgerekte sporencomplex telde zevenendertig sporen waarvan er dertig gebruikt werden. Er liepen zes lijnen aan de westkant met de hoofdlijn voor het doorgaande verkeer. De andere sporen waren gelegen aan de oostzijde en werden gebruikt voor het rangeren en de overslag van goederen. Er liepen sporen naar een reinigingsgebouw voor het ontsmetten van de veewagons. Verder stonden er nog douane- en goederenloodsen, een verhoogd goederenperron met dienstlokalen en drie seinhuizen.

Bruggetje

Onder het emplacement zijn er op twee plaatsen duikers van ongeveer honderd meter gemetseld om het water van twee bestaande waterlopen van oost naar west te laten lopen. Beide riviertjes behoren tot het stroomgebied van de Mark (Maasbekken). Na meer dan honderd jaar zijn ze nog in perfecte staat. Een wandelaar uit Weelde-Station vertelde op zondag 23 april: "We maakten papieren bootjes met een takje erin en zetten die aan de oostzijde van de duiker in het waterloopje. Dan renden wij over de sporen naar de westkant om te zien wiens bootje eerst aankwam."

Pompgebouw

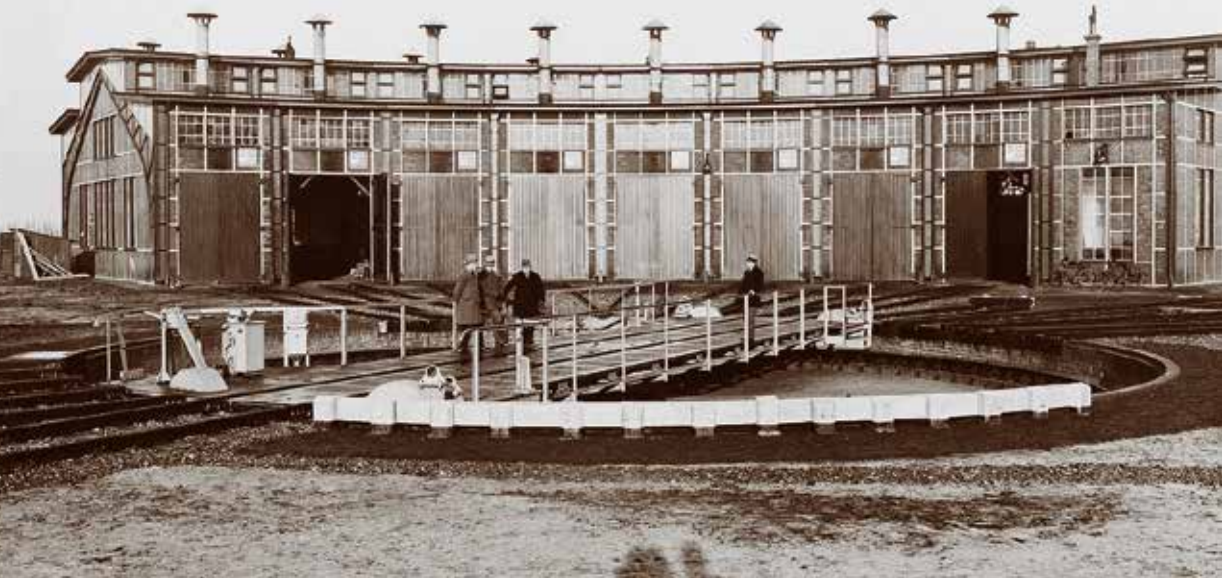

Pompgebouw met waterpoel (1906).

De locomotieven konden hun watervoorraad bijvullen aan het pompgebouw. Dat pompte het water uit de nabij gelegen natuurlijk poel, waarin een waterput was geslagen. Het water werd opgeslagen in een grote kubusvormige kuip bovenin het gebouw.

Draaischijf

Bij de draaischijf werden Nederlandse locomotieven gedraaid en gestald. De locomotief reed op de draaischijf, die een doormeter van achttien meter had en werd dan

Locomotiefloods met draaischijf (1906).

handmatig gedraaid naar een van de acht stelplaatsen. Elke stelplaats was voorzien van een schoorsteen om de giftige uitstootgassen van de locomotief naar buiten af te zuigen.

Indien nodig reed de locomotief later achterwaarts weer op de draaischijf en werd weer handmatig gedraaid in de richting van de sporen, die hij dan voorwaarts

weer kon oprijden. Een van de acht stelplaatsen fungeerde als herstelplaats. Links van het gebouw bevond zich nog een kolenpark, een takkenbossenloods en een magazijn.

Breed Belgisch sporencomplex

In België lag er een korter, maar breder emplacement aan de west-

kant van het doorlopende spoor. Het werd gevormd door twee bundels van elk twintig sporen, waarvan er twintig doorliepen en twintig doodliepen. Op dit emplacement stond een overladingsloods, een stelplaats voor locomotieven, een watertoren en een eenvoudige draaischijf die de locomotieven naar de stelplaats kon richten, maar die ze niet kon omdraaien.

Perron

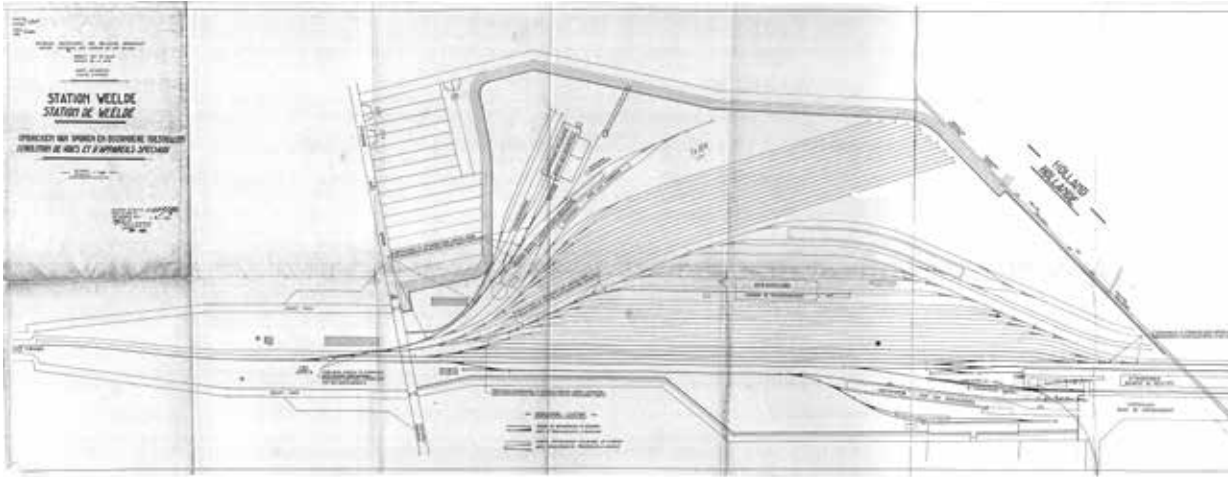
Het perron is een zogenaamd eilandperron omdat aan beide kanten ervan sporen liepen. Aan de westzijde reden de treinen van en naar Nederland en aan de

Locomotiefloods in oprichting (1906). Links: de schoorstenen.

Reizigers op het perron van het grensstation (1906).

Op te breken Belgisch sporeplacement in 1935.

oostzijde de treinen van en naar België. Langs de oplopende strook aan beide kopse kanten gingen de passagiers naar het station. De totale lengte van het perron bedroeg ruim 370 meter. Aan zuidoostkant zijn de quarantainestallen bewaard gebleven ('Snuffelland'). Daar werden de dieren veertig dagen ('quarante') ondergebracht vooraleer ze Nederland binnen mochten. Gedurende die periode werden de dieren gecontroleerd op mogelijke ziektes.

Stationsgebouw

Omdat men grootse plannen met de spoorweg had, dacht men dat

het stationnetje Weelde-Merksplas de drukte niet zou aankunnen en werd in 1906 pal op de grens een nieuw en veel groter station gebouwd. Het grensstation van architect G. van Heukelom, in dienst van de Nederlandse spoorwegen, had een lengte van 167,5 meter. Op het perron was aan beide zijden bovendien een indrukwekkende open overkapping aangebracht. Het werd volledig symmetrisch langs twee kanten van de rijksgrens gebouwd en was volledig onderkelderd. De architect sprak zelf van een 'eenvoudig, stil en laag gehouden gebouw'. Maar in werkelijkheid was dit het grootste gebouw uit de regio.

Centrale hal (1906).

Lange tijd was het de grootste bezienswaardigheid van Baarle en omstreken. Het prachtige gebouw werd uitgevoerd in Art-Decostijl met een centrale hal waarin de landsgrens met gekleurde tegels was gemarkeerd.

Reizigers van en naar België of Nederland moesten in het station

Stationsgebouw (1906).

Grensstation met links de dodendraad.

uitstappen en de trein van het andere land nemen om hun reis verder te zetten. Aan beide zijden van het grensstation waren daarvoor kantoorruimten voor de douane, wachtzalen van eerste, tweede en derde klasse en een restaurant voorzien. In die tijd was dit station het derde grootste van Nederland, na Amsterdam en Den Haag.

Beloofde verwachtingen nooit waargemaakt

Er zijn veel redenen aan te halen waarom de hoge verwachtingen voor het Bels Lijntje nooit zijn waargemaakt. In de eerste jaren was er vanuit Tilburg geen goede Nederlandse verbinding landinwaarts. Tijdens WO1 verhinderde

de Dodendraad het internationale treinverkeer. De concurrentie met de lijn Antwerpen-Roosendaal was moordend. Noodzakelijke en beloofde investeringen bleven keer op keer uit. Doorgaande reizigers hadden te maken met lange overstaptijden. De opkomende concurrentie van tram, bus en vrachtwagen deed de rest.

Maar toch heeft het Bels Lijntje voor de ontsluiting van onze regio en een economische opbloei gezorgd. Zo bewerkstelligde de aanvoer van Belgische steenkool uit de Borinage voor een expansie van de textielindustrie in Goirle en Tilburg. Door aanvoer van huiden en afvoer van leder bloeide de leerijverheid in Baarle, Alphen

en Riel. Leerlooierijen en schoenfabrieken werden er opgericht. Uit onze bossen vervoerde men dennenhout naar de steenkoolmijnen. Door de aanvoer van kunstmeststof en stadsgier kreeg de landbouw een stimulans en werden uitgestrekte heidevelden ontgonnen. Een gepensioneerd kleuterleidster van de school in Weelde-Station bevestigde dit verhaal: "Mijn vader verkocht in Weelde kunstmeststof aan de landbouwers en kwam die hier ophalen."

Bronnen:

- SLEGERS Josée, 'Het Bels Lijntje', uitg. Em. De Jong, Baarle-Nassau, 1992.

Lange 'BL150-wandeling'

HERMAN JANSSEN

Herman Janssen was een van de gidsen die zondag 23 april bezoekers meenam op zoek naar het spoorverleden buiten het grote grensstation. In dit artikel doet hij zijn verhaal.

Routekaartje lange BL150-wandeling.

Woeste heide

In 1867 werd een spoorlijn tussen Turnhout en Tilburg aangelegd. De inwoners van het gehucht Zonder-eigen protesteerden omdat spoorlijn 29, het 'Bels Lijntje', over hun landbouwgronden zou lopen. Zij verwezen de projectontwikkelaars

naar het 'waardeloze heidegebied' richting Weelde. De omgeving van Baarle-Nassau-Grens en Weelde-Station was dan ook eeuwenlang een woest heidegebied, privébezit van de Nassaus. In de Franse Tijd werden de gronden staats eigendom, met vruchtgebruik voor de Nederlandse koninklijke familie. Prins Frederik verkocht dit recht in 1844 aan de Nederlandse Staat.

Er volgde een verkaveling waarna de grensbuurt in handen kwam van Max Van den Bergh. Max was een schatrijke reder en directeur van de Antwerpse brouwerij en jeneverstokerij de Gulden Klok. In Meer bij Hoogstraten bouwde hij het naar hem vernoemde kasteel Maxburg, gelegen op een domein van 1200 hectare. Max was vrijgezel. Toen hij stierf, erfde zijn broer Jean-Felix Van den Bergh alle bezittingen. Jean-Felix was o.a. scheepsmakelaar, industrieel, consul en senator. Toen deze op zijn beurt stierf (in 1885), kwam de Grensbuurt toe aan één van zijn dochters: Clémentine Van den Bergh. Zij was gehuwd met Louis Lysen, een bankier uit Antwerpen. Het was uiteindelijk hun zoon, Jean (of John) Lysen, die hier aan de grens gronden verkocht aan de Staatsspoorwegen en aan de Congregatie van de H. Geest. In Meer is de John Lysenstraat naar hem vernoemd.

Een andere dochter van Jean-Felix Van den Bergh, Henriëtte, huwde met de stinkend rijke Duitse koopman Emile Mayer. Hun zoon Frederik Fritz Mayer verzamelde voor miljoenen aan kunstwerken die nu nog te bezichtigen zijn in het museum Mayer-Van den Bergh in Antwerpen. In Baarle-Nassau kocht de familie Mayer-Van den Bergh destijds ruim 300 hectare heide en bouwde er het Hooghuis, nu de Gaarshof.

Frederik Fritz Mayer.
<https://upload.wikimedia.org>

Grensstation (1906)

Door een nationalisatie van de spoorwegen in 1898 viel de concurrentie tussen de spoorlijnen weg. Dat bood de kans om het drukke goederenvervoer op de lijn Roosendaal-Antwerpen te ontlasten. Ook beseftte men dat voor het

Van oorsprong lag er een bruggetje over de (verdwenen) gracht.

personenvervoer de kortste weg van Amsterdam tot Parijs via het Bels Lijntje liep. Er ontstonden grootse plannen, maar de stationnetjes van Weelde-Merksplas en Baarle-Nassau waren niet op de verwachte toename van de douaneformaliteiten voorzien. Daarom werd in 1906 pal op de grens een nieuw treinstation gebouwd. Een echt grensstation: deels op Nederlands en deels op Belgisch grondgebied.

Grensweg

Het Belgische station werd hoofdzakelijk bediend vanuit Turnhout. Er waren weinig woningen voor het spoorwegpersoneel nodig. Er kwam slechts één tweewoonst voor de Belgische stationschef en de ontvanger van de belastingen. Dat kwam natuurlijk ook omdat er bij het stationnetje Weelde-Merksplas al een aantal woningen voor het spoorwegpersoneel stonden.

Aan Nederlandse kant kwam er meer huisvesting. Het huis dat het dichtst bij het station stond, was voor de restaurateur (de uitbater van de horecagelegenheid in het

station). Daarnaast woonden de Nederlandse stationschef en zijn adjunct onder één dak, vervolgens nog wat hoge spoorwegbedienden zoals de opzichter machinist, vier stations-assistenten en zes ladingmeesters. Hoe hoger de rang, hoe meer luxe en hoe dichter bij het station. Maar iedereen kreeg een meer dan behoorlijke huisvesting ter compensatie van de afgelegenheid. Van hieruit te voet naar Baarle-centrum stapte je ruim een uur.

De woningen voor het Nederlandse spoorwegpersoneel zijn ontworpen door spoorwegarchitect George Willem van Heukelom, die ook de opdracht voor de bouw van het station had gekregen. De meeste van deze woningen zijn aangewezen als Rijksmonument.

De oorspronkelijke naam van de Grensweg was 'Stationsstraat'. Maar omdat er in Baarle-centrum al een Stationsstraat was, leidde dit tot verwarring en werd in 1970 aan Nederlandse kant de naam in 'Grensweg' veranderd. Alleen in Nederland, niet in België. Nu staan er twee straatnaambordjes:

een Nederlands (Grensweg) en een Belgisch (Stationsstraat). De rijksgrens loopt evenwijdig aan de Grensweg, in de as van de gracht ten zuiden ervan. Daarom staat het Belgische straatnaambord zo ver aan de kant. Dat bord laat een Belgische weg vermoeden, maar die is er niet. De inwoners van de Belgische huizen verlaten hun perceel over Nederlands grondgebied, dus langs de Nederlandse weg. Hier en daar staan de bij de Belgische huizen behorende brievenbussen en hagen op Nederlandse grond.

Dodendraad

In juli 1915 sloot het Duitse leger heel de Belgisch-Nederlandse grens af met een elektrische draadversperring. Omwille van de vele slachtoffers werd die al vlug de Dodendraad genoemd. De Dodendraad scheidde Baarle-Grens van Weelde-Station. Er is een foto waarop we de dodendraad aan de voordeur van de Duitse stationschef zien. Voor de inwoners van Weelde-Station was hun gemeentehuis in Weelde-centrum onbereikbaar geworden.

Bij het huidige café De Grens aan de Bredaseweg stond een doorgangspoort. Burgers mochten er slechts passeren als zij een schriftelijke toestemming van de Duitse commandant in Turnhout konden tonen. Achter het café passerden vele honderden Belgische rekruten de rijksgrens. Onder hen waren Gustaaf en Zander Peeters uit Tienen. Hun verhaal lees je in het artikel: 'Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens (22)'. Ooit wist iemand over de dodendraad te springen. De versperring liep hier pal langs een schuur.

Dodendraad bij het huis van de Duitse stationschef. foto Ton Bluekens

Vanop het dak van de schuur sprong de vluchteling zijn vrijheid tegemoet. Minder goed verging het Peter Offer, een Duitse soldaat. Op 26 mei 1916 werd hij achter het café geëlektrocuteerd. Hij las een brief die hij van thuis had ontvangen. Deze waaide plots uit zijn handen. Offer probeerde de brief met een stuk prikkeldraad naar zich toe te trekken, maar raakte daarbij de hoogspanning. Hij was op slag dood. Tot overmaat van ramp had hij toestemming gekregen om 's anderendaags met verlof naar huis te reizen. Offer werd in Merksplas begraven en rust nu op de Duitse militaire begraafplaats in Lommel.

Ontstaan van een dorpsgemeenschap

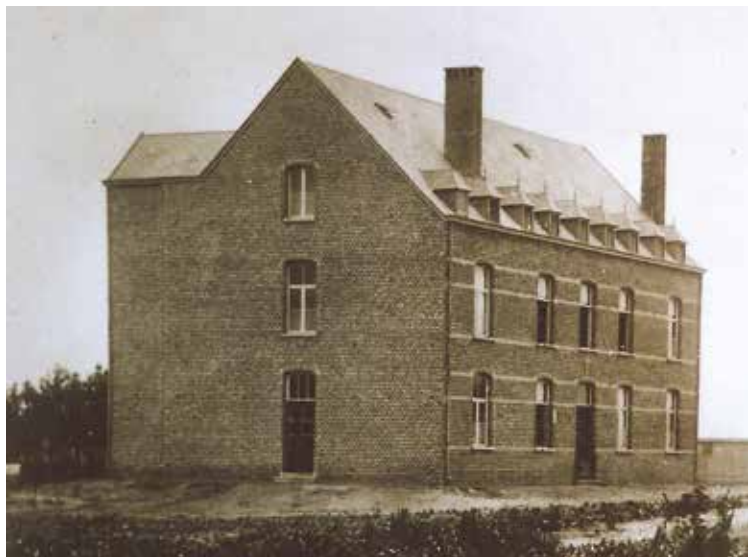
De Bredaseweg werd in 1863 aangelegd. Daarvoor liep deze meer oostelijk, achter het landgoed Schaluinen door. Voor de oprichting van de spoorweg stonden hier nauwelijks huizen. Aan beide kanten van de grens was er één café. Dit was alles. Dat er aan

Belgische kant uiteindelijk een dorp is gegroeid en de Nederlandse kant een buurtschap is gebleven, heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat in Vlaanderen de zielzorg anders was georganiseerd. Er kwam al snel een kapel met een parochieschooltje dat door de zusters Franciscanessen van Herentals werd bediend. Ook Nederlandse kinderen gingen er naar de kleuterschool, maar vanaf de

lagere school reden zij met de trein naar Baarle-Nassau of Tilburg. Ze werden door de wet immers verplicht om Nederlands onderwijs te volgen.

Paters van de Heilige Geest

In 1913 namen paters van de Congregatie van de H. Geest hun intrek in het klooster aan de grens. Verdreven uit Frankrijk zochten zij een onderkomen in België en in Nederland. Zij waren op zoek naar een geschikte locatie voor hun misievakschool, een opleidingshuis voor broeders-missionarissen. Er werd uitgekeken naar gronden die zich op de rijksgrens bevonden. Dat bood allerlei voordelen. Belgische én Nederlandse leerlingen volgden dan bijvoorbeeld een geestelijke opleiding in het eigen land, waardoor zij een vrijstelling van legerdienst genoten. De congregatie kreeg de toelating om zich hier te vestigen op voorwaarde dat zij de oude aalmoezenier van de kapel in Weelde-Station zouden bijstaan bij de zielzorg.

Klooster van Baarle-Nassau-Grens, 1913.

Emplacement met aan de horizon links het wachthuis en rechts de douanewoningen.

Twintig hectare bevond zich op Nederlands grondgebied, tien hectare in België. Het klooster zélf stond in Nederland, de boerderij met een kippen- en melkveebedrijf in België. Tijdens WO1 werden hier veel vluchtelingen opgevangen en verhuisde het Klein Seminarie van de paters van de Heilige Geest in Lier hiernaartoe. In 1919 werd die school opnieuw naar Lier overgebracht. De ontginning werd gehalveerd door de elektrische draad die op twintig meter van het klooster liep. Het klooster geraakte zonder inkomsten en de overste schreef: "Als men van wind, water en zand zou kunnen leven, was het hier de ideale plek."

Door een sterke terugloop van het aantal kloosterlingen verlieten de paters in 1967 hun pand. Er kwam een rusthuis voor bejaarde zusters Franciscanessen. De stallen en landerijen werden begin zeventiger jaren verkocht. De zusters vertrokken in 1979 naar een verzorgingshuis van hun eigen

congregatie. Vervolgens werden hier Vietnamese bootvluchtelingen opgevangen. In 1983 werd van het klooster een woonpark gemaakt. Appartementen en woningen worden sindsdien verhuurd. De gebouwen op Belgisch gebied zijn in 2008 gesloopt. De kapel is tot een kunstenaarsatelier verbouwd. Het gebouwtje achterin de tuin waar de broeders leerden metselen en timmeren, is bewaard gebleven.

Schouwloop

Via oude dreven die bij het woonpark horen, krijg je een mooi uitzicht op het Eindegoorven, de bron van de Schouwloop. Deze beek behoort tot de bovenloop van het Merkske. Het brongebied bevindt zich op de rand van de waterscheiding tussen het Maas- en het Scheldebekken.

Zevenhuizen

De 'Zevenhuizen' zijn zeven woningen voor het lagere spoorweg-

personeel, zoals klerk-telegrafisten, seinhuiswachters, wagenmeesters, ploegbazen, rangeerders, wisselwachters en wegwerkers. Het bouwen ervan was een privé-initiatief. De huizen bevonden zich verder weg van het station dan de woningen van het hogere spoorwegpersoneel. De bewoners kregen een pas waarmee het was toegestaan om via het emplacement hun werkplaats te bereiken.

Wachthuis 27

In Nederland was men verplicht om bij elke spoorwegovergang een wachthuis te bouwen. Daar woonde de seingever die de overweg afsloot telkens er een trein passeerde. Het wachthuis stond op een kleine hoogte. De aanbouw is nieuw. Zes van de 28 Nederlandse wachthuizen bij het Bels Lijntje zijn bewaard gebleven. Dat gebeurde omdat sommige bewoners tegen de afbraakplannen protesteerden. Vier van die resterende wachthuizen bevinden

Turnhoutseweg met de douanewoningen.

zich in Baarle-Nassau. Het drie kilometer lange spooreplacement begon zo'n 400 meter ten noorden van de Zevenhuizenbaan.

Douanewoningen

Vanop het emplacement hebben we zicht op de achterzijde van een aantal voormalige douanewoningen die in 1906 zijn gebouwd. Het betreft in totaal negen dienstwoningen voor het douanepersoneel. Drie enkelwoningen waren bestemd voor de rijksontvanger en de verificateurs. Drie dubbelhuizen werden bewoond door commiezen (douanen). Ze zijn niet geklasseerd en in minder originele staat dan de woningen aan de Grensweg. Een gemeenschappelijke visie op het behoud en beheer van dit ensemble ontbreekt en daarom zijn veel authentieke elementen verloren gegaan. Het geheel raakt meer en meer verloren. De woningen zijn ontworpen door spoorwegarchitect G. van Heukelom en gebouwd door de Nederlandse spoorwe-

gen... op toenmalig Nederlands grondgebied.

In 1959 bleken de vroegere douanehuizen in een Belgische enclave te staan. Zes jaar eerder had Sooi Van Den Eynde, een Belgische paardenhandelaar uit Weelde-Station, de huizen als een investering gekocht. Iedereen dacht dat ze op Nederlands grondgebied stonden, maar Sooi wist wel beter. 't Is Belgische grond, beweerde

hij. En hij rekende huurprijzen aan Belgische normen, die veel hoger waren dan de Nederlandse. Om zijn gelijk te halen, probeerde Sooi een proces uit te lokken. Hij zaagde bomen om die langs de weg stonden, plaatste een Belgische vlag bij de huizen en bordes die de Nederlandse burgemeester beledigden. Hij verhuurde een huis aan criminelen die er een casino openden, kortom: Sooi veroorzaakte veel overlast. Na een vieraal

DEZE IN 1906 GEBOUWDE dienstwoning van de Nederlandse Spoorwegen aan de Turnhoutseweg huisvestte het Casino Benelux, dat al spoedig met een barak mocht worden uitgeleend. En waar ten slotte aan zes tafels werd gespeeld onder de hoede van een corps van 20 à 30 croquiers.

Voormalig woonhuis van de rijksontvanger. Algemeen Handelsblad, 31 december 1956

Zittend, derde van links: Sooi geniet van zijn overwinning.

jaren waren de twee betrokken overheden het beu en brachten zij de kwestie voor het internationaal gerechtshof in Den Haag. In 1959 kwam er een uitspraak en... Sooi haalde zijn gelijk! Bij de grenscheiding na de Belgische onafhankelijkheid werd van elk perceel in Baarle de nationaliteit vastgesteld. Vervolgens werden al die gegevens voor het Traktaat van Maastricht overgeschreven. En daarbij was

een fout gemaakt. Die percelen waren wel degelijk Belgisch! België werd ruim 14 hectare groter. Met dank aan Sooi.

De noordergrens van de 'enclave van Sooi Van Den Eynde' valt samen met de oorspronkelijke bedding van de Schouwloop. Ter hoogte van het emplacement werd de beek in 1906 echter zuidwaarts verlegd. Van daaruit brengt een

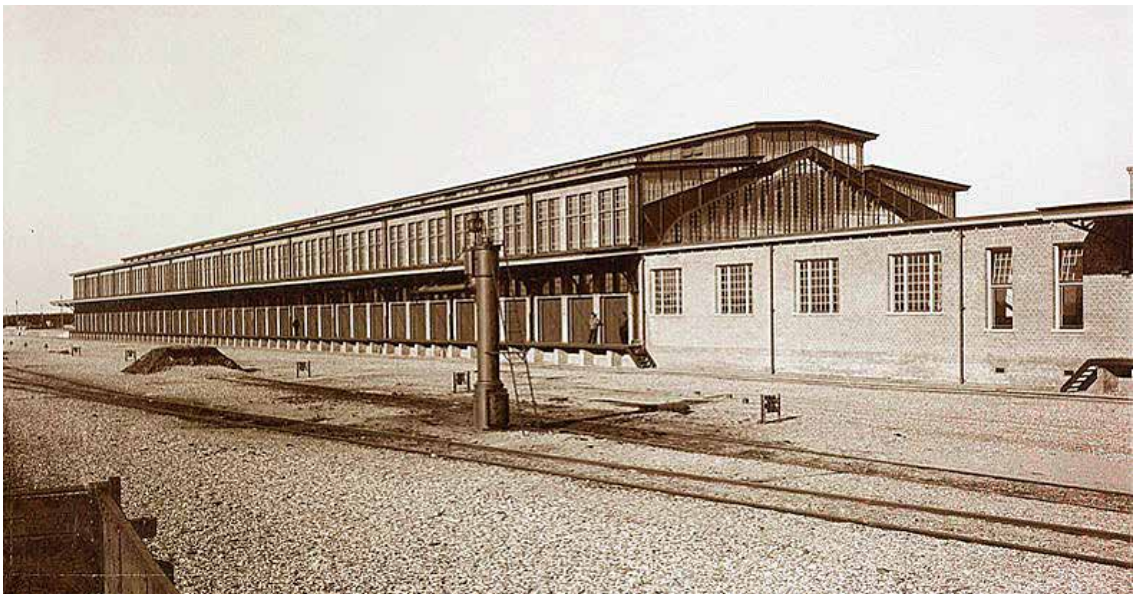
duiker met een lengte van meer dan honderd meter het water voorbij het emplacement.

Douaneloods

In het verlengde van het Spoorhuis stond een grote douaneloods. Die deed tijdens WO1 een half jaar dienst als Nederlands vluchtoord voor 1.500 Belgen, waarvan 300 kinderen zonder hun ouders. Omdat de vluchtelingen vlakbij de grens verbleven, hinderden zij het Nederlandse leger bij het bewaken van de neutraliteit. In 1915 werden zij naar Uden overgebracht.

Bronnen:

- SLEGERS Josée, **'Het Bels Lijntje'**, uitg. Em. De Jong, Baarle-Nassau, 1992.
- JANSSEN Herman (red.), **'Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens'**, uitg. heemkundekring Amalia van Solms, 2013.
- MOORS André en Dennis, **'Straten met een verhaal'**, uitg. heemkundekring Amalia van Solms, 2010.

Uiterst rechts: een stukje van de overkapping van het huidige Spoorhuis.

Landbouw en biodiversiteit

ANTOON VAN TUIJL

Op 22 november 2016 verzorgde ik een lezing bij Amalia voor een aandachtig gezelschap. Voor degenen die niet aanwezig waren, maar mogelijk toch geïnteresseerd in het thema, vertel ik hier mijn verhaal – in verkorte vorm – nog eens. Het gaat om het volgende. In veel publicaties over de natuur op de Brabants/Kempense zandgronden lees je, dat de biodiversiteit daar in de periode rond 1850 tot 1900 uitzonderlijk groot was. Dit gegeven heeft me lang bezig gehouden. Hoe ontstond die rijkdom? Waardoor bleef die niet? De vroegere grote verscheidenheid aan planten en dieren valt alleen te verklaren wanneer we nagaan hoe de boeren vroeger werkten.

Om het beeld volledig te krijgen, lopen we met heel grote stappen door de geschiedenis van ons landschap. Daarvoor keren we 10.000 jaar terug in de aardgeschiedenis van onze omgeving. De laatste grote ijstijd loopt op zijn einde. Hier heerst een poolklimaat en ons landschap is een toendra.

Toendralandschap met ijs, sneeuw, mossen en korstmossen.

De leefomstandigheden zijn bar en boos. De winters zijn zeer streng en duren zo lang, dat de bovenste laag van de bodem alleen in de minizomer slechts korte tijd ontdooit. De ondergrond is altijd bevroren (permafrost). Alleen planten die extreem gehard zijn, kunnen hier overleven. Er groeien korstmossen en mossen op de grote open vlakten. In het meest gunstige seizoen trekken soms kuddes rendieren rond.

Gestage veranderingen

We hebben het over ontwikkelingen in een periode van 10.000 jaar. Ik kan me nauwelijks een voorstelling maken van zóveel tijd! U wel? Laten we proberen te beseffen dat wat hier in een paar bladzijden verteld wordt, in werkelijkheid heel, héél traag verloopt. Het

gaat om gestage veranderingen, die het gevolg zijn van een langzame opwarming. Iets minder strenge winters en wat langere zomers maken de omstandigheden gunstig voor de vestiging van naaldbomen.

Opkomend naaldbos.

Met hun smalle naaldvormige bladeren zijn ze bestand tegen de droge vrieslucht. Hun hars werkt ook beschermend. De natuur neemt de tijd en onze streken worden geleidelijk overdekt met naaldbossen, uitgezonderd op erg natte plekken. De opwarming zet door. Dat betekent dat na lange

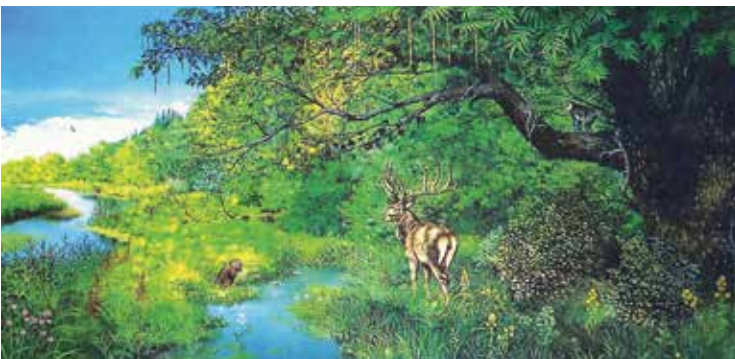
tijd het loofhout vanuit zuidelijke gebieden oprukt en zich hier kan handhaven. De loofbomen hebben na verloop van tijd betere levenskansen en ze concurreren de naaldbomen weg.

Opkomend loofbos.

Er volgt een lange weg van succesie. Dat wil zeggen dat er voortdurend veranderingen optreden in het bos, waarbij boom- en struiksoorten, bosbodemplanten en dieren hun plaats vinden. Zonder grote verstoringen van buiten af, gaat deze ontwikkeling door tot er een climaxstadium ontstaat. Nu stoppen de veranderingen, want er is natuurlijk evenwicht bereikt. In het hele landschap hangt alles met alles samen. Fons Keustersmans – een eenvoudige maar wijze man die de natuur perfect aanvoelde – zou zeggen: “Alles is in z'n gevuug”.

Je kunt ook zeggen dat alle kringlopen binnen het boscomplex gesloten zijn. Zo'n ecosysteem kan

Climax-stadium van het oerbos. Uit: Bossenboek

eeuwenlang standhouden. Dat is ook gebeurd in onze streken. Hier heeft zich een systeem ontwikkeld dat aangepast is aan onze voedselarme, wat zure zandgronden. We noemen het 'Eiken-berken-bos'. De eiken en de berken voeren de hoofdtoon en worden begeleid door struiken als vogelkers, vuilboom, lijsterbes en zoveel andere. Daaronder groeit de kruidenlaag die ook varens en mossen herbergt. Juist die etages in het bos zorgen voor een grote biodiversiteit, want elke laag biedt voedsel en woonplaats aan andere dieren.

Etages in de bosbegroeiing.

En de mens?

Al die tijd, hierboven beschreven, is de mens aanwezig. Als nomaden zwerven familiegroepen van dertig tot veertig personen door de

wildernissen. Ze volgen rondtrekkende kuddes om die te bejagen. Ze vestigen zich ergens in het bos. De mannen jagen en vissen. De vrouwen en kinderen verzamelen eetbare plantendelen; vruchten en knollen en zoeken paddenstoelen. Is de omgeving min of meer uitgeput, dan trekt de groep naar een andere plaats. Het verlaten gebied kan zich ongestoord herstellen. Jagers-verzamelaars noemen wij deze mensen. Zij verstoren het grote systeem niet. Zij maken gewoon deel uit van het ecosysteem.

Mens uit het Stenen Tijdperk.

foto, gemaakt in Gemeentemuseum Hoogstraten

Een wezenlijke verandering kondigt zich aan wanneer Keltische stammen zich vestigen in onze streken. Zij kennen de landbouw! Het houden van vee en het verbouwen van gewassen maakt ingrijpen in de natuurlijke omgeving noodzakelijk. De eerste boeren branden stukken bos plat en leggen op de open delen hun akkertjes aan. Het vee zoekt voedsel in het omringende bos waardoor dat aangetast wordt. Na een paar jaar is de akkergrond uitgeput. De boer verkast en ontgint een ander stuk bos. Men spreekt van 'zwerfende erven'.

Raatakkers of 'zwervende erven'.

Vaste nederzetting. bewerkte prent van Pieter Breughel

Vaste plaatsen

Een nieuwe wezenlijke verandering doet zich voor wanneer de boer leert zijn akkers te bemesten. Hiermee weet hij zijn grond vruchtbaar te houden. Hij hoeft niet meer te verkassen. Toch heeft hij een steeds ingrijpender verarmende invloed op de omringende natuur. Er verdwijnt stelselmatig meer bos. Hij haalt er voortdurend materiaal: bouwhout, stookhout, strooisel om mest te maken, voer voor zijn vee. De bosbodem wordt kaal en voedselarm. Er kan alleen nog hei groeien met enkele andere plantensoorten die de armoedige omstandigheden aan kunnen. Heel lange tijd liggen de boerderijtjes min of meer verspreid in het landschap. Naarmate de boeren meer ruimte in bewerking nemen, ontstaat er een drieledig landbouwsysteem. De boer bewerkt zijn akkers, zijn beemden en de heidevelden. Deze totaal verschillende landschappen zijn alle drie noodzakelijk. In de tweede helft van de Middeleeuwen ontstaan nederzettingen die helemaal passen bij dit drieledige systeem.

De boerderijen groeperen zich rond een driehoekig plein, de 'plaetse'. Wij kennen deze nederzettingenvorm

van Nijhoven, de Tommel, Loveren en vooral – want mooi bewaard – het Groeske in Castelré. De driehoek ontstaat vanzelf, doordat de boer aan één kant naar zijn akkers gaat, langs een andere kant naar zijn hooilandjes en weidegronden en langs een derde uitgang naar de heide.

Drieledig

Op de hogere gronden, dicht bij de boerderijen, liggen de akkers. Elk jaar opnieuw is de boer daar bezig

met bemesten, ploegen, zaaien en oogsten. Jaar na jaar hetzelfde. Steeds weer voegt hij een laagje organisch materiaal toe, dat de bodem ophooft en verrijkt.

In de beekdalen maait hij in juli zijn beemden om er hooi te winnen.

Op deze natte stukken grond kán hij niets anders. Bemesten van zijn hooilandjes hoeft niet. Dat gebeurt door de winterse overstromingen van de beek. Ook hier doet de boer jaar in jaar uit hetzelfde werk.

Ook de heide is van groot belang.

Het Groeske in Castelré (ca. 1845) met de plaetse en het drieledige landbouwsysteem. kaart uit: *Historische Atlas van Noord-Brabant*

Hij laat er zijn vee grazen, vooral zijn schapen. Hij maait er strooisel voor in de stal, steekt er plaggen, ook om meer mest te maken. Ook steekt hij er turf aan de randen van de vennen. Jaar na jaar haalt hij er wat hij nodig heeft zonder iets terug te brengen. De heide krijgt geen kans om weer bos te worden. De grond blijft zeer voedselarm. Doordat deze situatie eeuwenlang voortduurt, kan zich in elk van de drie landschappen een eigen levensgemeenschap van planten en dieren ontwikkelen.

Akkers

Akkerlandschap.

De boer zaait er zijn granen. Meestal is dat rogge. Maar hij teelt ook wel haver, spelt en boekweit. De akkers met hun jaarlijks omgewoelde grond vormen een paradijs voor korenbloem, klaproos, wikke en kamille, bolderik en vele andere eenjarige plantensoorten. Al die bloemen lokken talloze insecten. Plantenzaden en die vele insecten vormen een gedekte tafel voor allerlei vogels. Ringmussen, geelgorzen en ortolanen, veldleeuweriken, patrijzen en zomertortels leven er in een paradijs. De karrensporen met groene randen van bramen, struiken en hier en daar een boom, bieden goede broedplaatsen en zangposten. Veel soorten hebben zich in de voorbije eeuwen aangepast aan de teeds weer terugkerende activiteiten van de boer.

Beemden

Beemdenlandschap.

De vochtige tot zeer natte beemden met hun venige bodems zijn heel moeilijk te bewerken voor de boer. Hij kan er alleen te voet komen en moet zijn gras maaien met de zeis. Als het weer mee zit, gooit hij het maaisel met de rijf een keer of wat om, harkt het bijeen tot rillen en zet het tenslotte aan de ruiter om goed door te drogen. Hij moet het vanuit de beemd wegdragen tot de zandweg die op de rand van het beekdal ligt. Daar wachten paard en kar op hun lading. Beemden bieden levenskansen aan vochtminnende planten, zoals dotterbloemen, sleutelbloemen, speenkruid en bepaalde soorten zegge. De moerasbosjes tussen de

beemden verrijken deze omgeving nog. Bosanemonen vestigen zich op kleine verhogingen. Kamperfoelie en bitterzoet strengelen zich tot hoog in de struiken. De nachtegaal is er thuis en vele andere kleine zangvogels, zoals grasmus en tuinfluiter vinden er hun plekjes. Bij de beek wemelt het van de juffers en libellen. Over de beemden fladderen vlinders in vele kleuren en maten. Het zoemt er overal van de insecten. Poelen en kwelplassen worden rijk bevolkt door kikkers, padden en salamanders. Ook in dit landschap treffen we een rijke levensgemeenschap aan. Ze is wel totaal anders dan die in het akkercomplex.

Heide

Dagelijks verzamelt de dorpsheer de schapen van de verschillende eigenaren en trekt er mee naar de heide. Alles wat vers is knabbelen de dieren weg. Toppen van de heideplanten, gras en jonge berken worden het eerst gegeten. De heide zal niet veranderen in bos. De 'grote stille heide' kan in eerste

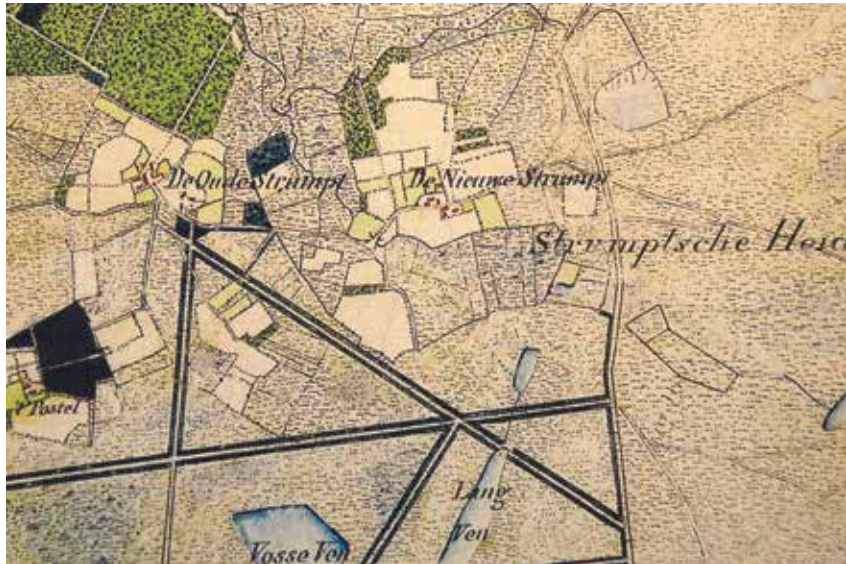
Heidelandschap.

instantie de indruk geven van een eindeloze eentonige vlakke. Niets is minder waar. Ons landschap heeft zachte glooiingen en een gevarieerde ondergrond. Het heideveld heeft dus zijn hogere droge stukken en zijn laagten met moerassen en vennen.

De boer komt er regelmatig heide maaien en plaggen steken. Hij heeft ze nodig voor het maken van mest. Dit werk doet hij steeds op andere plaatsen. Dat levert een mozaïek aan microlandschapjes. Deze uitgestrekte vlakke met al die subtiele verschillen, biedt levenskansen aan een eigen levensgemeenschap. Wulpen luiden er jodelend het voorjaar in. Korhoenderhanen houden er hun schijngevechten. Hagedissen loeren er op insecten die zich warmen op het zand. Adders zoeken naar heikkickers in de ruigten langs de vennen. Hoog in de lucht jubelt de veldleeuwerik, terwijl de boompieper zijn parachutevlucht uitvoert boven de vliegden.

Gradiënten

Samenvattend kunnen we stellen dat het driedelige agrarische werkgebied uit drie totaal verschillende landschappen bestaat die een zeer groot aantal planten- en diersoorten levenskansen bieden. Dat is nog niet alles. Hier en daar grenzen de heide en de akkers aan elkaar of de heide grenst aan de beemden, net zo goed als de beemden aan de akkers. Daar vinden we overgangsgebieden of gradiënten. Die kunnen nóg eens andere soorten herbergen. De biodiversiteit groeit er mee. Het oude landbouwsysteem is de 'bron' van een buitengewoon rijke natuur met een ongekende biodiversiteit.

Begin van de grote heideontginningen, ca. 1850. kaart uit: *Historische Atlas van Noord-Brabant*

Ontwikkelingen

Van eeuwen her, maar zeker vanaf het ontstaan van onze dorpen, gehuchten en buurtschappen tot ca. 1850 heeft dit landbouwsysteem het aanzien van onze omgeving bepaald. Wie beweert dat de boer het landschap maakte..., hij heeft gelijk! Het was echter geen verdienste. De boer had nooit tot doel een mooi landschap en een rijke natuur te bewerkstelligen. Hij deed wat hij kon om zijn dagelijks brood te winnen en soms nog een en ander van zijn producten te kunnen verkopen. Daarvoor moest hij keihard ploeteren en hopen en bidden dat het weer mee zat en de 'kaoi haand' niet zou toeslaan. Tot ongeveer 1850?

Rond die tijd doet zich een aantal ontwikkelingen voor waardoor één van de pijlers uit het driedelige systeem wegvalt. Zonder uit te wijden, noemen we enkele zaken. Australië en Nieuw Zeeland gaan massaal wol leveren. Schapen

houden heeft voor onze boeren niet veel zin meer.

Er komt kunstmest op de markt. Het is even wennen, maar schapen houden, om meer mest te hebben hoeft niet meer. De boer kan een stuk heide ontginnen zonder dat hij eerst voor een extra voorraad stalmest moet zorgen. De behoefte aan mijnhout groeit. Dennenstammen zijn daarvoor het meest geschikt. De boeren hadden de heide al die tijd in gemeenschappelijk gebruik, maar ze was eigendom van de hogere overheid. Die geeft de duizenden hectaren vrij om te verkopen. In onze streken zijn het vooral Belgische industriëlen en magistraten die grote oppervlakten aankopen en grotendeels omvormen tot naaldhoutplantages.

Nooit eerder in de geschiedenis heeft zich in zo korte tijd zo'n totale verandering van ons landschap voorgedaan! De natuur krijgt niet echt de tijd om dit nieuwe

Een totaal veranderd landschap vol dennenplantages. Kaart uit Topografische Atlas van Noord-Brabant, 1900

landschap te 'bevolken'. Terwijl de rijkdom van de heidevelden weggevaagd wordt, komt er weinig voor terug. We krijgen wat insecten die zich thuis voelen in het naaldhout. Kuifmezen, zwarte mezen en goudhaantjes zijn nieuw in onze vogelwereld.

De gemengd-bedrijf-boer bewerkt nog steeds zijn akkers op de tradi-

tionele manier. Ook zijn beemden benut hij nog als vanouds. Tot om en nabij de Tweede Wereldoorlog doen zich daarin nauwelijks veranderingen voor ten opzichte van vroegere tijden. Dan gaan zich in de traditionele landbouw schaalvergroting en specialisatie voordoen. In de huidige efficiënte werkwijzen verliest het agrarische landschap zijn verhaal.

Er is geen plaats meer voor korenbloemen, klaprozen, patrijzen, veldleeuweriken, grutto's.... In een halve eeuw tijd neemt de biodiversiteit in het agrarische landschap zienderogen, nee schrikbarend af.

Afbeeldingen van Antoon van Tuijl, tenzij anders vermeld.

Grootschalige en intensief bewerkte akker.

Tussendoortje (3)

ANTOON VAN TUIJL

Mijn grootmoeder – wij noemden haar grutje – is geboren in 1876. Ze heeft in haar jonge jaren amper zes jaar lagere school doorlopen. Blijkbaar werd daar heel veel aan geheugentraining gedaan. Wat er goed ingestampt was, bleef ook heel lang zitten. Zij kende, toen ze al ruim in de negentig was, voor elke dag van het jaar een rijmpje over de heilige van de dag. Wonderlijk. Daarnaast declameerde zij ook regelmatig andere gedichten. Hier volgt een voorbeeld dat ik opstekende uit haar mond. Het gaat over het ontstaan van bier.

Jan Gerstegraan

*Ze hebben hem begraven
Al in een diepe voor.
Hij lag daar in de aarde.
Zij gingen er vandoor.
En na zeer weinig dagen
Ging hij in 't groen gekleed
En hield zijn scherpe punten
Tot steken toe gereed.*

*Toen kwamen boeren weder
En kapten in zijn been,
Rukten hem her- en derwaarts
En gooiden hem dooreen.
Ze hebben hem gebonden
Als enen moordenaar
En op een kar geladen.
Ze voerden hem van daar.*

*En in een schuur gekomen
Ging het weerom in gang.
Ze hebben hem geslagen
Met stokken dik en lang.
Toen moest hij leren vliegen
In storm en woesten wind.
Hij is van daar gekomen
Als een onnozel kind.*

*Toen stak men hem in zakken.
Kregen daarvoor wat geld.
Dat heeft den dikken brouwer
Op tafel neergeteld.
Hij laadde hem op zijn wagen
En ging ermee naar huis.
Daar werd hij opgeslagen
Al in een warme kluis.*

*Ze hebben hem rond geschonken
En dronken Jan zijn bloed.
Ze hebben ervan gedronken
En ieder vond het goed.
Dus laat ons lustig zingen
De roem van 't gerstegraan.
Zolang de aard' mag draaien,
Zal Jan Gerstegraan bestaan.*

“Hij geeft u geen opkikker waar u een ‘tic’ van krijgt. Hij straalt een langzame, statige zelfverzekerde kracht uit die in overeenkomst is met zijn afmetingen”.

De Linde (38)

‘KRUIDENVROUWTJE’
JEANNE MEEUWESEN

Een linde is een schitterende boom van wel 15 meter hoog, waarin altijd vogels zitten te zingen. Onze gevederde vriendjes weten wel waar zij de geurigste lucht kunnen inademen en tevens nieuwe

krachten kunnen opdoen voor de komende winter. Zij weten ook waar zij rust en kalmte kunnen vinden want deze boom, waarin zij hun warme nestjes bouwen, is hét symbool van de rust zelve.

De Europese linde (*Tilia europaea*), die de mooie lindelanen van onze steden vormt, en die als een enkele boom op het platteland een hele streek parfumeert, omvat in werkelijkheid vele soorten die veel op elkaar lijken. Er is een soort met kleine blaadjes (Boslinde), een andere met middelgroot blad (Hollandse linde) en de derde heeft een groot blad (Vrouwelijke linde). Maar dat doet er allemaal niet toe. Ze zijn alle drie even geneeskrachtig en hebben evenveel honing voor de bijen.

Monumentale linde op de Reth.

Fris voorjaarsblad van de linde (*Tilia europaea*).

De bladeren en de bloemen van de linde worden pas sinds de achttiende eeuw in de botanische geneeskunde gebruikt. Voor die tijd volstond men met de schors, en

Lindebloesem.

dan nog alleen tegen oogziekten. Toch is deze boom een ware bron van wonderbaarlijke krachten. Hij geeft u geen opkikker waar u een 'tic' van krijgt. Hij straalt een langzame, statige zelfverzekerde kracht uit die in overeenkomst is met zijn afmetingen. Hij heeft een leven van verschillende eeuwen voor zich liggen en wil het leven van anderen verlengen door een levend voorbeeld te zijn van matiging en regelmaat. Hij schenkt ons een kramp-opheffend en kalmerend middel. Er gaat niets boven een kopje lekkere lindebloesemthee als u een nachtje lekker wilt slapen. Ik kan het iedereen aanbevelen maar in de eerste plaats aan nerveuze mensen, aan drukke kinderen, aan senioren die de slaap maar niet kunnen vatten. Linde heft op weldoende wijze hoest en astma op en hoofdpijn en hartritmestoornissen. Deze boom bezit de gave 'volbloedigheid' te verhelpen, hij zuivert en verdunt het bloed en voorkomt zo aderverkalking en aderontsteking, hartkrampen en een hartinfarct. Vanzelfsprekend is het daar al te laat voor als de ziek-

te zich heeft geopenbaard. Daarom raad ik u aan zo snel mogelijk met uw kuur te beginnen. Linde is ook licht vocht-uitscheidend (uitstekend voor jicht en reumatieklidders) en bevordert de zweetuitscheiding. Linde helpt dus het organisme zich van alle afvalstoffen te ontdoen. Uitwendig gebruikt is het een weldaad op brandwonden, abscessen, steenpuisten en ontstekingen. Lindebloesem vormt een van de bestanddelen van geluksthee die u verzekert van kalme nachten, een uitgerust ontwaken, van dagen zonder spanningen als u die regelmatig drinkt.

Plukken

Ga geen lindebloesem halen of bladeren en schors van een boom die in de vervuilde lucht van onze steden groeit. Kies integendeel een boom uit die ver van de mensen groeit. Neem een flinke zak mee want u hebt heel wat nodig voor een heel jaar. De bloemen gaan meestal in juni-juli open. Pluk ze met het schutblaadje, een bleek tongetje dat erbij hoort. Leg ze snel te drogen in de schaduw en

zonder eraan te komen. Bewaar ze vochtvrij. De bladeren en de schors van jonge takken kunt u beter in het voorjaar nemen, bij het stijgen van de sappen.

Thee van de bloesem

Doe een flinke handvol gedroogde bloemen in een liter water. Drink 3 à 4 kopjes per dag waarvan een voor het naar bed gaan.

Hand- en voetbaden

Reken voor hand- en voetbaden anderhalve handvol bloesem per liter water. U kunt natuurlijk ook een heel 'lindebad' nemen.

Aftreksel van bladeren

Doe een halve handvol verse of gedroogde bladeren in een liter water. Drink 2 à 3 kopjes per dag.

Recent zijn bij de kapel op Boshoven nieuwe lindebomen geplant. Dat zal voor de toekomstige generaties een eeuwigdurend rustgevende plaats worden.

Groetjes

Jeanne

Lindebomen rond de Kapel van Boshoven

HARRY BENSCHOP

Kees en Riet Schellekens planten hun lindeboom.

Rond de Kapel van het Alphense Boshoven is in de afgelopen jaren een groot aantal lindebomen geplant. Niet alleen om de omgeving van de kapel te verfraaien, maar ook om te zorgen voor goede 'drachtplanten' voor de bijen.

De Stichting Kapel van Boshoven Alphen beheert maar liefst twee kapellen: de Christoffelkapel in het Alphense buurtschap Boshoven en de Willibrordkapel aan de Oude Maastrichterbaan. Bij de kapel van Boshoven zit een flinke tuin. Drie jaar na de bouw van de kapel (2000) zijn daar twee notenbomen en een rode beuk geplant. Vorig

jaar zijn twee grote eiken omgevaaid. Dat gaf de mogelijkheid om meer bomen op het veld aan te planten. Dat werden lindebomen.

Christoffelhoning

Vanaf 2014 zijn er meer lindebomen geplant bij de kapel. Henk Cornelissen: "De stichting wilde twee vliegen in één klap slaan. Natuurlijk wilden we de omgeving van de kapel verfraaien. Maar er is ook gedacht aan de bijen. Er is in het buitengebied een grote nood aan goede drachtplanten." Hij heeft aan de wieg van de kapel gestaan. "Zonder eigen geld kon de kapel in 2000 worden gebouwd. Die traditie wilden we graag doortrekken bij de verfraai-

ing van de omgeving. Alle bomen die de laatste jaren zijn geplant, komen van gulle gevers." Allemaal lindenbomen. "De stichting heeft erop gelet dat ze op verschillende tijden in bloei staan." Onderstaand is te zien dat er een bloeitijd is van begin juni tot eind augustus. De honingbijen, hommels en andere wilde insecten kunnen van deze bomen profiteren. "Zodat we in de toekomst Kapelhoning of Christoffelhoning kunnen verkopen", besluit Henk Cornelissen.

Naam	Latijnse naam	Bloeitijd	Jaar	Geschonken door
Zomerlinde	Tilia Platyphyllos	tweede helft juni	2014	Staatsbosbeheer
Winterlinde	Tilia Cordata	eerste helft juli	2014	Staatsbosbeheer
Amerikaanse Linde	Tilia Americana Redmond	tweede helft van juli	2015	John Klaassen
Hollandse Linde	Tilia x Europea	eind juni begin juli	2015	Hovenier Willemse
Zilverlinde	Tilia Tomentosa	begin juli	2015	Takkie Hovenier
Koningslinde	Tilia Europea Pallida	eind juli begin augustus	2015	Ad Laurijssen
Krimlinde	Tilia Europea Euchlora	eind juni begin juli	2015	Smit-Verhoeven
Gewimperde Linde	Tilia Henryata	eind augustus	2015	Gem. Alphen-Chaam
Zwarte Linde	Tilia Intermedis	eind juni begin juli	2016	Hovenier Halloy-Gillis
Hongaarse Zilverlinde	Tilia Petiolaris	midden juli	2015	Fam. Huijben
Mongoolse Linde	Tilia Mongolica	eind juni begin juli	2016	Fam. Loonen
Koralrode Linde	Tilia Platyphyllos Rubra	midden juni	2016	Fam. Rommens
Canadese Linde	Tilia Cordata Fluvencens Glenleven	eind juni begin juli	2017	Hovenier Jos v Dijk
Groenblauwe Linde	Tilia cordata Bohlje	eind juni begin juli	2017	Fam. Janus van Hal
Gele Zilverlinde	Tilia Tomentosa Szeleste	eind mei begin juni	2017	Fam. Schellekens

Hoe uniek is Baarle? (3)

HERMAN JANSSEN

Vorig jaar vertrokken we samen op een denkbeeldige wereldreis, waarbij we alle enclaves op aarde willen bezoeken. We vlogen naar Azië, waar in Bangladesh slechts één enclave van het voormalige enclavecomplex Cooch Behar resteert. Vervolgens reisden we naar Centraal-Azië, waar we drie enclaves van Tadzjikistan aantreffen. In deze derde aflevering blijven we in Centraal-Azië en bezoeken we vier enclaves van Oezbekistan en eentje van Kirgizië. Deze enclaves ontstonden in 1991 na de ontbinding van de Sovjet-Unie. Binnenlandse grenzen werden toen rijksgrenzen. En tot overmaat van ramp waren die grenzen niet duidelijk vastgesteld. Grote stukken Kirgizische landbouwgrond bijvoorbeeld waren voor tijdelijk gebruik aan Oezbekistan uitgeleend, maar keerden nooit terug.

Sokh

Oezbekistan heeft vier enclaves, allemaal in Kirgizië. Sokh is de grootste enclave ter wereld, zowel qua oppervlakte als het aantal inwoners. De oppervlakte bedraagt 325 km². Het aantal inwoners ligt ergens tussen 48.000 en 70.000. Sinds 1993 vonden geen volkstellingen meer plaats. De cijfers liggen ver uiteen omdat Sokh een zeer grote bevolkingsgroei kent.

De enclave ligt in de lange, smalle vallei van de Sokh-rivier. De afstand van noord naar zuid bedraagt 35 kilometer. Sokh bevindt zich in het midden van de Kirgizische provincie Batken. De enclave wordt doorkruist door de belangrijke autosnelweg die de steden Osh in het oosten en Batken in het

westen van de provincie met elkaar verbindt. De economie is op de landbouw gericht en bestaat vooral uit het verbouwen van rijst en aardappelen. De rijstvelden worden geïrrigeerd met water van de Sokh-rivier. Er is maar weinig industrie. Een conserven- en een schoenfabriek zijn stilgelegd vanwege het ontbreken van een altijd bereikbare corridor naar Oezbekistan. De meerderheid van de jongeren zoekt economische mogelijkheden in Rusland.

Zowel Kirgizië als Oezbekistan eisen het grondgebied voor zich op. Oezbekistan erkent zelfs het omringende grondgebied niet als behorend tot Kirgizië. Sokh is dus een enclave op de-facto basis: ze bestaat als enclave, al wordt ze door de twee betrokken landen niet

Enclaves van Oezbekistan. www.reddit.com

Dorp Cox in de enclave Sokh. <http://zanoza.kg>

als dusdanig erkend. Kirgizisch of Oezbeeks? In feite kunnen drie landen op de enclave aanspraak maken. Sokh is de enige enclave ter wereld waar de bewoners niet dezelfde etnische afkomst hebben als de landen die het gebied voor zich opeisen. 99% van de bevolking spreekt namelijk... Tadzjiks, ook al heeft iedereen een Oezbeeks paspoort! Slechts een zeer kleine minderheid spreekt Kirgizisch (1%) en Oezbeeks wordt er nauwelijks gesproken. De opvoeding en het onderwijs gebeurt in het Tadzjiks, al is dat geen officieel erkende taal in Oezbekistan. De plaatselijke krant ('De Stem van Sokh') verschijnt in het Tadzjiks. De contacten met Tadzjikistan zijn zeer beperkt omwille van de gespannen relaties tussen de twee landen, de strenge visa regelingen en het gebrek aan goede verkeersverbindingen. Tadzjikistan heeft voornamelijk geen claims op de enclave gelegd. De overheid vindt dit zinloos omdat Sokh over de Tadzjiekse bergpassen nauwelijks bereikbaar is. Ook via het spoor is er geen verbinding mogelijk. Tijdens het Sovjetbewind maakte Tadzjikistan lange tijd deel uit van de Oezbeekse Sovjet Socialistische Republiek. Sokh kwam toen onder Oezbeeks bestuur en bleef Oezbeeks toen Tadzjikistan een aparte Sovjetrepubliek werd.

Problemen in Sokh

De relatie met het thuisland Oezbekistan is overwegend neutraal. De enclavebewoners geloven niet in het hen opgedrongen bestuur dat de grens liet afsluiten en landmijnen plaatste. Er is geen vorm van zelfbestuur. Tegenover hun Kirgizische burens stellen enclavebewoners zich vijandig op. Tal van gewelduitbarstingen tonen dit aan.

Sokh is een extreem voorbeeld van een bijna volledig afgesloten gebied. Wat in het algemeen elke enclave aangaat, geldt des te meer voor Sokh: de vaak voorkomende sluiting van grensovergangen maakt het moeilijk voor de bewoners om hun enclavegrens legaal te passeren, wat nodig is om handel te drijven. Meestal leiden

grote hoeveelheden beperkingen en voorschriften tot smokkel. Familiebijeenkomsten, begrafenissen en bruiloften zijn moeilijk bij te wonen, wat de bevolking verder isoleert en vervreemd. Elke dag vormen zich van 's morgens vroeg lange wachtrijen bij het grenskantoor. Oezbeekse grenswachters inspecteren eindeloos de bagage en stoppen pas hiermee na het betalen van steekpenningen. Om de enclave in te rijden, is een Oezbeeks visum nodig. Vreemdelingen krijgen geen toestemming meer om de enclave te betreden sinds de terreurbeweging Islamic Movement of Uzbekistan (IMU) in de jaren 90 via de Sokh enclave erin slaagde om Oezbekistan te infiltreren.

In 1996 bezegelden Oezbekistan en Kirgizië in een memorandum hun eeuwige vriendschap, maar desondanks bleef de relatie tussen de twee landen een uitdaging op het gebied van handel, waterbeheer, grensafbakening en etnische conflicten, met inbegrip van de enclavekwesties. In 2010 moesten tijdens etnische conflicten in de Kirgizische stad Osh ook in de enclave Sokh meer dan tweehonderd Kirgizische bewoners vluchten voor het geweld.

Toenemende spanning bij de inwoners van Sogment. www.rferl.org

U nadert niemandsland. Toegang op eigen risico. www.eurasianet.org

Van 5 tot 7 januari 2013 was Sokh het epicentrum van een conflict tussen enclavebewoners, Kirgizische grenswachten en bewoners van naburige Kirgizische dorpen. Als gevolg hiervan werden grensposten en spoorverbindingen door de Oezbeekse overheid gesloten. Kirgistan voorspelde dat het van Sokh een reservaat zou maken door het met een betonnen muur te omringen. Als vanzelf werd ook de toegang tot de verderop gelegen Shakhimardan enclave afgesloten. Oezbekistan reageerde met het afsluiten van de Barak enclave. De regering van Kirgizië liet zieke of zwangere inwoners van de dorpen die Sokh omringen met helikopters naar het ziekenhuis overbrengen. Oezbekistan kon via de autoweg evenmin burgers uit de getroffen enclavedorpen hulp aanbieden, tot beide regeringen overeenkwamen om hulpkonvoeien op elkaars

grondgebied toe te laten.

Onderhandelingen over Sokh

Voor Kirgizië is het vervoer door de enclave een complex probleem. Eind 2000 echter leidden onderhandelingen tot het verwijderen van twee checkpoints in the Sokh enclave. Zo ontstond een 'groene transitweg'. In 2004 kondigde Oezbekistan bovendien aan dat het van plan was om alle landmijnen in de buurt van de enclaves Sokh and Shakhimardan op te ruimen. Kirgizië beloofde toen om de grenscontrole met Tadzjikistan te versterken. Er werden 1.300 grenswachten aangeworven voor veertien nieuwe grensposten.

Sinds kort zijn besprekingen gaande over het opheffen van de enclavesituatie door middel van een grenscorrectie. Een Oezbeekse

corridor van 17 km lang en één kilometer breed zou Oezbekistan via de Sokh-rivier en de Oezbeekse enclave Qalacha met Sokh verbinden. Tegen dit plan is echter veel protest gerezen onder de Kirgizische bevolking. De regeringen hebben in het geheim besprekingen hierover gevoerd, nadat Oezbekistan de elektriciteit naar Kirgizië had afgesloten om dat land onder druk te zetten. Dit veroorzaakte grote stroomstoringen, waardoor de Kirgizische regering wel moest onderhandelen.

De corridor zou het westen van de provincie Batken volledig van de rest van Kirgizië loskoppelen, gezien de hoge bergpassen ten zuiden van Sokh en de onmogelijkheid om een alternatieve weg aan te leggen ten noorden ervan. Momenteel bevindt zich daar een rondweg die Batken met de rest van het land verbindt en die de enclave vermijdt. Jammer genoeg ligt de weg op een aantal plaatsen in betwist gebied. Ook is het land dat Oezbekistan in ruil aanbiedt niet geschikt voor de landbouw. Het is met andere woorden van onevenredig lage waarde.

Auto in Sokh door een militair gepantserd voertuig verpletterd. <http://zanoza.kg>

Grensbewaking tussen Oezbekistan en Kirgizië. <https://sputniknews.com>

Qalacha

Qalacha (of Kalacha) is een smalle Oezbeekse enclave in Kirgizië. De enclave bevindt zich langs de Sokh-rivier en is goed geschikt om vee te weiden. Het is in tegenstel-

Enclavegrens in Shakhimardan. www.panoramio.com

ling tot Sokh geen conflictgebied. Qalacha maakt deel uit van een mogelijke corridor naar de grote enclave Sokh. Aan beide uiteinden in de enclave liggen de dorpen Qalacha en Chon-Qora. Er wonen ongeveer duizend Oezbeken op een oppervlakte van twee à drie vierkante kilometer. Het thuisland is slechts 2,3 km verwijderd.

Shakhimardan

Shakhimardan (Shah-i-Mardan of Iordan) is een Oezbeekse enclave in Kirgizië. Beide landen betwisten zowel de status als de landgrenzen, waardoor de oppervlakte van de enclave varieert van 38,2 tot 90 km². De afstand tot het thuisland bedraagt ca. 2,5 km in vogelvlucht of 14,8 km à 19 kilometer langs de weg. In 1993 telde de bevolking 5.100 personen. Nu zijn er wellicht zo'n 6.000 inwoners, waarvan 91% etnisch Oezbeeks en 9% Kirgizisch. Door die etnische band is Shakhimardan zeer hecht met het thuisland verbonden. Oezbekistan zou deze enclave nooit met Kirgizië proberen te ruilen, zoals het ooit met Sokh heeft gedaan. Het loslaten van een enclave

met zo'n grote culturele betekenis zou op menig gebied een verraad van de bewoners betekenen en een bedreiging van de territoriale eenheid van Oezbekistan.

De regio behoorde in de jaren 20 bij Kirgizië. In de jaren 30 ging het als resultaat van de uitwisseling van gebieden tot Oezbekistan behoren. Die verdeling van het land geschiedde op basis van de wensen van regionale besluitvormers. Zij hielden rekening met de culturele banden en de taal. Aangezien de meerderheid van de bewoners in Shakhimardan Oezbeeks sprak en culturele banden had met Oezbekistan, werd die regio aan dat land toegewezen.

Het heilige blauwe meer Kurban-Kul.
<https://www.pinterest.com>

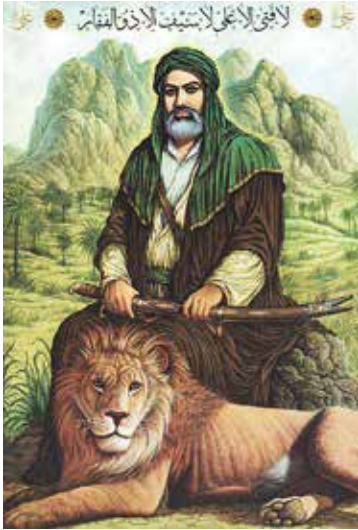

De enclave Shakhimardan bevindt zich op 1.500 meter hoogte en ligt vlakbij het Alay gebergte in een nauwe, vruchtbare vallei. De rivieren Ak-Su and Kara-Su vloeien er samen en vormen een stroomversnelling: de Shakhimardansai. De economie is gebaseerd op landbouw met irrigatie via de Ak-Su rivier, veehouderij en bergtoerisme. Pelgrims bezoeken het heilige blauwe meer Kurban-Kul en de oude woning van een kluizenaar. Het meer ontstond als gevolg van aardbevingen in 1766. Twee kilometer kabelbaan leidt ernaartoe. In de zomer is het water slechts 5 tot 10 graden Celsius. De bergregio is bijzonder pittoresk en van zeer grote schoonheid. Frisse lucht, stromende rivieren en bergmeren maken van dit gebied een wonderlijke plaats voor recreatie en reizen.

Hamza Hakimzade Niyazi.
<https://www.123rf.com>

De vooraanstaande dichter Hamza Hakimzade Niyazi, grondlegger van de Oezbeekse dramatische kunst, woonde in Shakhimardan en werd er in maart 1929 gestenigd. Op een gegeven moment kreeg het dorp even de naam Hamzaabad: dorp van Hamza. In de jaren 60 kreeg Hamza een eigen mausoleum en museum. Tijdens de honderdste viering van zijn geboorte werd in 1989 een nieuw museum geopend en een monument opgericht.

Hazrat Ali. <http://www.twcenter.net>

De enclavebewoners beschouwen zich als nakomelingen van Hazrat Ali, de vierde kalief en schoonzoon van de profeet Mohammed. Ali zou Shakhimardan bezocht hebben. Eén van zijn zeven mogelijke graven bevindt zich in de enclave. 'Shakhimardan' betekent in het Perzisch 'Heer van het volk', een verwijzing naar Hazrat Ali. Tijdens de godsdienstvervolgung in de jaren 20 werden een moskee en een mausoleum door het Sovjetbewind afgebroken. Het waren gebedsplaatsen voor gelovigen. Na het uitroepen van de onafhankelijkheid werden de gebouwen heropgericht.

In tegenstelling tot de enclave Sokh lopen er geen belangrijke wegen door Shakhimardan. De enclave veroorzaakt dus minder ongemakken voor het omliggende Kirgizië. Toch waren er de voorbije jaren met regelmaat spanningsuitbarstingen. In 2004 eisten de Kirgizische wetgevers nog de annexatie van Shakhimardan, sindsdien is de situatie flink verbeterd. Er kwam zelfs een overeenkomst waardoor Oezbeken, Kirgiezen en vreemde-

lingen vrij van visa in de enclave kunnen reizen. Shakhimardan zou een toeristische bestemming zijn, wat betwijfeld kan worden gezien de complexiteit bij het passeren van de grenzen en het gebrek aan toeristische infrastructuur. De toeristisch gerelateerde economie van Shakhimardan lijdt onder de grensincidenten en het geruzie over de enclavegrenzen. Het economisch welzijn van de bewoners is in gevaar.

Khalmion, Kirgizisch dorp rondom Dzhangail. <http://francevasion.org>

Dzhangail

Dzhangail (Jani-Ayil of Jangy-ayyl) is een kleine Oezbeekse enclave ten noordwesten van Shakhimardan. De enclave wordt omsloten door het Kirgizische dorp Khalmion. Dzhangail is lokaal bekend om zijn grote bazaar, perziken en abrikozen. Landbouw blijft een van de belangrijkste activiteiten van de bewoners. Van sommige huizen ligt de living in Oezbekistan en het terras in Kirgizië. De afstand naar het thuisland bedraagt slechts 760 meter en de oppervlakte van de enclave 1,445 km². Er wonen ongeveer duizend mensen en zij leven nog heel traditioneel in hun geïsoleerde wereld. De ouders hebben bijvoorbeeld het laatste woord bij het huwelijk van hun kinderen. De jongste zoon moet in het dorp blijven wonen en zijn vader bouwt een huis voor hem.

Gebouwen nabij Dzhangail.
<http://francevasion.org>

Barak

Barak is de enige Kirgizische enclave en bevindt zich in de provincie Andijan in Oezbekistan. Administratief maakt de enclave deel uit van het Kara-Suu District in de regio Osh. De oppervlakte bedraagt ongeveer 2 km². De enclave ligt op anderhalve kilometer van de grens, vlakbij het Kirgizische dorp Ak-Tash. De inwoners van Barak zijn allen van Kirgizische origine. Ten tijde van het uitroepen van de onafhankelijkheid stonden er 700 huizen in Barak. In maart 2003 bedroeg het inwoneraantal ongeveer 1.500. In februari 2011 was de bevolking meer dan gehalveerd en telde het dorp nog 728 inwoners. Op 4 juni 2014 woonden er nog maar 30 van de oorspronkelijk 153 families. Katoen- en veeteelt zijn de belangrijkste bronnen van inkomsten. Barak heeft een dorpschool, een cultureel centrum en een winkeltje. Er is geen bank, geen postkantoor, geen overheidsgebouw of een andere vorm van werkgelegenheid. Barak is een klein dorp. Er is maar één telefoon en één grensovergang!

In de praktijk is Barak een enclave, maar formeel gezien niet. De formele grens is die van vóór de onafhankelijkheid, in 1991. Maar een groot deel van die grens wordt fel betwist. Google maps toont ons de formele grens. Barak is dan in

Naast vier Oezbeekse enclaves is er ook één Kirgizische. <https://warontherocks.com>

het oosten met Kirgizië verbonden en formeel is er dus geen enclave. Maar in 2001 bevestigde het *British Foreign and Commonwealth Office* het *de facto* bestaan ervan. De enclave werd datzelfde jaar ook vermeld in het Kirgizisch-Oezbeekse grensscheiding memorandum.

In 1999 veranderde de situatie toen moslimextremisten vanuit het grensgebied de Oezbeekse hoofdstad Tashkent aanvielen en zestien Oezbeken vermoordden. Dat land stuurde troepen en grenswachters om de extremisten op Kirgizisch grondgebied te bedwingen. Kirgizische autoriteiten veroordeelden de schending van hun soevereiniteit,

maar Oezbekistan verhoogde nog het aantal aanvallen en bleef Kirgizisch grondgebied schenden. In augustus 1999 werd het gebied rondom Barak door Oezbekistan bezet. De facto ontstond op dat moment de enclave Barak. Oezbeekse troepen blokkeerden de weg naar Ak-Tash.

Begin oktober 1999 plaatste het Oezbeekse leger landmijnen. Bruggen werden vernield en er kwamen wachttorens, dode zones en een twee meter hoge prikkeldraadversperring met een gracht en een wal langs de grens met Kirgizië. De strategie van het unilateraal veiligstellen van de grens sloot

Oezbeekse kraan graaft een gracht langs de grens (juli 2010). www.eurasianet.org

Duizenden Oezbeekse vrouwen en kinderen vluchten na Kirgizisch geweld naar hun thuisland.

<http://news.fergananews.com>

verdere samenwerking uit. Sterker nog, veel van de eenzijdig opgerichte vestingwerken werden ver op Kirgizisch grondgebied gebouwd. Oezbeekse troepen verschansten zich in dat land en weigerden te vertrekken. Tienduizenden hectares landbouwgrond werden ingepalmd.

Het effect hiervan was goed merkbaar voor de enclavebewoners. Zij voelen zich als schipbreukelingen op een eiland. Alleen inwoners van Barak worden door Oezbeekse grenswachters nog in de enclave toegelaten. Hun pas wordt gecontroleerd en hun naam gecheckt op een inwonerslijst. Familieleden mogen de grens niet passeren, zelfs niet voor een bruiloft of een begravenis. De kleine gezondheidskliniek kan geen ernstige gevallen meer opnemen bij gebrek aan materiaal. En wanneer de grens gesloten is, kunnen de patiënten niet meer voor verzorging naar hun thuisland vervoerd worden. Telkens wanneer er een aanslag is in Oezbekistan of een grote betoging in Kirgizië,

Noodhulp aan de enclave Barak

(januari 2013). <http://www.rferl.org>

sluiten grenswachters dagenlang de grens. Barak is dan volledig van de buitenwereld geïsoleerd. Een andere kwestie waarmee de enclavebewoners worden geconfronteerd, is het vervoer van goederen naar hun dorp. Onder normale omstandigheden verbindt een busdienst het dorp met Kara-Suu in Kirgizië. Daar kopen de bewoners van Barak het grootste deel van de goederen en producten die ze nodig hebben. Het is echter moeilijk om grotere hoeveelheden de grens te laten passeren. Om eindeloos durende controles te vermijden, worden grenswachters omgekocht. Het leven in de enclave is hoogst ongemakkelijk. Problemen bij de grensovergangen bemoeilijken de verkoop van vee en katoen. Er was zelfs een incident waarbij truckchauffeurs gegijzeld werden die humanitaire hulpgoederen kwamen leveren.

In februari 2001 werd door de presidenten een onevenwichtig memorandum ondertekend waarbij Oezbekistan een corridor zou krijgen naar de Sokh enclave. In ruil zou er voor Kirgizië een corridor komen naar de Barak enclave. De nota veroorzaakte grote politieke beroering in Kirgizië en werd nooit door het parlement goedgekeurd.

In februari 2003 betoogden de inwoners van Barak in Osh voor een oplossing van hun grensproblemen. Binnen de week was de toegangsweg naar Kirgizië opnieuw open. Een maand later werd een protocol tussen beide landen getekend. Op papier werd de bewegingsvrijheid vergroot, maar in de praktijk veranderde niets.

In 2010 waren er in het zuiden van Kirgizië conflicten tus-

Vluchtelingen uit Barak worden tijdelijk in Ak-Tash opgevangen (2011).
<http://www.rferl.org>

sen Kirgiezen en Oezbeken. De inwoners van Barak zaten in een netelige positie. Oezbeken uit hun buurgemeenten hadden familieleden in het conflictgebied. Voor alle veiligheid werden in augustus 25 families uit de enclave naar hun thuisland gerepatriëerd. Later volgden er meer. Kirgizische autoriteiten zien Barak als een zinkend schip. Ze zijn bereid om de enclave als pasmunt te gebruiken in de onderhandelingen met Oezbekistan. Er is voor de inwoners van Barak geen toekomst meer in hun enclave.

De enclavebewoners vragen hun regering sinds 2011 om elders in het land grond ter beschikking te stellen. Begin juni 2014 was de weg naar Kirgizië bijna een jaar gesloten. In Barak was een tekort aan voedsel, kolen, lucifers en kaarsen. Geen wonder dat het voor de enclavebewoners stilaan teveel werd. De Oezbeekse blokkade dwingt hen om het dorp te verlaten. In augustus 2014 heeft de regering van Kirgizië drie miljoen dollar opzij gezet om een aantal inwoners van Barak in het dorp Sary-Kolot te vestigen. Het geld werd deels besteed aan infrastructuurwerken. Elke familie ontving bijna 2.700 euro voor hervestiging.

In augustus 2016 verhuisden nog eens 140 inwoners van de enclave naar hun thuisland. Zij konden terecht in het nieuw opgerichte dorp Besh-Uy, samen met inwoners van Chaichi wiens huizen in 2015

Grensversperring tussen Oezbekistan en Kirgizië. <https://rus.ozodlik.org>

door aardbevingen vernield waren. Besh-Uy is volledig voorzien van elektriciteit. Het wegennet is voor 95% klaar. Sociale voorzieningen worden er in 2017 gebouwd. Intussen is Barak bijna onbewoond. Gevreesd wordt dat Kirgizië zijn enige enclave niet zal kunnen behouden wanneer alle inwoners vertrokken zijn.

Hoe moet het verder?

Het vaststellen van de rijksgrenzen tussen de Centraal-Aziatische landen kan nog jaren aanslepen. De regeringen proberen onder de meest gunstige voorwaarden aan de onderhandelingstafel aan te schuiven. Grenzen in Centraal-Azië zijn meermaals hertekend. Daarom is het nodig om eerst overeen te komen op welke basis die onderhandelingen gevoerd worden. Er is ook nood aan een systematische, transparante en professionele onderhandelingswijze. Aan een regelmatige dialoog tussen deskundigen en politici van beide kanten. Aan politieke wil op het hoogste niveau en inbreng van het lokale niveau. Grens gerelateerde onderhandelingen mogen niet gebaseerd zijn op de ultimatum. Veeleer moeten zij een open en constructief karakter hebben ter voorkoming van provocaties en conflicten in de grensgebieden. Momenteel bestaat zo'n werkwijze niet.

Voor de enclaves en het welzijn van hun bewoners kunnen een aantal prioriteiten gesteld worden, zoals

Grens met Oezbekistan.
<http://dontstopping.net>

het gemak om in en uit de enclaves te reizen, de economische ontwikkeling, een juridische oplossing voor de enclavekwesitie en de algemene bilaterale betrekkingen tussen de betrokken staten. Het welzijn van de inwoners moet centraal gesteld worden. Eeuwenlang werd in de Fergana Vallei handel gevoerd zonder grensbepalingen. Die werden pas ingevoerd na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Is een soort van vrijhandelszone voor deze landen een mogelijke oplossing? In dat geval moeten de Centraal-Aziatische landen hun culturele en historische banden beklemtonen. Hun overeenkomsten in plaats van hun verschillen. Dat is een proces van lange adem. Het voortbestaan van de Centraal-Aziatische enclaves is helemaal niet verzekerd. Corridors kunnen op meerdere plaatsen de enclave-situatie opheffen, al lijkt die optie moeilijk haalbaar. Enclaves kunnen eventueel ook uitgewisseld worden. Een vreedzaam samenleven in en nabij de enclaves lijkt echter ver weg. Daarvoor is er te weinig onderling vertrouwen. En gezien de aanwezige spanningen, moeilijke of verboden grenspassages, hekken, grachten, wallen en landmijnen zijn deze acht enclaves absoluut niet geschikt als toeristische bestemming!

Toerisme in Baarle

Dat het ook anders kan, wordt dagelijks door België en Nederland getoond. Het contrast met de Centraal-Aziatische enclaves is immens. De enclaves van Baarle-Hertog en Baarle-Nassau zijn een fel

gesmaakte toeristische trekpleister. Lees maar eens hoe Diego González, een enclaveliefhebber, op 7 oktober 2016 als buitenlander onze enclaves en de Enclavefietsroute heeft ervaren:

Baarle, el pueblo de mil fronteras.
 foto José Antonio Rodríguez

“I went to Baarle Nassau/Hertog two weeks ago. I was in a business trip to Brussels and I took a free day to make a visit to the enclave capital of the world. After having dinner directly over the border I spent the night in a Bed&Breakfast, which I recommend strongly if any of you are going to stay in the town. It's 400 m away from De Biergrens in Baarle-Nassau. Next day I rented a bicycle in my hotel and went to an early morning ride on the Enclaveroute, a cycling route (perfectly indicated with small road signs) around the enclaves and the border. You can check the map and read about it, if you happen to be Dutch or Flemish. I didn't ride all the length of the route, but it's not necessary to live the “border experience”. I crossed the border more than fifty times, saw a lot of divided buildings and border curiosities and, in general, had a wonderful day. Even without the multiple border crossings the ride would be nice and relaxing, but add an almost infinite border possibilities is more than wonderful. The highlights of the ride included:

- A recreation of the electric fence that the German army built along the border during WWI
- The aforementioned De Biergrens

- (where you can purchase the only binational beer of the world)
 - The also divided Baarle cultural center (which was closed when I visited the town)
 - A bunch of divided streets in which each sidewalk belongs to different countries. Also divided neighborhoods with door-to-door houses belonging to different countries.
 - A shop with the border located directly on the door and another one with the border marked on the floor (currently the place is empty but it is visible from outside)
 - The only house in Baarle with addresses in the two countries as the border crosses directly on the front door
 - A lot of divided buildings, offices, shops, houses, etc.
 - Borders on the bike lane. A lot of them. Most border crossings on the bike lane are not indicated on the floor and the only way to know in which country you are in a particular moment is to spot an enclaveroute sign with the flag of the country where it lies.
 - And also the tourism office, with a lot of info but also merchandising and memorabilia of the town. I basically entered there and said ‘give me one of each thing you have, please’. Stickers, beer glasses, keychains, etc.
- On a short definition, Baarle is like Mecca for who enjoys borders. I've been there three times, but this was the first time I was there for more than a few hours and during this day I was the happiest man on Earth...”

Bronnen:

- www.staff.ncl.ac.uk
- www.rferl.org
- <http://rus.azattyk.org>
- <http://www.zonakz.net>
- <http://www.eng.24.kg>
- <http://eeas.europa.eu>
- www.eurasianet.org
- <http://geosite.jankrogh.com>
- <https://groups.yahoo.com/group/borderpoint>

Ontmoetingen in een andere wereld (2)

ANTOON VAN TUIJL

In de vorige Van Wirskaante vertelde ik u over de achtergronden van mijn reis naar Kameroen. We keken terug naar de start van het missiewerk en maakten kennis met het land en met een paar werkers van het eerste uur. Ook kwamen we toe aan mijn kennismaking met en eerste ervaringen in dat verre Afrika. Wat een onvoorstelbaar geluid maakt de insectenwereld hier!

Kruidje roer me niet

Op vrijdag 2 juli begint de dag vroeg. Tegen zes uur zijn de meeste huisgenoten klaar wakker en dan staan ze op! Boven alle deuren en ramen zitten roosters. Dus het huis is luchtig maar ook flink gehorig. Het zal wel even wennen zijn, maar ik ga proberen me aan te sluiten bij het dagritme dat men hier gewend is.

Na de koffie nodigt broeder Augustinus me uit voor een flinke wandeling. Daar ben ik natuurlijk meteen voor te vinden. Ik weet dat hij, net als ik, ook sterk geïnteresseerd is in de natuur en zeker in vogels. Ik neem dus mijn kijker mee.

Broeder Augustinus Prinsen

wordt geboren op 24 april 1923 in Eersel. In 1935 start hij zijn broederopleiding in Baarle, waar hij op 19 juni 1943 zijn bevoegdheid als onderwijzer behaalt. Hij gaat in verschillende plaatsen werken in het onderwijs. In 1966 vertrekt hij naar Kameroen en verzorgt daar schoolvakken als biologie, Duits, wiskunde en soms ook Engels. In 1985 komt hij op medisch advies terug naar Nederland. Hij herstelt en aarzelt niet om weer naar Afrika te gaan. Dat duurt niet lang. Hij wordt opnieuw ziek. In 1990 gaat hij in Cuyk wonen als een contente mens. Op 13 juni 1991 overlijdt hij tijdens een dagtochtje.

Wij lopen door een gebied waar het oerwoud plaats heeft moeten maken voor plantages. Enkele ongelooflijk grote, meestal dode bomen herinneren nog aan de oorspronkelijke toestand.

De plantages liggen er in alle stadia van onderhoud bij. Van volkomen verwaarloosd en overwoekerd tot zeer goed schoongehouden. De bevolking verbouwt hier meerdere gewassen tegelijkertijd en door elkaar op één perceel. Ik herken bananenplanten, maniok, makabo, pinda's en ananas. De bananenplanten hebben prachtige grote bladeren.

Tussen de overvloed aan wilde planten valt me op zeker moment het kruidje-roer-me-niet op. Eigenlijk heel toevallig.

Wanneer ik me even afzonder om

Een plantage, 'veroverd' op het oerwoud.

Een bananenplant met bloeiwijze en jonge vruchten.

een plas te doen, zie ik een stel blaadjes op de bodem nogal heftig 'roer-me-nieterig' reageren. Bij nader onderzoek blijkt dit plantje hier massaal voor te komen. Er groeit ook een soort winde met heel grote diep paarse bloemen. De grassen zijn hier zo groot dat je er meestal niet overheen kunt kijken. Het olifantsgras haalt zelfs vlot een hoogte van drie meter.

Deze omgeving is blijkbaar ideaal voor vogels. Ze zijn overal in grote variatie te zien en te horen. Augustinus kent heel wat namen. Vaak zie ik aan kleur, vorm en gedrag dat bepaalde exemplaren verwant zijn aan soorten die bij ons voorkomen. Het is ook leuk om grote groepen kleine vogeltjes te zien die ik vroeger in een binnenvolière gehouden heb. Het krioelt er namelijk van de napoleonnetjes, glansekstertjes, blauwfazantjes en oranjekaakjes. De grijze roodstaartpapegaaien trekken in groepen van wel dertig tot veertig joelend en fluitend heen en weer. We zien heel eenvoudig getekende soorten, maar ook zeer kleurige, zoals een ijsvogeltje en een blauw vliegenvangertje. Ook de roofvogels zijn goed vertegenwoordigd. Ik kan

nauwelijks bijhouden met kijken. Via een ruime omweg komen we uit bij de achterkant van de missie. We bekijken even de gebouwen waarin eerder het seminarie gevestigd was. Binnenkort wordt het heropend. Pater George, die tijdelijk bij de broeders woont, gaat de leiding daarvan op zich nemen. In een van de missiegebouwtjes is sinds enige tijd een kunststelier ondergebracht. Na een praatje met de Franse directeur, mogen we er een kijkje nemen. Wel zes beeldhouwers zijn er aan het werk.

Ze maken er beelden, reliëfs en kunstnijverheidsproducten. Er ligt een kostbare voorraad hout op bewerking te wachten, waaronder een aantal blokken zwaar zwart ebbehout. Op de terugweg lopen we door een oud aangeplant palmbosje.

Ik wil toch wel even goed kijken wanneer ik een aantal van die schubbige stammen begroeid zie

Ik kocht in het atelier een ebbenhouten Mariabeeldje.

De enorme parasol van een palmboom.

met allerlei varens, waartussen de hertschoornvarens opvallen door hun uitbundige groei. Ze zijn prachtig.

Verkenningstocht

Het middagmaal is heel goed en erg smakelijk. Richard doet zijn inkopen met fantasie en kweekt zelf allerlei groenten. Dominique, de zwarte kok, weet daar iets goeds van te maken.

Tussen een en drie uur ligt het leven hier zo goed als stil. Ik probeer ook maar werk te maken van een siësta!

Daarna ga ik met Richard mee voor een volgende verkenningstocht. We dalen vrij steil en komen uit bij een viskwekerij, bestaande uit een grote vijver met daarachter een stelsel van kleinere kweekvijvertjes. Gebruikmakend van de hellingen, kan men die naar believen leeg laten lopen en weer vullen vanuit een riviervtje. Wat zit ook hier weer een geweldige variatie aan vogels. Het beheer van de kwekerij is niet erg goed, vertelt Richard. Wanneer dat goed aangepakt zou worden, dan kon hier heel wat vis te winnen zijn. De kwekerij is eigenlijk bedoeld om het voedselaanbod en de voedselvariëteit voor de mensen te verbeteren.

Stevig klimmend nemen we de andere helling en bereiken zo de top van de heuvel. Daar voor ons

ligt breeduit een oud fort, gebouwd door de Duitsers in 1911.

Het imposante oude Duitse fort.

Kameroen was in die tijd een Duitse kolonie. De plaats is zeer strategisch gekozen. De rivier en enkele wegen zijn vanaf hier goed te overzien. Ik vraag me af of de Duitsers zich hier in die tijd veilig gevoeld hebben. Hun fort heeft namelijk veel weg van een goed verdedigbare burcht met veel schietgaten en zware hoektorens. De tand des tijds doet met zichtbaar succes aanvallen op het bouwwerk. Er wonen gekko's en andere hagedissen in de scheuren van de muren.

Tijd voor het appèl

Wij brengen ook een bezoek aan de plaatselijke gevangenis. 'Prison de Production' staat er boven de ingang. De gevangenen moeten dus werken om hun eigen onvrijwillige logement te bekostigen. Een van de bestaansmiddelen is een grote goedverzorgde groentetuin waarvan de producten verkocht worden. Die ligt buiten het gevangensterrein. Er wordt door de gedetineerden dus gewerkt buiten de 'muren'. Wij mogen even naar binnen. Onvoorstelbaar!! De ingang bestaat uit een kleine hut van palen, riet en klei. Daarin zetelt de wacht van dienst. Keren de gevangenen terug van hun werk buiten het terrein, dan melden ze zich bij hem. Hij kruist hun naam aan, ze leveren hun

gereedschappen in en voegen zich bij hun collega's. Die bevinden zich allemaal op het binnenplein. Nee, dat woord is veel te mooi! Het is niks anders als een stuk grond, ongelijk en vuil en afgerasterd met een vlechtwerk van bamboe. Een hoek van het terrein zit vol met mannen die juist hun 'maaltijd' beëindigd hebben. Ze krijgen dagelijks een paar grote bananen. Die moeten ze zelf koken. Er branden en smeulen dan ook tientallen vuurtjes. Overal hangt een verstikkende rook. De variatie aan 'keukengerei' is buitengewoon groot. Er zit alleen niet één ordentelijk pannetje bij! Plotseling klinkt er een fluitje. Het is vijf uur, tijd voor het appel. Er verspreiden zich enkele bewakers over het terrein. Ze zijn gewapend met leren zwepen. Het duurt wel even, maar uiteindelijk ontstaan er toch rijen, zodat er geteld kan worden. Het zijn er honderdvijf. Een van hen loopt met zware kettingen en hangsloten aan enkels en polsen. Hij deed onlangs een ontsnappingspoging, weet Richard.

Na het appèl worden ze opgesloten in een rottig schuurtje met een golfplaten dak. Volgens mij zullen ze heel goed moeten passen en meten om er allemaal een slaapplek te vinden. Iedereen neemt zijn kookpotje mee. Dat zullen ze vannacht nog wel eens nodig hebben, want dit nachtverblijf gaat niet meer open voor morgen zes uur. Je snapt niet hoe mensen hier gezond bij blijven. Richard heeft hier vrij gemakkelijk toegang. Hij verzorgt van tijd tot tijd een gebedsdienst voor de gevangenen. Ze kennen hem dus.

Verstikkende rook

Even later snap ik trouwens ook niet goed hoe iemand hier ziek durft te worden. We brengen namelijk

Zicht op het ziekenhuis van Doumé.

ook een bezoek aan het ziekenhuis.

Het is gebouwd door de Fransen in de jaren dertig. Er is een hoofdgebouw, waar de dokter zetelt. De behandelkamer, waar we een blik in kunnen werpen, heeft wel wat weg van een niet te modern abattoir. Het ziet er allemaal erg onderkomen en armoedig uit. Aan weerszijden van het hoofdgebouw bevinden zich enkele huisjes die dienst doen als verpleegafdelingen. Familieleden verplegen hun eigen patiënten. De ziekenzaaltjes die ik te zien krijg, zijn donker en onfris. Er staan schots en scheef enkele ijzeren bedden, al of niet met een matras. Tussen de ziekenzaaltjes staan open schuurtjes. Die dienen als keukens. Er hangt dan ook een verstikkende rook. Het is er vies en smerig door weggegooide etensresten en andere rommel. Nee, je kunt hier beter maar niet ziek worden, want genezen onder deze omstandigheden...., ik geef je weinig kans!

Wij vervolgen onze tocht en lopen door Doumé. Nu zie ik pas hoe groot dit dorp eigenlijk wel is. Richard kent iedereen en iedereen geeft je op een hartelijke manier een hand. (De mijne begint intussen al behoorlijk fettig te worden). Bij een bepaalde familie mogen we even binnen komen. Zo'n hut ziet er heel armoedig uit, maar van de andere kant is ze wel zeer goed aangepast aan het klimaat. De constructie is simpel.

Een woonhut van een Bantoeefamilie.

Men zet een aantal dunne palen op ongeveer dertig centimeter van elkaar in de grond. Daar worden aan binnen- en buitenkant horizontaal dunne takken tegenaan gebonden. Die zitten op onderlinge afstanden van zo'n twintig centimeter. De ruimte tussen de takken wordt opgevuld met vochtige klei. Na droging krimpt die. Zo ontstaan er overal kleine kieren in de muren, waardoor het huis heel luchtig is. Het dak bestaat uit stroken van kunstig gevlochten palmbladeren. Er is geen schoorsteen. De rook van het altijd brandende vuurtje zoekt zijn weg langzaam door de kieren van de muren en het dak. Die rook weert de insecten. Er is nauwelijks meubilair in de hut. Wel staat er een rek met wat potten en pannen en er bevinden zich enkele slaapbanken, gemaakt van bamboestokken. Daaronder rent een groep joekerende cavia's heen en weer. Bij elke woonhut staat ook nog een kleiner keukenhutje. Daarin wordt alleen gekookt. De woonhut is om in te slapen. De rest van het dagelijkse leven speelt zich buiten af. Het valt me ook op dat de begroeiing tot op flinke afstand van de hut verwijderd is. Zo houden de bewoners slangen en ander kruipend gedierte bij de hut weg, legt Richard me uit.

Voor de Nederlandse bewoners van Doumé is het vaste prik om 's avonds tegen half negen de radio aan te zetten. De 'Merck-toch-

hoe-sterck'-herkenningmelodie van Radio Nederland kondigt de nieuwsuitzending aan.

We zitten zalig buiten op de veranda. Het daglicht is al twee uur weg en toch is het dal vóór ons goed te overzien. De maan is namelijk flink op weg naar haar volle schijf. Ze werpt een vreemde glans op de bladeren van palmen en bananenplanten. Het concert zonder begin en eind van de kikkers, padden, sprinkhanen, krekels, cicaden en al die andere sjierpers is weer aangezwollen tot oorverdovend. In de verte schreeuwt een luiaard.

Onbelemmerd uitzicht

Op zaterdag 3 juli zitten we al om half acht in de auto. Augustin heeft me een tocht door de savanne aangeboden. Op de terugweg kunnen we dan langs het dorp Diang gaan voor een eerste ontmoeting met de broeders die daar wonen en werken. Eerst gaan we naar Bertoua. Dat is de provinciehoofdstad. We gaan nu alleen even koffie drinken bij de paters van de H. Geest die hier een grote missie hebben. Er komen nog wel kansen om de stad beter te bekijken. Bertoua ligt in het overgangsgebied van oerwoud en savanne. We rijden nog zo'n dertig kilometer richting de stad Batouri om de echte savanne beter te kunnen beleven. Ik vind het tropische bos met zijn overdadige begroeiing prachtig,

Op weg naar de open vlakten van de savanne.

maar de open ruimte die we hier te zien krijgen is ook weldadig. Het golvende land lijkt eindeloos. Vanaf de heuvelhoogte kun je goed zien dat er geen strakke grens is tussen oerwoud en savanne. Het bos kruipt in de rivierdalen kilometers ver de grasvlakten in. Als donkere bobbelige stroken tekent de bosbegroeiing zich af tegen het veel lichtere groen van de grassen en andere savanneplanten. Kleine bosjes en kromgegroeide struikachtige bomen onderbreken de vlakte. Tijdens een wandeling gaan we meermalen volledig op in het meer dan manshoge gras. Op andere plaatsen groeien lagere plantensoorten in de meerderheid, zodat we een onbelemmerd uitzicht hebben.

Het gebied is rijk aan vogels. Het meest in het oog springend is een leeuwerikachtig vogeltje dat regelmatig met luid klappende vleugelslagen opvliegt, om weer even schielijk neer te dalen. Overal waar we lopen, ruikt het naar koeien. Op verschillende plaatsen ontdekken we dan ook kleine kuddes runderen. Dicht in de buurt ligt dan steeds een kleine nederzetting, bestaande uit vijf of zes hutjes. Deze vlakten worden namelijk bewoond door de stam van de Bororo's. Dat is een echt herdersvolk. De mensen zijn tenger en kleiner van lichaamsbouw dan de Bantoes.

Zij verkopen melk en boter in de stad Bertoua. Hun vee is trouwens ook handelswaar. Wanneer we een wat groter Bororodorpje in beeld krijgen, is te merken dat we hier met een heel ander dorpsbeeld van doen hebben dan ik tot nu toe zag bij de oerwouddorpen. Hier is elk erf potdicht afgescheiden met een

Een Borrormeisje (ansichtkaart die ik in Doumé kocht).

sterk vlechtwerk van takken.

Voor het middagmaal zijn we te gast bij de paters in Bertoua. Daar nemen we ook de post mee voor Diang en Doumé. Diang heeft trouwens ook om brood gevraagd. Daarom gaan we nog even de stad in. Eigenlijk is 'stad' wel een wat te groot woord. Het is een groot dorp met hier en daar een wat groter gebouw. De hoofdstraat en een paar zijwegen zijn geasfalteerd en daar staan straatlantaarns. Er is tamelijk veel verkeer. Aan beide zijden van de hoofdstraat staan allerlei soorten winkeltjes tegen elkaar te leunen. De markt is groot, druk, kleurig en rommelig. Er wordt een ongekend groot assortiment aan goederen verhandeld.

Vol van indrukken die via al mijn zintuigen binnenkomen, gaan we naar Diang. Goed en wel buiten Bertoua rijden we al weer volop in het oerwoud. Het gezichtsveld is vanaf nu weer heel beperkt. Ook tijdens deze rit passeren we weer veel dorpen. In de dalen waar de dorpelingen hun wasplaatsen hebben, spelen zich dezelfde taferelen af die ik eerder zag: vrouwen aan

de was en spartelende kinderen in het frisse stromende water.

Broeder Martien is de eerste Diangbewoner die we tegenkomen. Ik krijg de indruk dat de tropen hem flink aan de huid gezeten hebben. Hij is tanig en gebruind. Er is meteen koffie voor wie dat wil en hij presenteert daarnaast een zalig vers fruitmengsel. De broeders Ambroos en Vincent komen even later ook binnen. Vincent is ziek, dat kun je zo wel zien.

Broeder Martien Sonnemans

is de enige Nederlandse broeder die nog altijd in Kameroen verblijft. Inmiddels is hij een kranige tachtiger. Hij heeft zich al die vele jaren in Diang en omliggende dorpen bezig gehouden met het bevorderen van de landbouw. Vooral jonge bewoners leerde hij betere teelttechnieken, meer variatie in gewassen en goede bewaarmethoden van bepaalde oogsten. Alles is gericht op een meer gevarieerde voeding van de mensen. Daartoe zette hij ook het houden van kippen op zijn programma. Zowel het eten van de eieren als het kippenvlees helpt in de strijd tegen de ondervoeding van de kinderen. Maar het verzorgen van de dieren moest geleerd worden. Dat kenden de Bantoes niet.

Ik heb nog wat uit te delen: post, ham, zaaigoed en machineonderdelen. Martien laat me het 'bedrijf' zien. De gebouwen liggen heel ruim gesitueerd. Die zal ik later wel eens gaan bekijken. Nu is de tuin aan de beurt. Geweldig! Allerlei soorten groenten, prachtige 'kamerplanten' en een weelde aan

Geweldige bloemenpracht.

kleurige en geurende bloeiende planten staan verdeeld over een grote oppervlakte.

Daarachter ligt dan nog een boomgaard met zowat alle soorten fruit dat hier kan groeien. Verderop liggen ook nog eens akkers waarop Martien experimenteert met nieuwe rassen mais en bonen. Wat moet hier veel werk zijn! Het is wel een rondleiding met hindernissen. Martien moet regelmatig even naar de keuken, want op zaterdag bakt hij altijd koekjes en cake. Ik merk dat ik hier later in mijn vakantie ook welkom zal zijn om een tijdje te verblijven.

Tegen vier uur vertrekken we om zeker voor donker in Doumé terug te zijn. We nemen de 'weg door het bos'. Dit is een privéweg, aangelegd door de grote houtzagerij van Dimako. En ik zie weer bos, bos, en nog meer bos!! Het is een prachtige route. Ergens onderweg zie ik voor het eerst een Pygmeeennederzetting.

De FAO (Wereld Voedsel Organisa-

Mungulu's, koepelhutjes van de Pygmeeën.

tie) van de Verenigde Naties heeft hier ook sporen achtergelaten. Uit de periode dat deze organisatie nog heil zag in zeer grootschalige landbouwprojecten, stamt het bord langs de weg met de tekst 'La Revolution Verte' (De Groene Revolutie). Men heeft hier een groot-scheepse bananencultuur op willen zetten. Er is niet veel activiteit meer te zien. De ruige natuur is druk in de weer om veel sporen van de eerdere goedbedoelde activiteiten te overwoekeren. De FAO is al lang teruggekomen op het pad van de grootschaligheid.

Gregoriaans?

Op zondag 4 juli is broeder Richard jarig! Zo'n dag laten de medebroeders hier niet ongemerkt voorbij gaan. Dat zal blijken. Om negen uur zit ik in de kathedraal.

Op weg naar het dorp Doumé.

De kerkdienst wordt in zekere zin een tegenvaller. Terwijl ik hoop op een viering in het Ewondo – de streektaal – met inlandse muziek, wordt het een dienst met ernstig geradbraakt gregoriaans. Een groep 'nostalgen' hecht eraan af en toe de oude kerkzang uit te voeren. Dat is op zich natuurlijk prima, maar volgens mij moet Gregorius de Grote toch iets anders bedoeld hebben dan wat hier ten gehore gebracht wordt.

Niet slim

Het middagmaal is ter ere van de jarige extra uitgebreid en extra smakelijk. Kok Dominique heeft bekwaam uitgehaald! Na de siësta maak ik weer een grote wandeling met Richard. Deze keer gaan we rechtstreeks het dorp Doumé in. Doordat we kriskras tussen de

hutten door laveren, ontmoeten we heel veel mensen. Richard kent er heel veel, zodat we meerdere keren uitgenodigd worden om even binnen te komen. Er zijn echt wel verschillen tussen het ene en het andere interieur, maar het is – naar onze begrippen – altijd erg primitief. We nemen ook even een kijkje in een keukenhut. Je sterft er bijna van de stank en de rook. Maar wij zijn ook niet slim. Wij blijven stáán. Dat moet je niet doen. Al de rook hangt namelijk boven in de hut. De bewoners zijn gewend om in hun hut te hurken en te zitten. Maar...de mensen zijn allemaal buitengewoon vriendelijk. Er lopen grote groepen prachtige kinderen rond.

Je ziet meteen dat er nog veel bij zullen komen, want alle meisjes en vrouwen die redelijkerwijze zwanger kunnen zijn, zijn dat ook! We lopen op de terugweg nog gauw even binnen bij de zusters van de missie om kennis te maken en tegelijk om er een brood te halen. Zij hebben altijd wat voorraad in hun diepvries. Daar zijn we nu op aangewezen, want in het hele dorp is dit weekend geen brood te koop. Zoiets kan hier gewoon gebeuren. Toch even wennen.

De foto's zijn gemaakt door Antoon van Tuijl, tenzij anders vermeld.

Een groep Bantoe kinderen.

dagboek na, waaruit Flor mij zeven interessante pagina's bezorgde uit dank voor de door mij verstrekte gegevens over De Vlieg, een grensgids uit Tielen.

De Vlieg

Josephus Antonius Gorremans, geboren in Oud-Turnhout, was metser van beroep en woonde na de bevrijding in Tielen. Tijdens WO1 was hij een bijzonder actieve en gerenommeerde grensgids. Gorremans opereerde in de buurt van Baarle, waar hij mensen en brieven voorbij de dodendraad smokkelde. Iedereen kent hem als 'de Vlieg van Tielen'. Er zouden stukjes van zijn oor gevrozen zijn toen hij urenlang muistil voor de Duitsers in een gracht zat weggedoken! Er zijn ook aanwijzingen dat hij meermaals wordt vernoemd in het iconische boek 'De Rakkers der Grenzen' van zijn collega-grensgids Jan Vleugels. Volgens familieleden van Jan Snoeckx (wiens schuilnaam 'de Paling' luidde) wordt Gorremans in dat boek 'de Plek' genoemd. Ik ben geneigd hen te geloven, ook al ontbreekt enig bewijs hiervoor. De Vlieg was actief in de brievensmokkel naar

Jos Gorremans, alias 'de Vlieg'.

Nederland en in Tielen was een hulpkantoor voor de brievensmokkel tussen Bouwel en Baarle-Hertog: hetzelfde netwerk waarin Vleugels actief was. Het klinkt dus geloofwaardig...

Vleugels probeerde zijn personage onherkenbaar te maken door hen fictieve bijnamen te geven. Daardoor was het onmogelijk om deze grensgidsen na de oorlog voor eventuele misdaden tegen de Duitse bezetter te vervolgen. In zijn notities uit 1919 vernoemt Jan Vleugels een zekere Jaak Van Hees als zijn kompaan die later 'de Plek' heet. Nochtans zijn er veel overeenkomsten tussen zijn personage en Jos Gorremans. De Plek was volgens het boek 'wat ouder dan de Vlaming'. Dit klopt. De Vlieg was geboren in 1882, Jan Vleugels (alias 'de Vlaming') in 1884. De Plek zou aan de Heikant in Turnhout gewoond hebben en leefde er een hele tijd ondergedoken. Er is een duidelijke link tussen de Vlieg en Turnhout. In het trouwboekje lezen we dat Gorremans eind 1911 in Turnhout gedomicilieerd is en dat

zijn twee oudste kinderen daar respectievelijk in 1912 en 1913 zijn geboren.

In De Rakkers der Grenzen wordt de Plek voor het eerst vernoemd ten tijde van de oprichting van de dodendraad, in juli 1915. Er volgen nog twee vermeldingen in het voorjaar van 1916, namelijk op 2 april en omstreeks april/mei. In het voorjaar van 1916 werd de Plek door Nederlandse soldaten opgepakt en opgesloten in Bergen aan Zee, een kamp voor lastige vreemdelingen. Begin april 1917 duikt de Plek opnieuw in het boek op en een maand later belandt hij in de gevangenis van de marechaussee van Alphen. Hij wordt samen met 'Cartouche' ervan verdacht wraak genomen te hebben voor de arrestatie van de Vlaming. Vleugels doet hier heel geheimzinnig over. Hij wil overduidelijk niemand in de problemen brengen, maar het lijkt erop dat Cartouche en de Plek begin mei 1917 Duitse grenswachters neerschoten. Na deze actie zou de Plek gestopt zijn met het smokkelen van brieven.

Trouwboekje van Jos Gorremans en Trees Keustermans.

Eugène Waterschoot vermeldt in zijn boek 'De Duitschers in de Kempen' dat de Vlieg op 24 september 1917 in Tielen werd opgepakt. Het tijdschema lijkt te kloppen. Mogelijk stopte de Vlieg met het smokkelen van brieven omdat hij door de Duitsers was gearresteerd.

Gustaaf en Zander Peeters

Tot zover mijn verhaal over de Vlieg. Keren we terug naar Gustaaf Peeters, de vrijwilliger voor het Belgische leger die ons een mooi dagboek heeft nagelaten waaruit ik zal citeren. Gustaaf was op 13 november 1892 in Tielen geboren en was drie jaar ouder dan zijn broer Zander. De Belgische regering in ballingschap en de bisschoppen onder leiding van kardinaal Mercier riepen omstreeks kerstmis 1914 alle Belgische jongelingen op om het land te verlaten en het Belgische leger te vervoegen. Aan deze oproep werd massaal gevolg gegeven. De jongens vreesden immers dat zij bij het Duitse leger zouden worden ingelijfd.

Kardinaal Mercier.

<https://beverenbezet.be>

Jos Schurmans.

Op 22 januari 1915 was Gustaaf Peeters rechtstreeks betrokken bij een incident met de Duitse commandant van Kasterlee. De burgemeester van Tielen had Gustaaf als tolk bij een gesprek met de commandant gevraagd. Wanneer laatstgenoemde wou weggaan, stak hij een hand uit naar de tolk. Gustaaf weigerde de aangeboden hand en zei: "Excuse, Herr. Wir sind keine Freunde." De commandant reageerde prompt: "Der kein Freund ist, ist ein Feind!" Hij pakte Peeters vast en gooide hem buiten op de grond, schold hem de huid vol en sloeg hem tweemaal in het aangezicht. Wanneer hij te paard wegreed, snauwde hij: "Ich werde wiederkommen!" Gustaaf bleef kalm bij die vernedering en schreef diezelfde dag een klacht aan 'opperluitenant' Drimborn in Turnhout: "Met uw goeddunken zal ik al de getuigen doen teekenen en ik hoop dat recht zal wedervaren. Wet is wet, en zij is voor iedereen toepasselijk."

Twee weken later vertrok Gustaaf Peeters met zijn broer Zander naar het Belgische leger. Was de

grond onder zijn voeten te heet geworden? Zoals veel rekruten passeerden zij Baarle-Hertog, het enige vrij gebleven Belgische dorp aan de grens met Nederland. Het bevolkingsregister vermeldt dat secretaris Jos Schurmans in het Belgische gemeentehuis eind 1914/begin 1915 "op schitterende wijze, geheel belangloos, hulp en bijstand heeft verleend aan een duizendtal Belgische jongelieden bij het overschrijden der grens. Welke jongelieden dank zijne tussschenkomst ongehinderd het Belgisch Consulaat te Breda konden vervoegen, om aldaar als oorlogsvrijwilligers voor 't Belgisch leger te worden ingeschreven."

De Duitsers probeerden dit met alle beschikbare middelen te voorkomen. De grens werd streng bewaakt, midden 1915 werd er zelfs een elektrische draadversperring langs heel de Belgisch-Nederlandse grens geplaatst. En de Tilburgse Courant van 16 februari 1915 meldt dat de Duitse districtscommandant in Turnhout volgende bekendmaking liet aanplakken: "De familieleden

Gustaaf Peeters.

Foto Flor Peeters, Lichtaart

van voortvluchtige militieplichtigen zullen met een hoge geldboete gestraft worden." De gebroeders Peeters waren tien dagen eerder vanuit Tielen naar de rijksgrens vertrokken...

Zaterdag 6 februari 1915

"Tielen / Turnhout / Weelde-Statie / Baarle-Hertog. Eenige laatste voorbereidingsen, eenige laatste aanbevelingen, wenschen, afscheidsgroeten, tranen, snikken, haat en liefde worstelen in het hart, moeders zegen en vooruit voor vaderland en vorst. Vier uur in de morgen. Stille in het slapende dorp, luid klinken onze stappen op de kasseien. Wij laten zoveel liefde, schoonheid en goedheid achter ons. Moeder, broeders en zusters, mijn Bertheke... Een laatste blik naar het groote, witte huis met zijn rood pannendak, naar ons spits kerktorentje, naar onze akkers, een laatste kus met de hand toegestuurd... en nu flink vooruit naar het schoone ideaal, de verdediging van al wat liefde is en liefde in zich insluit: het huisgezin met onze beminden, ons Vaderland en de hoogste goddelijke wetten met hun vloek voor kindermoord,

vrouwenverkrachting, grijsaard-slachting, brand en diefstal. Haat aan den duitscher, uit liefde voor al wat schoon, goed en heilig is."

Sint-Margarethakerk in Tielen.

<https://www.delcampe.net>

"Vroeg in den morgen komen wij in Turnhout aan. De stad loopt vol moffen. Na eenige groeten bij Louise trekken wij met onze gids naar de grens toe. Op de brug staat een duitsche schildwacht. Wij profiteren van een oogenblik onoplettendheid en stappen verder als de braafste jongens van de wereld, het hoofd vrij op, de pijp in den mond, de handen achteloos in de zakken. Onderweg komen wij veel duitschers te paard of per velo tegen. Zij kijken ons allen met een scheel oog aan. Maar wij praten en lachen zonder hen te bezien en wij geraken stillekens aan in de buurt van Weelde-Statie. In een herberg (n.v.d.r.: 't Zwart Water?) ontmoeten wij nog verschillende vrouwen van Brussel die ook over de grens trekken, maar we kunnen niet verder voor het avond is. We verbergen ons in een huisje waar een kleine huult en de anderen vechten en roepen. Het is geen school meer, zegt de moeder, en ze worden wild. Daar is niets meer aan te zeggen. Ons gezelschap: mijn broer Zander is van de klas van 1915 en wil niet tekenen voor den duitsch. Eene jonge dame van Herenthals, die haar krijgsgevangen man in Holland wil gaan bezoeken. En den Dikke, een vrolijke

facteur die met ministerpapieren gelast al voor den twintigsten keer den gevaarlijke tocht aansteekt." Den dikken Eyskens is een uit Herenthals gevluchte postbode die in het postkantoor van Baarle-Hertog werkzaam is. Hij is er belast met de brievensmokkel en de uitbetaling van brievensmokkelaars in de provincie Antwerpen.

"Het is middag. Wachten tot 's avonds. De dame begint den moed te verliezen. Een andere dame komt binnen en zegt dat er hoegenaamd geen mogelijkheid is om over te geraken. De jonge dame wil terugkeren. Geen nood, den Dikke is daar. Hier blijven, zegt hij. We gaan erover. Het begint te donkeren. De jonge dame zweet van angst. We houden vol en zij doet mee. Om halfzes trekken wij stillekens langs de achterdeur uit. Geruischloos sluipen wij door een klein dennenboschje. De gids is vooruit. Wij moeten de steenweg over (n.v.d.r.: Geeneinde) en hooren de zware stappen der op en neergaande schildwachten. Zij verdwijnen achter een huis. In volle vitesse over den weg en recht in den stal van het huis aan den overkant. Daar woont een medeplichtige. Nog vijf minuten gaans scheiden ons van het neutrale Holland. Geleid door de vrouw van onze gids – dat is voorzichtig – gaan wij door struiken en hagen, door zand, moeras en water vooruit. Ginder klinkt het Halt der schildwachten. Angst, stilte... Goddank, het is niet voor ons. Twee arme smokkelaars worden aangehouden. Wij gaan immer vooruit en staan voor het loopplankje dat ons vaderland met vrijen Hollandschen bodem verbindt!"

"Ons hart bonst van vreugde en

Belgisch gemeentehuis in Baarle-Hertog.

toch... Spijts het gevaar wachten wij nog even, schouwen achter ons naar het eens zo vrije België. Wij kunnen niet weg zonder een laatste souvenir. Een heidebloempje steekt zijn kop naar ons toe. We plukken het en steken het bij ons hart. Het mag verwelkt zijn, dan nog blijft het ons duurbaar. We zijn op vreemden bodem. Weldra neemt de vreugde over het wellukken van onze tocht de bovenhand en zitten wij achter een pint lekker schuimenden gersten. Op de gezondheid van den Koning en Zijn leger. De trein voert ons mede naar Baarle-Hertog. Doorbrave mensen, waar wij overnachten."

Zondag 7 februari 1915

"Baarle-Hertog / Breda. 's Avonds tevoren was al besloten dat mijn broer nog eenigen tijd in Holland zou verblijven. Ik zou 's morgens met den eersten trein vertrekken. Na de mis dus met het paspoort naar de sekretaris. Om acht uur vertrek. Wij groeten de Belgischen vlag die hier nog vroolijk en vrij aan de gevels wappert. Wij zeggen vaarwel aan hen die ons zoo gul

ontvangen hebben. Een laatste kus aan mijn lieve goede broeder, mijn eeuwige vriend en de trein stoomt weg."

"Ik vind seffens kameraadschap met eenige Brusselaars die ook als vrijwilliger naar het leger trekken. Leuke mannen, hoor. Ik krijg ruzie met nen Hollander die zegt dat wij Belgen, om veel rampen en onheil te sparen, den Duitsch hadden moeten doorlaten. Ik werp hem onder de neus dat recht boven macht gaat en dat wij Belgen onze Koning niet beknibbelen maar bewonderen."

"Naar de consul in Breda. Ik val in een hoopje Kempenaars en verlaat de Brusselaars om bij de jongens van mijn ras (n.v.d.r.: mijn streek) te blijven. Gedrang om ons paspoort. Een fransch sprekende dame krijgt wat op hare neus van een flinke Hollander die haar niet verstaat. Het verhoor bij den Hollandschen politiecommissaris is leuk:

- Gaat gij naar Engeland om werk te zoeken?

Wij willen zeggen dat wij naar 't leger gaan, maar hij laat ons niet uitspreken.

- Ge moet ja zeggen, zegt hij.

- Wij zeggen: ja.

- Ge gaat toch niet om het leger te vervoegen? Ge moet neen zeggen, fluistert hij.

- Wij zeggen: neen.

Daar hebben we best mee gelachen."

Dit politieonderzoek is een mooi staaltje van het verdedigen van de Nederlandse neutraliteit. Dat land vreesst Duitse protesten omdat uit België gevluchte jongelingen via Nederlands grondgebied bij het Belgische leger aansluiten. Daarom worden alle Belgische jongemannen die Nederland wil-

Zander Peeters. Foto Flor Peeters, Lichtaart

Aanlegplaats voor de mailboten in Vlissingen. <http://www.kustvaartforum.com>

len verlaten preventief verhoord. Alleen wie zogezegd naar Engeland vertrekt om daar te werken, wordt doorgelaten. Peeters kan er mee lachen, voor Nederlanders was het bittere ernst.

Maandag 8 februari 1915

“Breda / Vlissingen. De Hollanders zijn goed voor ons. 's Nachts liggen we in Breda met 'n vijftig man bijeen. 's Morgends worden wij wakker gezongen door een klinkende Vlaamschen Leeuw... Dan volgt de groote tocht door Zuid-Nederland. We naderen Zeeland met den Scheldestroom. Ginder verre ligt Antwerpen. In Vlissingen: weeral ne keer naar den consul. We krijgen elk nen dubbelen gulden voor

ons verteer. We eten met de vluchtelingen, kijken naar de Schelde en zoeken België aan de overkant. We zingen luide tegen den storm en den wind op. We slapen met 'n honderd man op ne zolder. Slapen is het woord niet, want er wordt niets gedaan dan gezongen en geroepen. 't Jeugdijg bloed kookt en velen hebben Hollandsch bier of Oude Klaren gedronken.”

Dinsdag 9 februari 1915

“Vlissingen / Folkestone. De groote overtocht! Voor de eersten keer op zee gevaren. We boeffen appelsienen en chocolade (Kwatta) want dat is goed tegen de zeeziekte. In de verte verdwijnen de Hollandsche kusten. Weldra niets meer dan water en de boot gaat op en neer in eeuwige deining. Het wordt me zo aardig (n.v.d.r.: raar), zoo zwaar in het hoofd en de levenslust gaat weg. Op het schip heerscht stilte en allen kijken mekaar met doffe ogen aan. Nergens rust. Op het dek te koud, in de salon te warm. Een klak gaat vliegen. Wij gevoelen zelfs den lust niet om te lachen. In de salon op de schoone tapijten en in de floeren zetels

liggen roerlooze massa's op hun buik.”

“Engeland! Het land der vrijheid, nu meer dan ooit. Aan land krijgen we onze levenslust terug. Folkestone is een havenstad: rumoer, zwarte wolken, werkvolk, 'n trein met Engelsche Tommies die naar 't front trekken. De thee is er niet te drinken. Alle maaltijden: brood met saucissen en saucissen met brood. Ik ben het niet gewoon geworden in Engeland. Ik ben er maar één dag geweest.”

Woensdag 10 februari 1915

“Folkestone / Calais. De zee is kalm en de reis verloopt zonder ongemak. We kunnen de meeuwen bijna met de hand pakken en vermaken ons met hen voedsel toe te werpen. Wij komen in Calais. Een dreunende Marseillaise en een flinke Brabançonne melden aan het toegestroomde volk dat er een bende Petits Belges afkomt. De straatjeugd komt ons tegemoet en roept om sigaretten. In rijen van vier trekken we zingend en juichend naar het prachtige gemeentehuis, dat nog in opbouw is. Er is bijna geen plaats meer, maar we kruipen allemaal dicht bijeen in het vettig, luizenrijk stroo. Ik lig nevens de gloeiende kachel, maar ril van de koude. De wind speelt vrij door de wijdgapende gaten waar eens de vensters zullen komen.”

Donderdag 11 februari 1915

“Calais. We geraken toch de nacht door en 's morgens ontglippen wij het waakzame oog van de wacht en doen, begeleid door een ancien, een tochtje door de stad. Niet veel bijzonders. Veel arme huisjes dicht

Mailboot S.M. Zeeland, op de lijn Vlissingen-Folkestone. <http://www.ebay.ie>

Het strand van Folkestone. <http://www.warrenpress.net>

tegen elkaar gedruimd. 's Middags bij het uitdelen van de soep loop ik verdomd op Frans Simons. Gauw wat nieuws van Thielen verteld, een adres opgeschreven en tot weerziens. 's Namiddags exercitie op het strand. Een dikke sergeant geeft ons onderricht. Het is een man om ons eerbied en ontzag in te boezemen. Een lijf lijkt een luttel (n.v.d.r.: worstelaar). Ik zou er niet graag mee te doen hebben. We blijven eenige dagen in Calais en dan gaan we den boot op om te vertrekken..."

Gustaaf Peeters start een twee jaar durende officiersopleiding in Octeville, Frankrijk. Vervolgens verzorgt hij als sergeant een paar

Stadhuis van Calais.
<https://fr.wikipedia.org>

maanden de schachtenopleiding. Einde mei 1917 trekt hij als adjudant naar het front in Ramskapelle.

Tijdens het eindoffensief sneuvelt hij in Kortemark als hulponderluitenant van het 10de linieregiment. Het is dan 14 oktober 1918. Zijn broer Zander keert gezond en wel van de oorlog terug.

Bronnen:

- e-mails van Flor Peeters, 22 en 24 februari 2016.
- VLEUGELS J., **De ridders der grenzen**, heruitgave: Ravels, drukkerij De Kinderen, 1978.
- WATERSCHOOT E., **De Duitsers in de Kempen**, heruitgave: Balen, Studium Generale vzw, 2006.
- Register van de burgerlijke stand in Baarle-Hertog, 1910-1920, Hendrik Jozef Schurmans.
- Tilburgsche Courant, 16 februari 1915

Bidprentje. Foto Flor Peeters, Lichaart

Merkwaardigheden (87)

ANTOON VAN TUIJL

Trouwe lezers weten dat Amalia regelmatig schenkingen ontvangt. Wij vermelden die steeds in onze rubriek 'Arme Amalia'. Vaak zitten daar boeken bij..., véél boeken. Enige tijd geleden troffen we in een van de binnengekomen dozen een exemplaar aan van het boek 'Bijdragen tot de geschiedenis van Baerle', geschreven door Baarle-naar Rector van den Broek. Een mooie aanwinst!

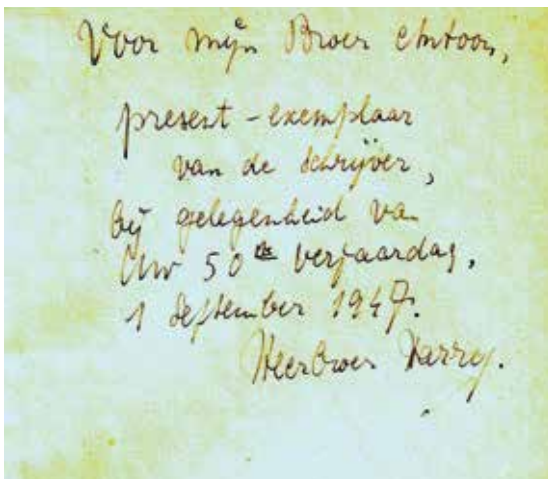
Bij het inzien van dit boek, treffen we een merkwaardigheid aan. Met-

een bij het openslaan, zien we een met de hand geschreven opdracht. 'Voor mijn broer Antoon', staat er. En verder: 'present - exemplaar van de schrijver, bij gelegenheid van uw 50ste verjaardag. 1 september 1947. Heerbroer Harry'.
12.1

Verwarring

Er rijzen vragen... Wie is Antoon en wie is heerbroer Harry? Is Harry de schrijver van het boek? Hij schrijft immers 'present - exemplaar van de schrijver'. Maar Rector van den Broek heeft als voorletters J.P.H. Die doen niet meteen denken aan een Harry! We blijven met een zekere verwarring zitten, want we weten het even niet.

Dan is het weer eens eerste zondag van de maand. Amalia houdt open huis. Meestal loopt dan ook Jan Broos binnen. U kent hem o.a. van de mooie cirkelvormige stamboomfiguren die hij maakt van mensen die optreden in 'Aon de praot mee'. Ik laat hem het boek met de opdracht zien. Jan popelt direct om uit te zoeken met wie we hier van doen hebben. Enig heen en weer roefelen op de computer brengt al gauw het bidprentje van Rector van den Broek in beeld. Daar lezen we als volledige voornamen: Johannes, Petrus, Henricus.

De opdracht in het boek.

Bidprentje van Rector Van den Broek.

Zou de derde doopnaam tot de roepnaam 'Harry' geleid hebben? "Ja, dat klopt", zegt Wout van den Broek die, als geroepen, juist op tijd binnengekomen is. Hij kent de familie van de rector natuurlijk goed en weet dus ook te vertellen dat er in die familie een Antoon was.

Is het bovenstaande verhaaltje wereldnieuws? Nee, beslist niet. Maar het is wel leuk hoe een paar regels tekst in geschonken boek kan leiden tot snel spuurwerk, met als oplossing een werkwaardig spel met doop- en roepnamen.

Wereldnieuws?

Jan Broos duikt in de beschikbare familiegegevens, maar vindt zo gauw geen Antonius! Wacht even, we hebben nog een gegeven. Harry schrijft immers dat zijn broer op 1 september 1947 vijftig jaar wordt. Het duurt niet lang of Jan tovert een geboorteacte tevoorschijn waaruit blijkt dat Gerardus van den Broek en Maria Elisabeth Hendriks op 1 september 1897 een zoon krijgen die ze de doopnamen Cornelis, Antonius geven. Ook hier leidt de eerste doopnaam niet tot een roepnaam want ze noemen hem Antoon!

Portret van de schrijver.

Wij hebben het boek met de opdracht erin opgenomen in Bidoc en

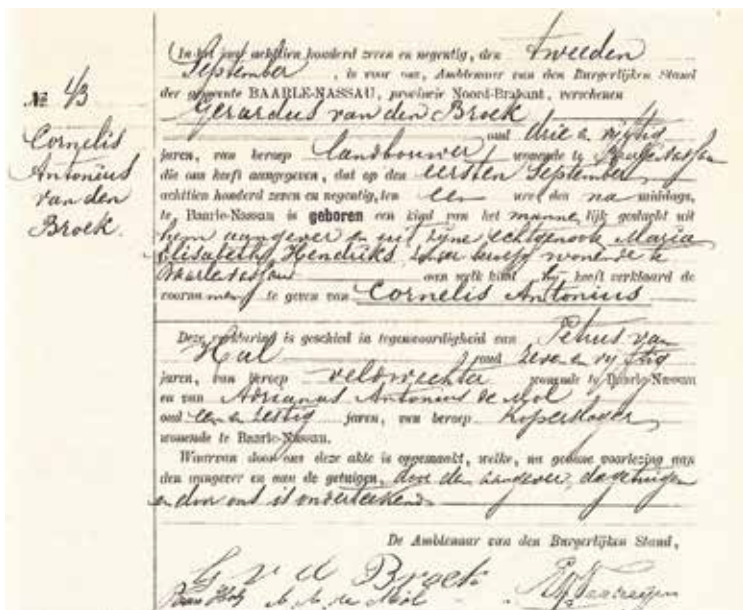

Het boek van Rector Van den Broek.

het verwisseld met een exemplaar dat daar al stond. Wij bewaren in onze bibliotheek drie exemplaren.

Liefhebbers?

Merkwaardig is ook dat we in het laatste jaar nog twee keer een boek van rector Van den Broek ontvangen hebben. We troffen ze aan in enkele schenkingen die uit nalatenschappen kwamen. Er zijn nu twee exemplaren beschikbaar. Mochten er in onze ledenkring liefhebbers voor zijn, dan kunnen zij zich melden!

De geboorteacte van Antoon van den Broek.

Het boek met zijn originele omslag.

In Memoriam

Helaas hebben wij in de afgelopen periode afscheid moeten nemen van een aantal van onze leden.

Wij gedenken:

Mevr. M. Tielemans-Verschueren

Dhr. G. Jansen

Mevr. R. Bruurs-Voeten

Dhr. B. Overbeke

Mevr. T. Kin-Jespers

Dhr. M. van Oosterhout

Namens bestuur en leden wensen wij de nabestaanden heel veel sterkte toe.

Om er zeker van te zijn dat we niemand in deze rubriek vergeten te vermelden, doen wij een vriendelijk verzoek aan nabestaanden om een overlijdensbericht te sturen naar:

*Maria Voeten-Wouters, Spoorpad 8, 5111 BW Baarle-Nassau
of naar Heemkundekring Amalia van Solms, Kerkstraat 4,
2387 Baarle-Hertog.*

Amalia aan het werk (10)

REDACTIE

Elke drie maanden besteden we in de rubriek 'Amalia aan het werk' aandacht aan zaken waar de vereniging mee bezig is. Of doen we oproepen om medewerking van leden aan projecten of werkgroepen. De afgelopen maanden stonden in het teken van het Bels Lijntje. Niet gek dat de meeste stukjes daar over gaan.

100 jaar kiesrecht

Honderd jaar geleden wijzigde de Grondwet in Nederland. Mannen kregen het algemeen kiesrecht en elk beletsel tegen het algemeen vrouwenkiesrecht werd uit de Grondwet verwijderd. Algemeen vrouwenkiesrecht werd in 1919 door aanpassing van de kieswet een feit. Voor een goed functionerende democratische rechtsstaat is het noodzakelijk dat burgers weten hoe deze rechtsstaat functioneert, dat zij zich bewust zijn van de waarde ervan en inzicht krijgen in hoe zij hierin een actieve rol kunnen hebben.

Burgemeester Hofland.

Op vraag van gemeente Baarle-Nassau wil de heemkundekring nader onderzoek plegen naar het verloop van de plaatselijke verkiezingen in deze periode, naar de eventuele gevolgen van het algemeen kiesrecht, naar de personen in de plaatselijke politiek. Dit alles zou moeten leiden tot een tentoonstelling in het gemeentehuis in september.

Wie interesse heeft voor dit onderwerp en wil meewerken aan dit project, kan zich opgeven. Wie heeft er foto's van gemeenteraadsleden? Wie was het eerste vrouwelijke gemeenteraadslid? Opmerkelijke gebeurtenissen in de gemeenteraad? Laat het ons weten: info@amaliavansolms.org

Wandelnetwerk Zondereigen

Begin dit jaar hebben we vanuit Amalia enkele malen overleg gehad met TPA (Toerisme Provincie Antwerpen) over het wandelnetwerk rond Zondereigen. Vraag was hoe de nieuwe paden die er in de ruilverkaveling Zondereigen zijn gekomen – ook daar heeft Amalia in de afgelopen jaren haar steentje aan bijgedragen – op een logische manier in het wandelnetwerk zijn in te passen. TPA zorgt voor de markering en kaartmateriaal van het wandelnetwerk.

Wandelnetwerk "Kempense Koloniën":
Start Kapel O.L.V. der Stilte, Gehoud Merkplas
4 - 54 - 87 - 52 - 26 - 14 - 15 - 51 (verkorting naar 26) - 25 - (paauze Schuttershof 1) - 29 - 28 - 27 - 89 - 88 - 78 - 79 - 74
Verkorting bij knipt 51 naar 26 - 27 = 5,5 km
Start Kerk St. Rumoldus, Zondereigen
24 - 25 - 29 - 28 - 27 - 89 - 88 (verkorting) - 78 - 79 - 74 - 54 - 87 - 52 - 26 - 14 - 15 - 51 - 25 - 24
Verkorting bij knipt 88 naar 87 = 7,6 km.

Kaartje in de nieuwe wandelfolder 'Het Moer' van Toerisme Merksplas.

Tijdens een veldbezoek met een medewerker van TPA is aangegeven dat de nieuwe markeringspalen rond de zomer zullen worden geplaatst. Een nieuwe kaart zal wat langer op zich laten wachten. Om dat gat op te vangen heeft Toerisme Merksplas alvast een foldertje uitgebracht voor een rondwandeling in het Moer, met vertrekpunten bij café Schuttershof of St. Rumolduskerk in Zondereigen (knooppunt 29) en de Kapel van het Geheul (knooppunt 74).

Het Bels Lijntje-routeschildje op de grens wordt onthuld door burgemeester Marjon de Hoon van Baarle-Nassau en schepen Jef Van de Pol van Ravels.
Foto: Eline Blok

De grens uitgezet

In alle tekeningen is te zien dat de rijksgrens scheef over het reizigersperron aan Baarle-Grens loopt. Maar waar loopt die nu precies? Net vóór de aftrap 'Bels Lijntje 150 jaar' heeft de gemeente die grens op verzoek van Amalia precies uitgezet. Met stokken is het verloop van de grens voor alle bezoekers op zondag 23 april zichtbaar gemaakt. Op het perron komt ter

hoogte van de grens nog een van de 'bakens/rustpunten BL150'. Altijd gemakkelijk als je dan weet waar de grens precies loopt. Over het fietspad van het Bels Lijntje geven twee strepen de grens aan. Daar heeft de gemeente ook voor gezorgd. Twee routeschildjes attenderen de fietser ook nog eens op de rijksgrens. Vanzelfsprekend staan die schildjes precies op de grens.

De grens bij het grensstation wordt vastgelegd.

Oprit perron

Aan de zuidkant van het perron aan de grens is de oude oprit – dat was de toegang tot het station vanaf de Belgische kant – weer te voorschijn gekomen. Leden van de erfgoedvereniging Nicolaus Poppellius hebben de begroeiing verwijderd. Met een kraantje is op verzoek van Amalia de oprit weer toegankelijk gemaakt, zodat je nu net als vroeger de oprit weer kunt gebruiken om op het perron te komen.

Aan de noordzijde van het perron heeft een vergelijkbare oprit gelegen, voor de toegang vanuit Nederland. Deze is nu helemaal verdwenen.

De oprit aan de zuidzijde van het reizigersperron aan de grens.

De nieuwe voetbrug bij het grensstation.

Voetbrug bij grensstation

Amalia heeft er voor gezorgd dat er aan de westkant van het grensstation een bruggetje over de beek is aangelegd. Het stelt wandelaars in staat een blik te werpen op de ingang van de gemetselde duiker die bij de aanleg van het station is gebouwd om de beek onder het spoor (en perron) door te leiden. De duiker is al ruim een eeuw oud, maar verkeert in perfecte staat: er is echt vakwerk geleverd.

Presentatie Landschapsbeheer

Hoe kan je actief zijn binnen onze heemkundekring? Om dat wat beter voor het voetlicht te brengen heeft Amalia een presentatie gemaakt die het werk van een van de werkgroepen belicht. Gekozen is voor de werkgroep landschapsbeheer. Die is op een heel leuke manier bezig met erfgoed, anders dan anders. Niet helemaal toevallig is de nieuwe presentatie voor de eerste keer gebruikt op zondag

23 april bij de aftrap van Bels Lijntje 150 jaar. De werkgroep landschapsbeheer is al maanden actief op het voormalig emplacement aan de grens. De put van de draaischijf is zuiver gezet. Ook op en langs het lange reizigersperron zijn struiken weggehaald: de perronrand is weer over de volle lengte zichtbaar. Verder zijn oude paden weer toegankelijk gemaakt voor wandelaars.

Met foto's van vóór en na het werk, en allerlei 'lijntjes' tussen die foto's en een grote plattegrond van het gebied. Zo is één oogopslag te zien waar er is gewerkt, en met welk doel. De presentatie vond veel aftrek, de hele dag verdrongen bezoekers zich voor de kraam waarin de presentatie stond opgesteld. Ook bij de lezing van Jan van Eijck over het Bels Lijntje – op dinsdag 25 april in een bomvolle aula van het Cultureel Centrum – gingen veel bezoekers even een kijkje nemen.

In de komende tijd zal deze presentatie zeker nog op meer plekken te zien zijn, bijvoorbeeld op de Midzomernachtfair in Baarle.

Tijdens de lezing van Jan van Eijck over het Bels Lijntje stond de presentatie over de werkgroep landschapsbeheer in de zaal opgesteld.

Eerste Vroege Vogeltocht 2017

HARRY BENSCHOP

Elk jaar organiseert Amalia twee Vroege Vogeltochten in ons heem. De (niet zo vroege) Vroege Vogeltocht van dit jaar ging net over de grens naar het Turnhouts Vennengebied. Lies van Moorsel maakte de foto's.

Twee keer per jaar stapt Antoon van Tuijl vroeg zijn bed uit voor Amalia: voor de twee Vroege Vogeltochten die hij elk jaar voor Amalia organiseert. "Al vanaf 1990", vertelde hij onlangs in het Heemhuis. "Een keer in het vroege voorjaar, dan gaan we vooral op zoek naar de weidevogels. Wat later in het jaar, eind mei begin juni, letten we vooral op de zangvogels." Voor die tweede tocht moet de wekker echt vroeg staan, want dan wordt er al om vijf uur vanaf het heemhuis vertrokken.

"Vroeger konden we op meer plaatsen in Baarle terecht voor de weidevogels", vertelt Antoon. "Langs de Zevenhuizenbaan, het Gorpeind, Eikelenbosch. Eigen-

Uitkijken over het Klotteraar.

lijk in de hele zuidwesthoek van Baarle. We gingen ook wel eens naar Groot-Bedaf." De laatste jaren wordt het steeds lastiger om weidevogels als de grutto te vinden in ons heem. "Grotere akkers, minder reliëf, het ontbreken van ruigteranden en een niet op de weidevogels afgestemd maaibeheer", somt Antoon als oorzaken op.

Daarom wordt steeds vaker voor de (niet zo vroege) Vroege Vogeltocht uitgeweken naar het Turnhouts Vennengebied. "Want we willen graag de grutto's zien jagen en horen roepen, de Kieviten zien buiteln. En zonder het luide jodelen van de wulpen is het geen voorjaar. Daarom gaan we ze zoeken buiten ons heem!" Rond de Grote Klotteraard is de trefkans veel groter. "Je ziet daar ook verschillende soorten eenden en ganzen. En natuurlijk letten we op die tocht op de zangvogels. De meest bijzondere was de blauwborst. In het bos ook nog een boomklever."

Voor de zangvogels hoeft er niet te worden gezocht naar andere

Even doorstappen.

gebieden. "Je vindt ze in meer kleinschalige gebieden met bos en struweel. Denk aan de Withagen, de Broskens en de Manke Goren. In naaldbossen vind je weer andere soorten. We kunnen dus dicht bij huis blijven."

Wie ook wel eens mee wil, kan op zondag juni aansluiten. Vertrek om 5.00 uur vanaf het Heemhuis, dat voor de gelegenheid een kwartiertje voor vertrek, dus om 4.45 uur, open is. Aanmelden is niet nodig. Wie graag foto's maakt, vragen we die op foto@amaliavansolms.org te plaatsen. Net zoals Lies van Moorsel deed van de Vroege Vogeltocht op zondag 9 april. Nog bedankt Lies.

Foto's: Lies van Moorsel

Waterloop door het landgoed.

Aalscholver.

Kleine plevier.

Scholekster.

Zingende blauwborst.

Nestholte van een boomklever.

Kauwen nestelen in een oud spechtenhol.

Nest van rode bosmieren.

Rode bosmieren waren zich tussen de handen van Antoon.

Toon Jongenelis over de Vroege Vogeltocht 2017

Hedenmorgen onder een stralend zonnetje reden we om 8 uur richting Zwart Water met 19 vroege vogels.

Antoon wist iedereen weer te boeien met de kennis over vogelgeluiden en stopte als er bijzondere geluiden waren of vogels te zien waren. We zagen Canadaganzen, Nijl- en grauwe ganzen en Nijlganzen met kuikens, maar ook scholeksters grutto's, Kieviten, kokmeeuwen, wilde eenden, blauwe reiger, boomklever, paapje, witte kwikstaart, rietgors, zwartkopmees, geelgors, roodborsttapuiten, ...

Het was een mooie tocht in dat gebied met mooie vennen en plassen. Bomen die langzaam maar zeker in blad komen. De bloei van wilde krent en wilde kers en bij de huizen de magnolia's in diverse kleuren, van spierwit en roze tot diep paars. Kortom: het was voor eenieder weer een genot om met Antoon deze dag op deze manier te beginnen en er later nog van te genieten.

Antoon, namens iedereen nog bedankt!

Arme Amalia (96)

ANTOON VAN TUIJL

Schenkeningen blijven binnenstromen. We kunnen weer een flinke lijst melden en dat doen we met plezier.

Vanaf begin januari kregen wij het volgende geschenken:

- Een wandbord met een zeemansportret. Dat doet niet erg heemkundig aan, maar op de achterkant lezen we 'De Sjeef', dat is de schijf (van de pottenbakker). Zo heette het atelier van Mathieu Doesborg. Het bord is dus in Baarle gemaakt.
- Een mooie verzameling stafkaarten en kadasterkaarten.
- Een ganzenveer die tot schrijfpennen gesneden is.
- Drie dozen vol archeologische vondsten, bestaande uit scherven van aardewerk en van natuursteen. Onze werkgroep heeft dus wat te puzzelen.
- Van verschillende schenkers ontvingen we ook deze keer weer heel veel bidprentjes.
- Er kwamen ook veel boeken binnen, waaronder enkele waardevolle, die we graag opnemen in Bidoc.
- Meerdere schenkingen bevatten ook devotieprentjes.
- Een aantal foto's waarvan meerdere gelukkig goed gedocumenteerd zijn.
- Een boekje over archeologie in midden-Brabant.
- Een wit geëmailleerde luierremmer.
- Een melkkoker in groen email.
- Een doos vol met eremedailles en gedenkpenningen, carnavalssymbolen en erelinten.
- Zes grote dozen met talloze archiefstukken en allerlei aantekeningen uit de nalatenschap van Pater Georg Dirven.

- Enkele oude prentbriefkaarten van Baarle.
- Een koffiemolentje. Dat kreeg een plaatsje in onze keuken.
- Enkele scheerapparaten van verschillende merken en modellen.
- Een oude stallantaarn.
- Wat voorwerpen die gebruikt werden in de doka van de fotograaf.
- een kleine clisteerspuit.
- Meerdere schenkers bezorgden ons krantenknipsels over Baarlese onderwerpen.
- Enkele kerkboeken, het ene al mooier uitgevoerd dan het andere.
- Een aantal dia's.
- Een ingelijste prent van 'het huis op Loveren', gemaakt door K. van Herck.
- Een paar geluidsbandjes voor de cassetterecorder.
- Een aantal documenten en personalia.
- Een speldenkussentje.
- Een complete en een 'ééntientjes'.
- Rozenkrans.
- Twee gehaakte kleedjes, die straks netjes in onze textielverzameling terecht komen.
- Enkele schriften met verhalen, gedichten, liedjes, voordrachten en toneelstukjes.
- Twee Agnus Dei's.
- Een scapulier.
- Een kleine huiszegen in het Frans.
- Een paar stichtelijke boekjes.
- Twee Baarlese prenten van Menting-Van Gool.
- Een cliché met een bevrijdingssymbool.
- Enkele exemplaren van Baarlezone en de voorlopers daarvan.
- Twee houtskooltekeningen van Hyacintha van Gool.
- Enkele insteekmappen.
- Een aantal uitvaartboekjes.
- Ingebonden jaargang 2016 van Ons Weekblad.

Wij danken de volgende goede gevers.

Femie Lückman – Gust Haagen – Joep de Jong – Ria Kerremans – Jos van Roozendaal – Maria en Leo Voeten – Ineke van Strijp – Corry en Jos Jansen – Els en Herman Janssen – Kees Schoenmakers – Familie de Roy – Frans de Jonghe – Trees Diepstraten - Familie Jansen-Van Loon – Ad Christiaansen – Ad Kusters – Ad van Rijen – De heer Dirven – Elly Gulickx.

Nieuwe boeken

Voor geïnteresseerden vermelden we ook welke boeken we in de voorbije maanden konden opnemen in onze bibliotheek. Het gaat om schenkingen en om aankopen.

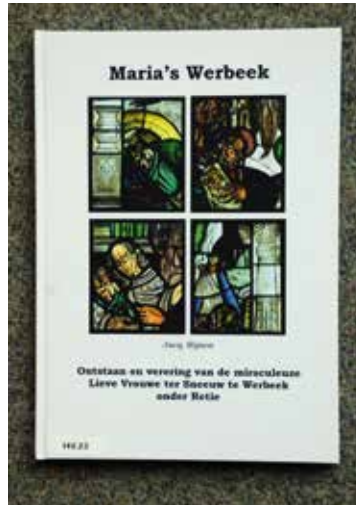

'Trouw aan mezelf' van Frieda Pruim. Wij kochten dit boek omdat de hoofdpersoon een tijd in Baarle woonde en werkte. Het gaat namelijk over Diet Middelman, dochter van de toenmalige directeur van Puddingpoederfabriek 'Bergère'.

'Abdijen en begijnhoven van België' onder redactie van Albert d'Haenens. Vier mooi geïllustreerde delen. We namen ze op omdat we een aantal van de oude abdijen en enkele begijnhoven al eens bezochten. Wie via deze boeken nog eens terug wil...

'Toeristisch wegwijs; een toeristische en poëtische collage voor Turnhout, Hoogstraten, Kasterlee en omgeving'. Ook Baarle komt hierin aan bod.

'Veldnamen in de gemeente Chaam' van Christ Buiks. Een toponiemenboek van onze bureu.

'Maria's Werbeek' van Jacq Bijnen. De schrijver heeft alles uitgezocht wat er maar te vinden was rond de legende van het Maria-beeldje dat in de zeventiende eeuw gevonden werd aan de Oude Bredasebaan tussen Chaam en Baarle. Hieruit ontstond de verering van O.L.Vr. ter Sneeuw.

Ad van Gurp bekijkt alle binnengekomen boeken en gaat zorgvuldig na of er Baarlese zaken in staan of eventueel heemkundig waardevolle thema's. Met bewondering zeg ik dat hij dat deed met alle boeken die we in Bidoc hebben. Wat een karwei!

Grote schenking

Marcel en Lisette Gulickx-Verachtert zijn verhuisd naar een kleinere woonruimte. Zolang Amalia bestaat, hebben zij zich zeer betrokken leden getoond. De heerlijke wafels zijn daarvan niet het enige bewijs. Lisette heeft van zeer veel activiteiten foto's gemaakt. Die verwerkte zij steeds in albums, waarin ze ook uitnodigingen, programma's en knipsels opnam. Zo ontstond een grote reeks goed gedocumenteerde fotoboeken. Nu ze daarvoor zelf geen plaats meer heeft, schenkt zij die aan Amalia.

Wij ontvingen meer dan een kastplank vol van deze albums. Die gaan we binnenkort ontsluiten. Dat wil zeggen, dat we de albums een codenummer geven en de inhoud opnemen in de computer, zodat foto's en documentatie gemakkelijk opgezocht kunnen worden. Wij realiseren ons dat deze albums het resultaat zijn van vele jaren trouw lidmaatschap. Wij gaan ze zorgvuldig bewaren, verwerken en gebruiken.

Heel hartelijk dank.

Nieuwe leden

MARIA VOETEN-WOUTERS

In de laatste drie maanden kregen we er weer 15 nieuwe leden bij.

Wij heten van harte welkom:

Fam. M. Verschueren
Fam. A. van Tilborg
Mevr. C. Mathijssen-Simons
Fam. J. Dirven- Mennens
Fam. A. Verheyden
Fam. N. Mathijs-Paulissen
Dhr. H. Severijns
Dhr. W. Kersten
Fam. L. Goorts-Koenen

Reacties van lezers

Met veel plezier wederom de nieuwe Van Wirskaante gelezen. Echter is in het artikel over WOII op blz. 44 (2017/1) een forse fout. Het eskader vliegtuigen dat wordt omschreven als Typhoons is niet correct. De afgebeelde vliegtuigen zijn Junkers STUKA's en geen TYPHOONS. Op een van de vleugels is overigens het Duitse wapen te zien van de Duitse Luftwaffe. De Typhoon heeft inderdaad raketten gebruikt om vijandelijke tanks te vernietigen, maar vloog met ingetrokken landingsgestel en had rechte vleugels. Het was een Amerikaans vliegtuig en geen Duits dus. Graag herstellen.

Ben H..J. Wentink

“Ik weet ook dat het nooit zal komen, want de spoorweg is van de staat. Al was de weg ook van mijn dromen, daar blijf je af, ook als ‘t om wegen gaat’.

Uit de dagboeken van Jo Huijbregts (13)

LEO VOETEN

Jo Huijbregts heeft in zijn lange leven zo bijna alles opgeschreven wat in zijn ogen aan interessants in Baarle gebeurde over de periode 1943 tot 1985.

Ook in dit nummer zal ik aan de hand van zijn dagboeken een selectie maken; een kijkje op het leven in het Baarle van toen. In dit nummer geven de artikelen een blik op het leven in 1973

Februari 1973
Komt opening van het Bels Lijntje in gevaar?

Zoals U waarschijnlijk wel weet, zal binnen afzienbare tijd het personenvervoer op het Bels Lijntje worden hervat. Hiervoor zou dan gebruik gemaakt worden van een oude stoomlocomotief die bij de NS te Tilburg weer in orde wordt gemaakt.

Voor op zo'n oude stoomlocomotief staat altijd een heel grote lantaarn. Nu is enkele dagen geleden de lantaarn van bovenbedoelde locomotief door antiiekdieven ontvreemd. En zonder deze lantaarn mag de trein niet rijden! Er doen geruchten de ronde dat deze lantaarn te Alphen, in de buurt van de Heuvel verkocht zou zijn. De buurt die het meeste belang heeft bij de tijdige heropening van het lijntje looft enkele flessen (met inhoud) uit voor inlichtingen die kunnen leiden tot het terugvinden van deze lantaarn. Inlichtingen kunt u telefonisch doorgeven aan de nummers 04258-366 en 507.

De voor Baarle bekende locomotief, de '3737', is hier weer voorzien van de grote lantaarn op het front. Hij mag weer rijden.

Voor Baarle en omstreken was touringcarbedrijf "De Arend" van Jos van Raak een begrip. Duizenden mensen hebben met zijn bussen o.a. een bedevaartreis naar Lourdes gemaakt, zoals hier op de groepsfoto uit 1969.

1973

Touringcarbedrijf 'De Arend'

'De Arend' biedt u de volgende reizen aan:

Oostenrijk-Italië-Zwitserland	10 dagen	vanaf fl. 310,-
Lourdes	7 dagen	fl. 235,-
Luxemburg	3 dagen	fl. 120,-
Luxemburg	2 dagen	fl. 65,-
Parijs	3 dagen	fl. 130,-
Parijs	2 dagen	fl. 80,-

Vanaf juli nog diverse dagtochten

Brochure van Touringcarbedrijf 'De Arend'.

foto: Fam. van Raak

Juli 1973

**Jan Bastiaansen
25 jaar postbode
in Baarle-Nassau**

De heer Jan Bastiaansen (50) uit Baarle-Nassau, ook wel bekend als Jan Post, zal volgende week zijn dienstjubileum bij de PTT vieren. Al die 25 jaren is hij postbode in Baarle-Nassau geweest. Door ervaring een beetje wijs geworden dachten we, dat een interviewje met zo'n man een min of meer sterk verhaal moest opleveren.

Het werd het verhaal van een doodgewone postbode die nooit iets bijzonders heeft beleefd. Maar gewoon probeert zijn werk zo goed mogelijk te doen, zoals de heer Bastiaansen het zelf formuleert. Van andere jubilarissen van Tante Post hoor je wel eens dat ze ooit eens hartje winter door de ijskoude en gierende noorderwind met fiets en post en al in een net niet bevroren sloot zijn geblazen. Maar zo iets is de heer Bastiaansen nooit overkomen. "Hoewel", vertelt hij, "ik ben eens een keer van mijn

fiets gevallen. Maar toen had ik bloedarmoede. En ik, de fiets, en de post bleven keurig naast de sloot liggen". Hij is ook nooit post kwijt geraakt. En toen een jaar of wat geleden het postkantoor in Baarle werd overvallen - weet u nog: heel Baarle en omgeving was die dag uitgelopen naar de Acht van Chaam - was hij op vakantie. Maar alle gekheid op een stokje, de heer Bastiaansen is een bijzondere postbode. Zijn gezicht staat - weer of geen weer, en in lastige karweitjes of niet - altijd vriendelijk

Jan Bastiaansen bezorgt al 25 jaar trouw en zorgvuldig de post..
Stadsarchief Breda

en hij heeft eigenlijk nooit moeite gehad met de Baarlese cliënten van Tante Post. Hij zegt: “de mensen zijn altijd erg aardig voor me en ik van mijn kant probeer ze zo goed mogelijk te bedienen; dat is trouwens niet meer dan mijn

plicht, nietwaar?”

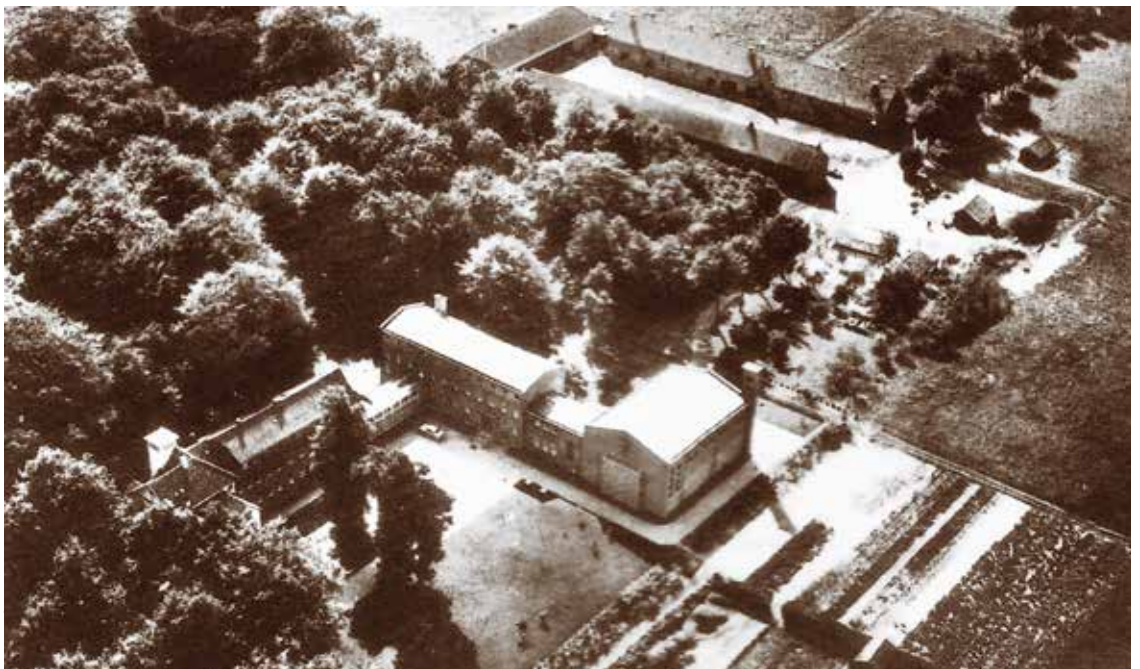
De heer Bastiaansen is afkomstig uit de landbouw. “Ik werkte op het bedrijf van mijn vader. Maar dat deden mijn twee broers ook en we konden natuurlijk niet alle drie blijven. Bovendien wilde ik best bij het spoor of de post. Het werd, omdat er net een plaats vrij kwam in Baarle, de post. Ik heb er nooit spijt van gehad. Ik heb een geweldig en gezellig vak, dat ik niet graag zou willen missen. Wat me er het meest van boeit is dat wij, postbodes, zoveel contact hebben met zoveel mensen”, vertelt de jubilaris. Hij deed vroeger zijn routes op de fiets maar hij zit al een jaar of acht op een van de auto's. Dat heeft, vindt hij, zijn voors en zijn tegens. Je zit lekker droog, hoeft niet tegen de wind in te trappen en kunt erg veel meenemen. Maar een nadeeltje is dat je veel loopwerk moet doen; auto in, auto uit. Maar je kunt ook niet alles hebben. De dag van het jubileum zal begonnen worden met een H.Mis uit dankbaarheid. Om drie uur zal

de heer Bastiaansen in zijn woning gehuldigd worden en van vijf tot zes uur zal hij receptiëren in de bowling aan de Stationstraat.

10 juli 1973 **Eeuwfeest van Hooghuis**

Halverwege Baarle-Nassau en Chaam staat langs de Bredaseweg een wat opvallend wit gebouw met een 15 meter hoge klokketoren. Het behoort tot de Gaarshof, een tehuis dat ondedak biedt aan 85 mannen die om de een of andere reden moeite hebben zich te handhaven in de maatschappij. Huize De Gaarshof, gelegen op een complex grond van 12 ha., is in de loop der jaren herhaaldelijk van naam veranderd. Het heeft ook niets meer te maken met zijn oorspronkelijke bestemming. Honderd jaar geleden, om precies te zijn op 5 juli 1873, werd door een zekere Bergh in de voorgevel de eerste steen, met een Franse inscriptie, geplaatst.

Luchtfoto uit 1970 van het complex van de Gaarshof .

De Gaarshof, in de Baarlese volksmond 'Het Hooghuis'.

Pater dr. Ed. Loffeld, die voor zijn pensionering 33 jaar professor in de missiologie was aan het Groot Seminarie van de congregatie van de H. Geest in Gemert en sinds 1969 pastoraal medewerker in de Gaarshof, is aan de hand van die gevelsteen verder gaan zoeken naar de geschiedenis van Henriette van den Bergh en van het Hooghuis, zoals het in de volksmond wordt genoemd.

Twee jaar geleden beschreef hij in de brochure 'Huis aan het Breevaartpad' de geschiedenis van de Gaarshof, dat oorspronkelijk gebouwd werd als jachthuis in een uitgestrekt heidegebied. Het vroegere jachthuis werd in 1931 gekocht door Duitse Franciscaner broeders van het H. Kruis als uitwijkmogelijkheid voor het opkomende nazidom. Inderdaad begonnen deze broeders er in 1939 hun

Franciscanendag, begin jaren 70, met vooraan 2e en 3e van links Broeder Pascalis en dr. Ed. Loffeld.

eerste charitatieve werk. In 1968 verhuurden de broeders hun St. Franciscusklooster aan de Stichting de Gaarshof, waarvan de directeur van CRM in Noord-Brabant (red: ministerie cultuur, recreatie en maatschappelijk werk), de heer F. de Leeuw, voorzitter is. Directeur van de Gaarshof is Broeder Paschalis Hoogers, die tevens overste is van de broedersgemeenschap.

Een tuinfeest

Morgenavond 12 juli zal het 100-jarig bestaan van het Hooghuis door een groot aantal genodigden gevierd worden met een tuinfeest dat om 8 uur begint. Hieraan zullen meewerken de muziekkorpsen van Baarle-Nassau-Hertog en Ulicoten, alsook het majorettenkorps. Morgenmiddag om 4 uur worden de medewerkers van de gemeentesecretarie van Baarle-Nassau uitgenodigd voor een receptie met rondleiding in het Hooghuis. Om halfzeven volgt een receptie voor de burgemeester, de leden van de gemeenteraad en de gemeentesecretaris van Baarle-Nassau. Bij gelegenheid van het eeuwfeest zal het oude jachtklokje weer luiden in de toren van het Hooghuis.

Augustus 1973 Karakter van Loveren moet bewaard blijven

Het gemeentebestuur van Baarle-Nassau heeft deze week met bewoners van de Baarlese buurtschap Loveren gesproken over de toekomst van dit rustige pleintje tussen Baarle-Nassau en Ulicoten. Op de daarvoor belegde hoorzitting was de helft van de bewoners aanwezig. Op vraag vanachter de gemeentebestuurstafel welke wensen

Een zomers stilleven van het hertenkamp op Loveren.
foto: buurtbewoner Loveren

er bij de buurtbewoners leefden over Loveren (de oude dorpskern van Baarle-Nassau) kwam na enige discussie het antwoord. Het karakter van het pleintje dient te worden gehandhaafd. Het sparen daarvan heeft nu des te meer aandacht gekregen omdat enkele weken geleden het hertenkamp van Loveren is opgeruimd. Dit overigens met de volledige instemming

van de buurtbewoners. De herten hadden in hun park namelijk niet voldoende leefruimte. Ze zijn inmiddels verkocht aan een ander hertenkamp. De buurtbewoners van Loveren gaven het gemeentebestuur te verstaan dat het pleintje in de toekomst niet moet worden doorsneden door een weg Nonnekuil-Ulicoten. De gemeente heeft de bewoners wat dat betreft gerust kunnen stellen: ook Baarle voelt er weinig voor om Loveren op deze manier aan te tasten. De gemeente is van mening dat het karakter van Loveren het best bewaard kan blijven door op het pleintje een plantsoen aan te leggen. Dat plan zal de komende dagen worden uitgewerkt. En omstreeks 20 september tijdens een tweede hearing aan de buurtbewoners ter goedkeuring worden voorgelegd. In afwachting van de dingen die komen gaan hebben de bewoners van Loveren nu al laten weten dat wanneer de plannen eenmaal verwezenlijkt zullen zijn het pleintje met een echt Loverens feest zal worden heropend.

22 september 1973

Gedicht Bels Lijntje

Zou het niet mogelijk kunnen zijn.....?
Dat eens den weg van 't Bels Lijntje
Die toch nergens meer voor dient
Werd verhard voor Jan en Trijntje
Voor auto's en bromfiets misschien
Wat zou dat heerlijk kunnen wezen
Wat zou dat heerlijk kunnen zijn
't Enigst wat we konden vrezen...
Zouden de kruisingen weer zijn

Zou dat lijntje kunnen dienen
Voor de weg in opspraak waar 't om gaat
Afgetapt daar waar de snelweg
Breda-Tilburg over 't lijntje gaat
Niemand hoefde dan te vragen
Naar den grond die er moet zijn
Om weer een nieuwe weg te trekken
Door bos en land met veel sagrein

Langs 't dorpke Riel, ging 't haast omheen
Ook Alphen liet men bijna rusten
Maar Baarle werd verstoord naa 't scheen
Stoplichten laten 't verkeer wel rusten
Kruisingen zijn steeds gevaarlijk
't Is 't zelfde waar die ook zijn
't Klinkt kort en hard maar waarlijk
Ze zijn en blijven een venijn

Een suggestie maar van een inwoner
Die jaren lang al heeft gedacht
Als hij fietste van en naar zijn woning
Waar hij steeds vlug weer werd verwacht
Hoeveel lange kilometers rijden
Zou 't voor velen minder zijn geweest
Als niet in de loop der tijden
't Lijntje een verkeersweg was geweest

Zo'n weg hoor ik U al zeggen
Is veel te gevaarlijk voor ons volk
Maar waar je hem ook wilt leggen
't Is en blijft een donkere wolk

Op de provinciale wegen rond Baarle zijn in de voorbije decennia vele zware verkeersongelukken gebeurd met heel vaak desastreuze afloop. Het gedicht pleitte toen al voor een veilige verkeersverbinding over het Bels Lijntje. Hoe voorzienig was de dichter destijds met de nieuwe functie voor het Bels Lijntje, weliswaar niet voor auto's doch voor fietsers.

Stadsarchief Breda

Alle wegen zijn gevaarlijk
In deez'jachtende nieuwe tijd
Neem 't me daarom maar niet kwalijk
Ik moest toch mijn gedachten kwijt

Ik weet ook dat het nooit zal komen
Want de spoorweg is van de staat
Al was de weg ook van mijn dromen
Daar blijf je af, ook als 't om wegen gaat
Toch zou 't misschien wel levens sparen
Want in de loop van korte tijd
Hebben al velen moeten ervaren
Dat oude wegen zijn uit de tijd

Voor het plaatsen van dit rijmpje
Lees ik juist weer in de courant
Dat er weer eens geen geld is
Voor veel wegen in Brabant
Eerst moeten nog velen sterven
Van ongelukken op de weg
Eer men het geld kan derven
Dus rijden maar...al met geweld

17 november 1973

Nederland - België in Baarle:

1 - 2

In Baarle is het traditie dat in de dagen voorafgaand aan de interland Nederland – België teams van Gloria UC en Dosko een voetbalwedstrijd tegen elkaar spelen. Zo ook afgelopen zaterdag. De spelers van Gloria UC deden het nog slechter dan hun grote broers van het Nederlands elftal (0-0) want zij verloren van Dosko met 2-1. Het was overigens een zeer sportieve wedstrijd op het sportpark Boshoven in Baarle-Nassau.

November 1973

**Autoloze zondagen: rijverbod
dupeert middenstand in Baarle**

De winkeliersvereniging van Baarle-Nassau start volgende

week maandag een actie die tot doel heeft de grote schare winkelende toeristen, die gewoonlijk op zondagen inkopen kwamen doen in het dorp, op vrijdag en zaterdag naar Baarle te halen. Met de actie die tot en met 31 dec. 1973 duurt, hopen de winkeliers hun omzetverlies als gevolg van de autoloze zondag goed te maken. De middenstanders laten hun actie vergezeld gaan van een grote advertentiecampaignedag- en weekbladen. De vereniging heeft een grote loterij op touw gezet waar een prijzenpot met een bedrag van fl. 12.500,- achter staat; televisietoestellen, autoscooters, koelkasten, droogtrommels, slaapkamerameublementen. De winkels in Baarle zullen bovendien tot negen uur 's avonds geopend zijn zolang de actie loopt. Men denkt er voorlopig nog niet aan om de winkels 's zondags te

sluiten. Hier en daar zijn er tendensen waarneembaar om wel te sluiten, maar de winkeliersvereniging, waarvan de leden 80% van de omzet in het dorp hebben, zal er waarschijnlijk niet toe besluiten. "Het winkelen in Baarle moet voor Baarle-Nassau een attractie blijven, ook al zal de verkoop straks misschien iets tegenvallen", zei gisteren de heer Bruurs, voorzitter van de plaatselijke middenstandsvereniging. De winkels die op zondag open blijven zullen op die dag waarschijnlijk wel met minder personeel gaan draaien. Hotel-café-restaurant De Engel op de Baarlese Singel gaat op zondag dicht. "We hebben altijd veel klanten van buiten Baarle. Ik durf het onder de huidige omstandigheden niet aan om 's zondags open te blijven. Vorige week zat ik met 90% minder omzet te kijken", aldus de heer Verheijen van De Engel. Hij heeft formulieren aangevraagd voor arbeidstijdverkorting voor enkele van zijn personeelsleden. Voor hoeveel man verkorting van de werktijd zal worden aangevraagd wilde de heer Verheijen niet zeggen. Het Wapen van Nassau tegenover De Engel is zondag wel open. Of er die dag met minder personeel zal worden gewerkt wordt nog nader bekeken.

Autoloze zondagen

Benzine op rantsoen

**Bonnen 01 t/m 04 geldig
verklaard voor de periode 13
dec. 1973 - 7 januari 1974**

Den Haag - De regering heeft gisteren de nummers bekendgemaakt van de benzinebonnen die gedurende de eerste vier weken van de distributie geldig zijn. Op alle bonkaarten zijn dat de num-

De autoloze zondagen, vanwege de oliecrisis in 1973-1974, zorgden ook in Baarle voor een ongekende verkeersluwte. Je kon alleen af en toe een Belgische auto spotten op de Singel. In België waren er geen autoloze zondagen. foto: Stadsarchief Breda

(Motoren) leveren 8 liter benzine per stuk op. De bonnen op kaart G (personenauto's en vrachtauto's die op benzine en/of LPG rijden) zijn goed voor 18 liter LPG of 15 liter benzine. Bonnen van kaart 14 (benzine-vrachtwagens) 25 liter. De vier genoemde bonnen zijn direct vanaf 7 januari alle vier geldig. Men mag dus al op 7 januari zijn hele voorraad voor vier weken innemen. Uiteraard kan

men in dat geval tot 4 februari niet meer tanken. Brommers - De regeling voor bromfietsen die op pure benzine rijden is nog niet bekendgemaakt. Tweetakt brommers vallen buiten de distributie. Benzine smokkelen door middel van zo'n tweetakt-brommer is niet mogelijk doordat het verboden wordt aan de pomp te mengen. Benzinepomphouders krijgen het tweetaktmengsel voort-

De benzine werd in Nederland gerantsoeneerd tijdens de oliecrisis. Benzine was in Nederland "op de bon". Natuurlijk was Baarle weer een trekpleister vanwege de Belgische benzinepompen.

mers 01 tot en met 04. Deze vier bonnen zijn vanaf 7 januari inwisselbaar en blijven na 3 februari nog een halfjaar geldig. De bonnen zijn goed voor een bepaalde hoeveelheid benzine. Zoals al eerder werd bekendgemaakt is dit bij personenauto's (ongeacht of het bonkaart EH of K betreft) vijftien liter. De bonnen van bonkaart B

Handig en alert als altijd reageerden de Belgische ondernemers op de gevolgen van de oliecrisis.

Het waren ook toen al gouden tijden voor de Belgische benzinepomphouders.

Foto's: Stadsarchief Breda

De fraaie en waardevolle kerstgroep is continue tentoongesteld in de doopkapel van de St. Remigiuskerk van Baarle-Hertog.

aan kant-en-klaar aan. Benzinebonkaarten worden elk kwartaal vervangen om te voorkomen dat zwartrijders toch benzine kunnen tanken.

18 december 1973

Bestolen Baarles bedrijf staakt verkoop

Maison Appie, het kledingbedrijf in Baarle-Nassau dat vorige week voor de tweede keer in korte tijd werd bestolen, heeft de verkoop gestaakt in afwachting van de houding die de verzekeringsmaatschappij zal aannemen in verband met de uitkering. "Het heeft geen nut meer te verkopen", aldus Appie Musters, eigenaar van Maison Appie. De omzet is door deze diefstal en de autoloze zondagen

zodanig gedaald dat er op toe gelegd moet worden. Het grootste deel van de omzet, ca. 70%, komt volgens de eigenaar bij zijn bedrijf uit de zondagsverkopen. Van deze 70% komt nog eens 30% van klanten van boven de Moerdijk, die op de camping rondom Baarle zitten. Zodat de inkomsten door de crisis en diefstal vrijwel nihil zijn. De diefstal is voor de heer Musters wel op een zeer ongelegen moment gekomen. De weken voor Kerstmis zijn normaal de drukste weken. "Ik had er mijn voorraad op aangepast, en die is vrijwel totaal weggehaald". Daarbij komt volgens de heer Musters, dat de wolprijzen de laatste tijd met ruim 12 procent zijn gestegen. De heer Musters is bang dat de verzekeringsmaatschappij hem zal voorschrijven een dure alarminstallatie aan te schaf-

fen. "Dan liquideer ik de zaak", aldus de heer Musters, die naar zijn zeggen niet over voldoende financiële middelen beschikt om deze aanschaf en de aanvulling van de voorraad te bekostigen.

December 1973

Kerstgroep Baarle-Hertog blijkt kunstschat

Dertigduizend gulden kan het kerkbestuur van de St. Remigiuskerk in Baarle-Hertog al krijgen voor de houten kerstgroep die het in november voor slechts drieduizend gulden had gekocht, in de veronderstelling dat het om een weliswaar mooie, maar toch heel gewone kerstgroep ging. De gewone kerstgroep blijkt een ruim honderd jaar oud stuk houtsnijwerk

te zijn uit het atelier van de bekende bouwmeester Petrus Cuijpers. Gisteren werd het driehonderdvijftig kilo wegende kunstwerk voor de St-Remigiuskerk tentoongesteld, waarbij de enige zorg van het kerkbestuur is dat men de kunstschat niet kan laten verzekeren omdat het niet tot de inboedel van de kerk gerekend wordt. Vandaar dat enkele lossen ornamenten niet opgesteld staan.

Al sedert enkele jaren wordt met kerstmis in Baarle-Hertog een kerststal opgezet die zijn beste tijd al lang gehad heeft. Vorig jaar verwisselde men, overigens zonder dat iemand het wist, de Maria met de Jozef zodat de een voor de andere door ging om verdere slijtage van de beelden tegen te gaan. Maar dit jaar was er geen houden meer aan, zodat het kerkbestuur,

na overleg met de plaatselijke VVV, tot de conclusie kwam dat tot de aankoop van een nieuwe kerstgroep moest worden overgegaan. Men besloot de groep in Nederland te gaan zoeken want, aldus de secretaris van de VVV, de heer Pardoel: in Nederland woedt op dit moment een ware beeldenstorm; veel religieuze beelden moeten er aan geloven. Met de hoop dan tenminste een kerstgroep van een wisse dood te redden plaatste men een advertentie in *De Tijd* waarop vijf reacties kwamen. Een van die reacties kwam uit Amsterdam, zodat de VVV en een delegatie van het kerkbestuur naar de hoofdstad togen. Daar trof men ten huize van een al vierendertig jaar antiek verzamelende particulier de waardevolle lindenhouten gepolychromeerde beeldengroep aan die uit

drie aan elkaar geschroefde delen bestaat. Voor drieduizend gulden werd het kerkbestuur eigenaar van het werkstuk. De VVV adviseerde slechts tot de aankoop. Voordat de groep in handen van particulieren terecht kwam was zij eigendom van de Amsterdamse St. Willebrorduskerk, waar het weerbestendige beeld elk jaar met Kerstmis in de kerktuin werd opgesteld. De bijbehorende eikenhouten kast is ook in Baarle-Hertog weer om de groep geplaatst. "Verder zetten we er alleen een paar kerstbomen omheen, geen schapen of zo want het geheel is al druk genoeg" zegt de heer Pardoel, wijzend op het zeer gave beeld waar na verloop van tijd de felgekleurde gipslaag afgehaald zal worden; een karwei dat duizend gulden kost.

Activiteitenkalender

JUNI

Donderdag 1 juni

Zomeravondwandeling door ons heem, vertrek 19.00 uur vanaf Schaluinen, ingang l'Air pur.

Zondag 4 juni

GEEN open Heemhuis

Zaterdag 10 juni

Heemreis naar de abdij van Val-Dieu (Aubel) en Luik. Deelnameprijs € 39,00 p.p. Aanmelden via info@amaliavansolms.org. Vertrek om 7.15 uur vanaf de Loswal. Zie voor meer informatie het Activiteitenprogramma zomer 2017.

Vrijdag 23 juni

23e Lokale Heemdag, met bezoekjes aan Enclave Trappen, bierbrouwerij De Dochter van de Korenaar en het Oudheidkundig Museum in Alphen. De dag begint om 12.00 uur met een lunch in de aula van het

Cultureel Centrum en wordt afgesloten met een diner bij de Lindeboom. Deelnameprijs € 23,00 p.p. Aanmelden via info@amaliavansolms.org. Verplaatsing per fiets, indien nodig met de auto.

Zaterdag 24 juni

Lange wandeling, vertrek om 9.00 uur vanaf het Heemhuis.

JULI

Zondag 2 juli

Open Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Donderdag 6 juli

Zomeravondwandeling door ons heem, vertrek 19.00 uur bij de Castelhoeve in Castelré.

Zaterdag 15 juli

Fietstocht naar Goirle, met bezoek aan het heemerf van heemkundekring De Vyer Heertganghen.

AUGUSTUS

Donderdag 3 augustus

Zomeravondwandeling door ons heem, vertrek 19.00 uur bij de Pondorosa, parkeerterrein aan de Oude Bredasebaan.

Zondag 6 augustus

Open Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Zondag 20 augustus

Bernardusbedevaart Ulicoten. Vertrek om 9.30 uur vanaf het Heemhuis.

Zaterdag 26 augustus

Heemreis naar Delft, een stad met veel historie, kunst en cultuur. Deelnameprijs € 45,00 p.p. Aanmelden via info@amaliavansolms.org. Vertrek om 8.30 uur vanaf de Loswal. Zie voor meer informatie het Activiteitenprogramma zomer 2017.

Amalia van Solms

wordt voor dit tijdschrift ondersteund door:

ADVIES | van Kaam & Peeters
ADMINISTRATIE

Baarleseweg 14a | 5113 TA Ulicoten
T +31 (0)13 519 96 61
www.vankaam-peeters.nl

UW RESULTAAT, ONZE PASSIE

**MICHIELSEN
ARCHITECTEN**

WWW.MICHIELSENARCHITECTEN.NL
BAARLE-NASSAU | 013 507 8450

Gulickx
schoenen

Nieuwstraat 1
5111 CV Baarle-Nassau
013-5079376

geopend van dinsdag t/m zondag

Trendy en comfortabele schoenen
voor het hele gezin

WWW.GULICKXSCHOENEN.NL

Ramen en deuren alu-pvc-hout
Zonwering-rollluiken-garagedeuren
Aannemingswerken - schrijnwerkerij

Haneveer b.v.b.a.

Wiekenweg 15 Baarle Hertog T: 0032-014-690000

MUSEUM VERGANEGLORIE

Turnhoutseweg 10A • 2387 • Baarle-Hertog • T: 014-699832

Aanleg en onderhoud van tuinen

**Binnen- en buitenhuis
schilderwerk**

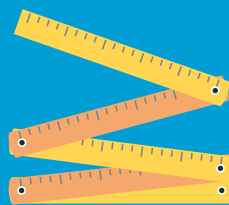
**Professioneel verfspuit werk
voor wanden en plafonds**

Klussen in en om het huis

www.robvis.nl

+31 (0)6 11 287 280

Maatwerk voor elke client

BOLSCHER & SMITS

Generaal Maczeklaan 40
5111 XC Baarle-Nassau

(013) 507 87 45 info@bsnotaris.nl
www.bolschersmitsnetwerknotarissen.nl

In het grensgebied van Nederland en België ligt Baarle-Nassau. Hier vindt u Koninklijke Drukkerij Em. de Jong: specialist in drukwerk voor de retail. Het familiebedrijf werd opgericht in 1906 en groeide uit tot één van de belangrijkste en meest omvangrijke drukwerk-specialisten van Europa.

Nu ook **ONLINE** drukwerk

www.emdejongdirect.nl

Van digitaal drukken tot vellen-offset op klein en groot formaat, daarnaast rotatie-offset: heat-set-èn krantenrotatie. Bij Koninklijke Drukkerij Em. de Jong vindt u alles onder één dak. Een succesvolle filosofie, die aansluit op de vraag van alledag. Betrouwbaar, snel en hoge kwaliteit tegen de scherpst mogelijke prijs.

Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong

Baarle-Nassau

www.emdejong.nl